Ignoranţa este putere

Gerhard Ohrband

Chişinău – 2013 – SAMOIZDAT

Redactor: Iuliania Solonaru
Copertă: Isabel del Carmen Calderón
Reprodus cu permisiunea amabilă a Ziarului de Gardă

Pentru Bill Prebble

Conţinut

Cuvânt înainte 8

Anul cetăţeanului domesticit 10

Arta de a irosi bani publici 12

Ateismul politic 15

Austeritate ecologică 17

Boala euroscepticismului 20

Capcana drepturilor intelectuale 22

Caritate pentru demnitari 25

Cazul Cipru şi exegeza autohtonă 27

Cazul Voronin şi promovarea libertăţii de exprimare 30

Ce poate învăţa Iaşi-ul de la Chişinău? 33

Ce poate învăţa Moldova de la Irlanda medievală? 35

Cetăţeanul şantajat 38

Control totalitar întru salvarea planetei? 41

Cultul diplomelor 44

Dar cine apară muzica românească (şi cea rusească)? 46

De ce publicitatea pentru Viagra ar putea fi permisă, iar cea pentru FISC interzisă? 48

Democraţie de la grădiniţă 51

Despre “cinste și onoare” în sectorul privat 53

Discordia politicienilor ca gardian al democraţiei? 56

Egalitate de gen prin coerciţie 59

Faima defăimaţilor 61
Funcţionari publici la shopping 64
Gaura memoriei 66
Ghidul alegătorului politic incorrect.....69
Ignoranţa e putere 71
Imitaţia democraţiei.....73
Improvizaţia în politică şi jurnalismul boschetăresc 76
Împăraţii goi, dar cu grade ştiinţifice.....79
În apărarea fumătorilor.....82
În aşteptarea contribuabililor.....84
"Închiderea" criminalităţii 87
Îngeri şi demoni.....89
Învăţământul şi corupţia: gemeni siamezi?.....92
Jenaţi de Liechtenstein.....95
Jocul cu armele.....97
Moralitatea striptease-ului politic.....100
Noua inchiziţie împotriva investitorilor străini.....103
O viaţă fără politică?.....105
ONG-urile împotriva societăţii civile?.....108
Patriotism sau naţionalism? 111
Pensionarii pro-capitaliști împotriva "standardelor europene" 114
Pentru naţionalizarea supermarketurilor şi a farmaciilor 116

Play-backul şi sinceritatea politicienilor 119
Politicianul leneş ca erou.....121
Premiul Nobel 2013 pentru şoferii de microbuze 124
Preoţimea ortodoxă în avangardă liberală.....127
Preşedinţi americani “politic incorecţi” 130
Propaganda lingvistică.....132
“Psihiatrizarea” societăţii 135
Redefinirea masculinităţii.....138
Relativism geopolitic 140
Renaşterea etatismului în Moldova 143
Selectivitatea mişcării pentru drepturile omului 146
Sexism şi ipocrizie.....148
Statul terapeutic.....151
Străzile publice — capcane intelectuale şi mortale 154
Suntem toţi comunişti.....156
Şcoala conformismului 159
Tabuul societăţii noastre: capitalismul.....162
Transparenţă, intransparenţă 165
Un 2013 paşnic? 167
Unde e regula de aur?.....170
Valorile europene, date uitării 173
Voluntariatul despre care nu vorbeşte nimeni 175

Literatură recomandată 179
Despre autor și carte 181

Cuvânt înainte

Deseori, evenimentele mai puţin plăcute ne provoacă să devenim productivi în domenii până atunci neexplorate. Impulsul pentru a scrie articole a apărut în legatură cu un fost angajator, o universitate privată, autohtonă. O fostă colegă mă avertiza cu privire la consecinţele drastice care mă aşteaptă, dacă nu aş scoate de pe Facebook-ul meu un articol despre corupţie şi proasta calitate a studiilor în instituţia dată, pe care un student (fictiv?) l-avea postat pe curaj.net. Psihologii şi pedagogii cunosc fenomenul aşa-numitei reactanţe: cînd simţim că cineva vrea să influenţeze comportamentul nostru, noi, des, facem exact opusul. Astfel, am scris şi publicat, şi eu, primul articol la aceeaşi temă, şi un şir de alte articole.

Antologia dată conţine articole publicate în 2012/13 în Ziarul de Gardă. Ele, de fapt, sunt aproape un articol, o temă cu variaţiuni. Prin prizma filosofiei libertariene/clasic liberale se găseşte comentată realitatea moldovenească şi internaţională. La baza primei stă principiul etic al non-agresiunii şi al drepturilor universale. Dacă un cetăţean de rînd nu are dreptul să fure banii vecinului, de ce să privim altfel lucrurile dacă o instituţie monopolistă (precum Statul) se ocupă cu acelaşi lucru: tot ne ia bani prin coerciţie. Faptul că ne-am obişnuit cu duble standarte (falsificarea privată a banilor este condamnată; cea oficială se numeşte stimulare monetară; răpirea unui copil se cheamă kidnapping, dar dacă Statul face ceva asemănator merge vorba despre obligativitate şcolară sau serviciul

militar), oferă teren amplu pentru comentarii ”politic incorecte”.

Toate materialele adunate s-au scris fără fonduri europene (sau eurasiatice). Sunt foarte recunoscător *Ziarului de Gardă* şi Alinei Radu, care săptămânal permit editarea unei astfel de voci deviante pe Planeta Moldova, lui Emil Gaitur şi Iulianiei Solonaru pentru isprăvirea calcurilor lingvistice, şi unui Academician moldav anonim, care mi-a oferit oportunitatea de a mă antrena în confruntări cu mentalitatea totalitară.

Anul cetăţeanului domesticit

Deşi în R. Moldova nu se implementează deocamdată mai multe standarde europene, în opinia birocraţilor de la Bruxelles, dar şi a multor ONG-uri de la noi, cetăţenii moldoveni pot sta liniştiţi cel puţin într-o privinţă: R. Moldova, ca şi statele UE, va marca în anul curent "Anul cetăţeanului". În comparaţie cu acţiunile similare ale foştilor parteneri sovietici din Est, această dedicaţie pare mai puţin inspirată, dacă nu chiar palidă. Amintim că anul trecut preşedintele Turkmenistanului a invocat sosirea unei "Decade a fericirii", iar preşedintele uzbec, Karimov, a declarat 2013 "Anul bunăstării şi al prosperităţii". Am fi prea maliţioşi să presupunem că comisarii europeni s-ar fi inspirat din stilul foştilor comisari sovietici. Pe de altă parte, o comparaţie a sloganelor comuniste cu cele actuale ar merita atenţia jurnaliştilor. Şi unele, şi altele ţintesc o populaţie care trăieşte din simple declaraţii.

Un disident sovietic observa că, cu cât mai aproape de prăbuşire era Uniunea Sovietică, cu atât mai absurdă devenea propaganda. Conceptul marxist despre conştiinţa de clasă a cetăţeanului a fost profund afectat de expansiunea sectorului public în ultimul secol. Cândva, atât pe tărâmurile româneşti, cât şi în Occident, cetăţenii liberi, pârgarii, constituiau o clasă mândră, care lupta cu încăpăţânare pentru drepturile sale, apărându-se de impozite excesive. Astfel, Revoluţia americană din 1776 a fost una conservatoare, în care coloniştii americani protestau împotriva intervenţiei britanice în libertăţile lor. Astăzi, sus-amintitul cetăţean este o specie jalnică, redusă la un simplu alegător care, periodic, are dreptul să ridice

mâna pentru a vota opţiuni care, în esenţă, după experienţa altor state democratice, nu se prea deosebesc. Consecinţele ritualului votării aproape întotdeauna constituie pagube pentru buzunarul contribuabilului şi alte dezastre.

Economistul maghiar Antal Jászay (sau Anthony de Jasay) arată că, bunăoară, între 1850 şi 1890 numărul demnitarilor publici a crescut în Regatul Unit cu 100%, iar între 1890 şi 1950 — cu alte 1000 (o mie!) %. În statele europene, sectorul public a constituit în sec. XIX în medie 15% din PIB, după 1920 circa 24%, iar astăzi, în multe state, în jur de 50%, în funcţie de felul în care sunt definite cheltuielile de stat. Aceste cifre demonstrează absurditatea afirmaţiei că ne-am afla în Europa într-un sistem capitalist, că am avea o piaţă liberă. Am putea spune că 50% din PIB pentru sectorul public semnifică că ne aflăm, în proporţie de 50%, într-un sistem comunist. Poate de aceea anul trecut doar delegaţia lituaniană a protestat împotriva secerii şi ciocanului, expuse în clădirea Parlamentului European.

Curtarea cetăţeanului în 2013 nu va putea camufla faptul că trăim într-o societate cu două clase. O clasă care trăieşte pe seama celeilalte şi care are drepturi speciale. Mult mediatizatul caz al vânătorii din 23 decembrie demonstrează o regulă, şi nu o excepţie: unii sunt mai egali decât ceilalţi. Un proiect futurist şi, până acum, irealizabil ar fi de a aduce în R. Moldova, prin maşina timpului, cetăţeni autentici din secolele trecute, ca să împărtăşească valorile civice. Or, avem astăzi un flux de funcţionari publici străini, birocraţi, care practic niciodată în viaţa lor nu au făcut parte din sectorul privat, niciodată

nu au produs, reparat sau vândut ceva. Cum, în astfel de condiţii, pot promova aceştia "spiritul cetăţenesc"?! Vom urmări ce fel de strategii de relaţii publice ne vor surprinde în 2013, pentru a sărbători cetăţeanul… Vor fi lansate, probabil, maiouri cu lozinci de genul "Sunt fericit că sunt cetăţean" sau "Înainte, cetăţeni!", sau nenumărate broşuri pentru a ne informa despre "drepturile cetăţeanului". Fondatorii SUA au făcut exact contrariul: au limitat cât se poate de strict drepturile statului, iar cetăţenii şi le-au păstrat pe toate celelalte.[1]

Arta de a irosi bani publici

Curtea de Conturi a raportat recent cazuri îngrijorătoare de irosire a banilor publici. În ultimii trei ani, Primăria Chişinăului ar fi pierdut peste un miliard de lei (cca. 65 milioane de euro). Iar salariile la unele întreprinderi de stat, potrivit unui articol din Jurnal de Chişinău, ar atinge niveluri care pentru Republica Moldova pot fi considerate astronomice.

Filosoful columbian conservator Nicolas Gomez Davila afirma că "istoria modernă nu este nimic mai mult decât un inventar al declaraţiilor de faliment". Atâta doar că, dacă în sectorul privat ineficienţa şi irosirea de resurse este pedepsită de piaţă prin mecanismul falimentului, agenţii de stat nu falimentează niciodată sau extrem de rar. În cazul Uniunii Sovietice, acest proces de falimentare a durat aproape şaptezeci de ani, şi totuşi, în

[1] 24.1.2013

Rusia, dar şi în afara ei se găsesc destule persoane care încă nu doresc să se împace cu acest fapt împlinit.

De obicei, percepem falimentul, atât în viaţa personală, cât şi la întreprinderi, ca pe un rău care trebuie evitat prin toate mijloacele posibile. În Occident, şi nu numai, această abordare duce la "salvarea" întreprinderilor sau a unor industrii întregi aflate în prag de faliment, folosind în acest scop banii publici. Ultimii provin din impozite, datorii noi ale statului, sau – tehnica preferată, mai puţin sesizată de publicul larg – din tipărirea noilor bani "din aer". Acest lucru este foarte dăunător pentru economie, deoarece inhibă funcţia vitală pe care o are falimentul în satisfacerea doleanţelor consumatorilor şi eliminarea ineficienţelor. Într-o economie de piaţă clientul este "suveranul", care decide prin votul său bănesc zilnic care antreprenor poate deveni bogat. Antreprenorul care ignoră vocea consumatorului poate sărăci în foarte scurt timp, dacă nu intră în joc cu statul pentru a obţine protecţie privilegiată.

O întrebare fundamentală este cum să definim irosirea banilor publici. Din perspectiva contribuabilului, toate cheltuielile bugetare sunt potenţiale irosiri, deoarece, dacă ar avea dreptul să nu plătească deloc impozite, el ar face anumite alocaţii total diferit decât o face Statul. Astfel impozitele ar putea fi transformate într-o contribuţie voluntară şi nu ar fi necesară ameninţarea cu forţa în caz de neachitare. Nu întâmplător în vremuri îndepărtate, dar şi relativ mai recent, strângătorii de impozite erau întâmpinaţi de oameni în cel mai bun caz cu dispreţ, dacă nu şi cu arma în mână, cum se întâmpla atât în SUA, cât şi în Imperiul Rus.

Lupta cu delapidările publice se ciocneşte şi de probleme de ordin psihologic. Noi suntem programaţi biologic să acordăm mai multă atenţie lucrurilor vizibile decât celor invizibile. Chiar dacă aflăm că un proiect public de construcţie a fost în realitate un "aspirator de bani", cel puţin, spunem noi, am rămas cu ceva palpabil: un spital, o şcoală, o stradă. Astfel, bunăoară, ne este mai greu să ne imaginăm clădirile care ar fi putut fi construite în locul Centrului Republican pentru Copii. Un alt defect în gândirea noastră economică este să vedem efectele imediate ale iniţiativei publice, dar nu şi efectele de lungă durată. În mod special, într-un sistem democratic, liderii sunt antrenaţi în a "cumpăra" voturi prin proiecte ambiţioase realizate în scurt timp, cu mai puţină considerare pentru durabilitatea lor. Un exemplu cronic sunt drumurile şi reparaţia lor, termenul de exploatare al cărora pare să coincidă cu următoarele alegeri; la fel e şi cu staţiile de troleibuz, nu demult amenajate în stil "european", dotate cu ceasuri şi orare de circulaţie, dar care nu au rezistat decât la câteva ploi cu grindină.

O iniţiativă benefică ar fi crearea unei asociaţii a contribuabililor. Asemenea asociaţii există în multe ţări occidentale, cea mai numeroasă fiind cea din Germania, care publică anual "Cartea neagră a irosirilor publice". O altă propunere vine chiar din practica Uniunii Europene, care cere ca proiectele sale de construcţie să fie "decorate" cu o plăcuţă explicativă. Astfel, la intersecţia străzilor Bucureşti şi Lazo citim pe o faţadă cu semne vizibile de deteriorare că a fost renovată în cadrul unui proiect UE (nu mai devreme decât în 2009). Dacă la această practică s-ar mai adăuga şi indicarea sumei cheltuite, am ajunge la ceea ce ne cer cu atâta insistenţă

“partenerii europeni” – transparenţă şi “public awareness raising” (sensibilizarea opiniei publice).[2]

Ateismul politic

Biserica a devenit de mult ţapul ispăşitor pentru problemele noastre sociale. Rareori vei descoperi un luptător pentru “drepturile omului” sau un analist politic care, cel puţin periodic, să nu-i mustre pe duhovnici pentru discriminare, ură faţă de minorităţi sau pentru că au o viziune de viaţă învechită, toxică, ridicolă, în cele din urmă. Mă mir că aceşti critici nu au cerut încă “liberalizarea” dress-codului în biserică: admiterea amatorilor “vestimentaţiei” topless şi string tanga. Serios vorbind, pot fi aduse multe critici la adresa bisericilor, atât pentru perioadele istorice anterioare, cât şi pentru perioada actuală. E de ajuns să menţionăm doar că anumite biserici evanghelice americane servesc din sec. XX ca apologeţi şi propagandişti ai militarismului mondial şi apară inclusiv războiul nuclear ca o opţiune legitimă împotriva “Răului”. Şi în Est, biserica a fost deseori, pe parcursul istoriei, un instrument al statului rus.

E de mirare că cei care luptă atât de insistent împotriva imixtiunii bisericii în chestiunile sociale şi politice, care cer, de secole, separarea statului de biserică sunt, în acelaşi timp, nişte fanatici religioşi şi mai periculoşi. Idolul lor este instituţia Statului. Dar cum putem

[2] 9.8.2012

ridiculiza anumite mituri, credinţe sau ritualuri religioase şi în acelaşi timp să credem în mitologia politicului? Canonul acestei religii este propovăduit prin forţa combinată a ministerelor educaţiei şi a experţilor naţionali şi internaţionali, care încearcă să ne îndoctrineze cu tot feluri de superstiţii. Să enumerăm câteva puncte din "canonul" enoriaşilor politici.

Noi (inclusiv familiile noastre) nu ştim cum să ne cheltuim mai bine banii proprii, câştigaţi deseori în condiţii foarte precare, de aceea, este mai bine ca o instituţie centrală (Statul) să-i cheltuiască pentru noi. Fiindcă, iarăşi, nu suntem suficient de deştepţi ca să înţelegem avantajul acestui "aranjament", trebuie să fim forţaţi să cedăm acestei instituţii o parte a averii noastre (prin impozite). Şi fiindcă suntem prea incompetenţi şi proşti pentru a lua decizii importante pentru viaţa noastră, este mai bine să transmitem puterea de decizie politicienilor, care apoi să reglementeze toate nuanţele cu care ne-am putea confrunta: de la locul nostru de muncă până în dormitor. Cu toate că ne lipseşte discernământul şi clarviziunea pentru a acţiona independent, suntem totuşi cei mai competenţi pentru a-i alege pe reprezentanţii noştri. Ultimii ne vor fi fideli şi vor avea în vedere numai interesul nostru, vor fi echidistanţi, etici şi dezinteresaţi material.

Spre deosebire de "evul mediu întunecat", când existau bani reali (aur, argint, cupru) care îşi păstrau valoarea, am înţeles că este mai bine să avem bani "din aer". O bancă centrală este instituţia perfectă pentru a crea permanent noi bani. Din această cauză avem inflaţie, cresc preţurile, deoarece mai mulţi bani concurează pe

piaţă pentru aceeaşi cantitate de bunuri şi servicii, ceea ce ne aduce doar beneficii. Suntem protejaţi astfel de "viciul" economisirii pentru viitor (pentru bătrâneţe sau pentru copiii noştri) şi, prin devalorizarea continuă a banului, îi cheltuim mai rapid, "aici şi acum".

Faptul că aceste "dogme", chiar dacă indirect, stau la baza mai multor programe politice, manuale şcolare şi universitare explică de ce, spre deosebire de ateiştii religioşi, nu prea există ateişti politici. Ultimii ar cere separarea statului de economie, de viaţa privată şi de bani. Aşa însă, urmărim lecţiile sfinţilor politicieni şi ne ocupăm de răstălmăcirea profeţiilor lor, nebănuind că, în spatele multor cuvinte de lemn, nu se ascunde înţelepciune, ci un gust amar de umor sărac.[3]

Austeritate ecologică

Deşi Partidul Ecologist din R. Moldova nu este atât de popular ca formaţiunile similare din Occident, mişcarea ecologistă a devenit vădit mai puternică şi la noi. Salvarea planetei şi protecţia mediului sunt, bineînţeles, obiective nobile şi demne de urmărit. Întrebarea-cheie este, însă, cea legată de mijloacele prin care acestea ar putea fi atinse. În acest context, pare alarmant că mulţi luptători verzi adoptă o mentalitate totalitară. Logica lor este simplă: dacă oamenii ar fi lăsaţi singuri să decidă ce să cumpere şi cum să se comporte, din motive egoiste, ar distruge pământul într-un timp foarte scurt şi ar extrage

[3] 25.4.2013

toate bogăţiile naturii pentru a-şi satisface moftur ile personale. Doar o soluţie impusă prin aparatul coercitiv al statului sau, mai bine, al unei organizaţii supranaţionale, sau, ideal, al unui guvern mondial ar putea obliga oamenii să se gândească la "bunul comun".

Recomandările pot fi calificate diferit: ca amuzante sau drastice. Recent, Partidul Verzilor german propunea introducerea unei zile naţionale vegetariene, prin care în cantinele publice să se servească în exclusivitate mâncare fără carne. Anual, şi în R. Moldova se marchează Ziua Pământului, cetăţenii fiind îndemnaţi să deconecteze pentru o oră iluminarea în mod colectiv. Într-un comunicat din 2012, plasat pe site-ul organizatorilor, citim următoarele: "Red Union Fenosa a publicat pe versoul facturilor un apel către populaţie de solidarizare cu evenimentul şi de utilizare cât mai raţională a surselor de energie electrică". Maliţios e cel care se gândeşte la ceva rău, mai ales că de atâtea ori se întâmplă ca mii de cetăţeni să fie deconectaţi pe neaşteptate din cauza unor defecte tehnice.

La Botanica, descoperim un panou care ne îndeamnă să economisim apa şi astfel să salvăm vieţi. Dacă ţinem cont de faptul că multe mişcări internaţionale împotriva schimbării climei sunt finanţate de aceleaşi companii mari care se fac vinovate de distrugerea mediului, apare o suspiciune logică: care ar fi avantajele lor în promovarea austerităţii în numele ecologiei? Pe de o parte, prin limitarea anumitor produse, producătorii îşi pot permite să ceară preţuri monopoliste şi ridicate. Ei produc mai puţin, iar noi plătim mai mult pentru apă şi energie. Şi dacă protestăm, ni se poate imputa: oare nu sunt preţurile

ridicate bune pentru ecologie? Pe de altă parte, şi austeritatea din cauza incompetenţei devine mai acceptabilă. Dacă un cartier rămâne fără apă, graţie propagandei nu mai protestăm, ci ne simţim bine, fiindcă "salvăm vieţi".

Mai puţin optimiste sunt declaraţiile liderilor verzi internaţionali care cer o micşorare drastică a populaţiei mondiale pentru a salva planeta. David Brower, prim-director executiv al Clubului Sierra, şi-a împărtăşit următoarele gânduri: "Creşterea copiilor [ar trebui să fie] o infracţiune împotriva societăţii care poate fi pedepsită, în afara cazului în care părinţii deţin o licenţă guvernamentală… Tuturor potenţialilor părinţi [ar trebui să] li se ceară să folosească contraceptive chimice, guvernul trebuie să emită antidoturi pentru cetăţenii aleşi să crească copii".

Nu este o întâmplare că mulţi foşti intelectuali comunişti din Occident, după prăbuşirea Uniunii Sovietice, au preluat conducerea diferitelor mişcări ecologiste. Astfel, este răspândit stereotipul după care ecologistul seamănă cu un harbuz: din afară verde, înăuntru roşu. Argumentele totalitare, mascate prin lozinci ecologiste, pot fi contrazise uşor. Problema constă anume în prea mult control public asupra naturii, şi nu invers. Cei mai mulţi poluatori nu au fost ţările occidentale, ci ţările comuniste, iar locaţiile cele mai contaminate pot fi găsite azi pe teritoriul Federaţiei Ruse.

Este logic ca proprietatea privată să producă efectul exact opus, adică tendinţa de a gândi pe termen lung şi de a nu irosi resursele. Altfel spus, cum vă comportaţi cu propria

gradină? Aruncaţi oare substanţe toxice acolo, tăiaţi toţi copacii, împuşcaţi toate animalele domestice?[4]

Boala euroscepticismului

Parcurgând mai multe editoriale de presă, constat că, recent, pare să fi apărut un nou diagnostic pentru retardul mintal: euroscepticismul. Cel mai explicit titlu mi se pare: "De la euroscepticism spre antieuropenism şi înapoi spre moldovenismul sovietic". Silogismul pe care mulţi comentatori par să-l împărtăşească este: cine critică politicile UE e un vasal al lui Putin. Fenomenul e destul de răspândit şi în Occident: cetăţenilor li se oferă opţiuni aproape identice, care se deosebesc mai degrabă prin stilul personal al exponenţilor de frunte şi retorica lor. Exemplul cel mai elocvent sunt cele două mari partide din SUA: democrat şi republican. Cu toate conflictele dintre ele privind bugetul de stat şi nu numai, analiza guvernării lor, pe parcursul timpului, arată că ambele sunt pentru intervenţionism militar, cheltuieli crescânde de stat, devalorizarea dolarului şi extinderea permanentă a prerogativelor statului în viaţa cetăţeanului.

Astăzi politica şi geopolitica sunt similare unui meci de fotbal, unde fiecare are libertatea de a fi fan al unei echipe după bunul său plac. Bineînţeles, este o comparaţie injustă vizavi de sportivi, deoarece, spre deosebire de jocul politic, sportul, cel puţin în zilele noastre, se bazează pe aspectul voluntar de a participa ca

[4] 15.8.2013

actor şi spectator. “Spectatorii” spectacolelor politice, adică contribuabilii, plătesc oricum: indiferent dacă sunt interesaţi sau nu de acest joc.

Problemele discursului aderenţilor ideii “pro-europene” rezidă în definiţii. Ce se subînţelege prin “standardele europene”, “Europa”? Care sunt valorile de bază la care subscriu autorii? Deseori acest discurs e plin de lacune sau incoerenţe. Lacunele apar din cauză că, pentru mulţi, proiectul european este mai degrabă o aspiraţie emoţională, bazată pe spusele martorilor oculari că “acolo e mai bine”. De remarcat că în Europa “euroscepticii” sunt etichetaţi ca fiind de extremă dreaptă, iar în Republica Moldova, ca fiind de extremă stângă. Un fenomen interesant s-a întâmplat după al Doilea Război Mondial în Papua Noua Guinee, unde americanii au folosit unele insule ca baze militare. Până atunci, autohtonii nu avuseseră niciun contact cu civilizaţia occidentală. La încheierea misiunii, americanii i-au lăsat într-o stare de dezamăgire profundă. Ei doreau să reproducă tehnologia avansată, dar neavând cunoştinţe elementare în acest sens, au crezut că pot construi avioane şi aparate de radio din paie.

Ceva similar se întâmplă în multe ţări în curs de dezvoltare. Se copiază anumite elemente din legislaţiile occidentale, structuri birocratice şi retorica auzită. Problema constă în faptul că “minunile” observate acum nu au apărut graţie planificării centrale de la Bruxelles sau din vreo altă capitală, ci prin secole de acumulare de capital şi deprinderi. Ultima “minune” a avut loc prin relativa (comparat cu restul lumii) libertate economică şi securitate a proprietăţii private. Aceasta se traduce printr-

o monedă stabilă (legată de aur sau de argint), un sector public mic şi limitat în împuterniciri, impozite joase şi reglementare economică redusă. Actualmente însă, în Europa şi nu numai, observăm manipularea permanentă a monedei (ce creează, la rândul său, o inflaţie permanentă, cu care, pare-mi-se, ne-am şi obişnuit), o povară fiscală sufocantă, cheltuieli publice exagerate şi, prin urmare, deficituri enorme şi economii transformate în jungle birocratice, încât oricine mai pronunţă cuvântul capitalism relativ la Europa riscă să fie ridiculizat de generaţiile precedente de economişti.

Sunt categoric pentru "valori europene", dar pentru cele ale filosofiilor libertăţii, formulate de Thomas Jefferson, Friedrich von Hayek, Alexis de Toqueville sau Herbert Spencer, şi nu de Karl Marx sau Friedrich Engels. Că aceste distincţii fundamentale nu sunt percepute ne demonstrează următorul citat, în care autorul se plânge că UE e acuzată pe nedrept că ar tinde să devină o nouă URSS, "fără să se ţină seama de faptul că mecanismele pentru administrarea şi guvernarea unor blocuri gigantice au în mod necesar foarte multe asemănări". No comment![5]

Capcana drepturilor intelectuale

Recent, în legătură cu iniţiativa legislativă de a proteja producţia mediatică autohtonă prin anumite cote, au fost relansate discuţiile despre "pirateria" mediatică.

[5] 28.2.2013

Proprietatea intelectuală este un concept confuz, deseori înţeles greşit. Există patru tipuri de proprietate intelectuală: mărci şi secrete comerciale, patente şi drepturi de autor. Prohibiţia mărfii contrafăcute înseamnă protecţia consumatorului, mai ales în domeniul medicamentelor, iar divulgarea secretelor comerciale, de regulă, poate fi tratată ca simplă violare a unui contract.

Patentele şi drepturile de autor reprezintă monopoluri legale prin care statul protejează anumite persoane (inventatori sau autori) împotriva concurenţei. Conceptul de proprietate a ideilor (invenţii tehnice sau artistice) suferă de o problemă insurmontabilă. Proprietate, în sens obişnuit, există numai la lucruri rare şi limitabile. Dacă cineva îi fură proprietarului Lexus-ul, acesta rămâne fără maşină. Dacă o mişcare religioasă ocupă vineri-seara o discotecă pentru a se ruga colectiv, proprietarul, clienţii şi dansatoarele strip-tease vor fi lezaţi în drepturile lor, deoarece spaţiul respectiv nu poate fi folosit concomitent.

Ideile, dimpotrivă, sunt reproductibile la infinit. Nimeni nu poate "fura" altcuiva o idee (o melodie sau o poezie), deoarece proprietarul original nu este lipsit de ea. Imaginaţi-vă că vecinul patentează o construcţie simplă cu care se spală geamurile fără riscul de a cădea de la înălţime. Cineva (poate chiar dvs.) vede construcţia şi construieşte, cu propriile materiale, ceva similar, fiind, însă, obligat să plătească vecinului pentru patentă. În acest caz, "proprietatea intelectuală" lezează drepturile de proprietate fizică, deoarece nu mai aveţi dreptul de a vă folosi cum doriţi de materialele cumpărate.

Cercetătorii Michael Boldrin şi David K. Levine, în cartea "Împotriva monopolurilor intelectuale", au făcut o meta-analiză a cercetărilor cu privire la impactul legilor de proprietate intelectuală. Cu toate că scopul declarat este de a stimula inovaţiile, rezultatul empiric este unul opus: stagnare şi preţuri monopoliste. Este documentat istoric, pentru diferite epoci şi domenii, că fără proprietate intelectuală apar mai multe inovaţii, fiindcă producătorul este obligat să inoveze pentru a rămâne competitiv. Pe de altă parte, deţinătorul unei patente este protejat de concurenţă şi îşi poate permite, pentru o perioadă îndelungată, să nu inoveze. În acelaşi timp, resurse enorme sunt redirecţionate spre litigii cu concurenţii sau propriii clienţi.

Un lucru îngrijorător e faptul că proprietatea intelectuală este mai des folosită în scopuri de cenzură: autori sau mijloace media incomode sunt hărţuiţi sau chiar reduşi la tăcere sub pretextul că ar încălca drepturile de proprietate intelectuală — o funcţie care până acum în ţările "civilizate" era privilegiul serviciilor fiscale.

Absurditatea întregului concept devine evidentă când ne imaginăm ce-ar fi fost dacă deja primii oameni ar fi introdus legi de proprietate intelectuală: am fi trăit într-un proces de stagnare, fiindcă la folosirea oricărui instrument ar fi trebuit să plătim deţinătorilor de patente. Construirea unei case ar fi fost chiar mai anevoioasă decât în timpul Uniunii Sovietice, când deseori trebuia de aşteptat ani de zile pentru anumite componente sau mobilă! Biblia, folclorul naţional sau operele de cultură nu ar fi fost răspândite, iar meniurile restaurantelor autohtone ar fi trebuit să fie modificate: în loc de

hamburger ni s-ar fi propus, bunăoară, “chiftea chişinăuiană”, iar în loc de pizza napolitana – “pizza botanică”. Ar fi trebuit să găsim alte cuvinte pentru multe lucruri, nu în ultimul rând, pentru “cravată”, pentru a nu viola proprietatea intelectuală a croaţilor (hrvat). Ar fi câştigat avocaţii specializaţi în domeniu şi o castă birocratică, care are plăcere din faptul că le planifică cetăţenilor viaţa până în cel mai mic detaliu.[6]

Caritate pentru demnitari

În ultimul timp se discută intens despre o eventuală finanţare a partidelor din bugetul de stat. Opinia experţilor pare să fie una convergent pozitivă. Iar atunci când întreg establishmentul politic cade de acord asupra unei chestiuni, faptul trebuie tratat ca un semnal de alarmă. În parlamentele europene, singura problemă în care coincid, de obicei, voturile majorităţii partidelor este majorarea salariilor deputaţilor.

Argumentul principal este că o finanţare din buget ar face partidele mai independente de influenţa anumitor persoane cu resurse, care ar dori să “cumpere” legislaţia în interesul lor. E o “logică” similară cu cea manifestată în cazul majorării salariilor judecătorilor: cu cât mai mare este salariul, cu atât mai puţin susceptibili la corupţie sunt aceştia. Chestiunea fundamentală, însă, e discutată rareori: e sau nu oportun ca ei să posede privilegii monopoliste în luarea deciziilor? Or, după cum ar spune

[6] 21.3.2013

umoristul P. J. O'Rourke: "Atunci când cumpărarea şi vânzarea sunt controlate de legislaţie, primele lucruri care urmează a fi cumpărate şi vândute sunt legislatorii".

În multe state şi societăţi anterioare, slujba politicianului era una de voluntariat. Se considera o onoare să te afli în serviciul societăţii. Iniţial, şi în Statele Unite ale Americii împuternicirile politicienilor erau strict limitate, astfel încât să nu poată cauza mare disconfort şi pagube populaţiei. După cum spunea istoricul american Thomas Woods, în primele decenii ale sec. XIX mulţi americani trăiau în fericita ignoranţă de a nu cunoaşte nici numele preşedintelui în exerciţiu, iar singurul lor contact cu autorităţile statului avea loc la oficiul poştal. Amintim că impozitul pe venit, ca şi Banca Centrală (Rezerva Federală), au fost instituite în SUA abia în 1913.

Putem presupune că finanţarea partidelor din buget i-ar putea distanţa şi mai mult pe politicieni de doleanţele cetăţenilor, din moment ce vor avea o sursă stabilă de venit a cărei mărime o vor stabili chiar ei. Iar plăţile se vor face din contul contribuabilului. Astfel demarează un proces de redistribuire ca şi în celelalte domenii finanţate de stat. Cei care nu se folosesc de anumite servicii achită obligatoriu pentru cei care le folosesc. Astfel, adepţii PCRM vor finanţa prin impozitele lor PL, şi viceversa.

În Germania, partidele sunt finanţate din buget. La urma urmei, avem multe partide care, dacă nu le-am cunoaşte denumirea, nu ar putea fi identificate prin programele lor politice. Identice sunt şi aspectele care ţin de politica economică. Dar, se poate obiecta, nici în R. Moldova mari diferenţe nu ar putea fi detectate, bineînţeles, dacă

excludem pasajele cu tentă geopolitică sau lingvistică. Aurea mediocritas pare a fi venerata economie socială de piaţă, din care, în realitate, pe parcursul anilor dispare elementul de piaţă în favoarea elementului socialist.

Recent, preşedintele uruguayan, José Mujica, a fost citat în ştirile puse pe post şi în R. Moldova ca fiind cel mai sărac preşedinte din lume. Cititorii au comentat cu entuziasm aceste informaţii. O altă propunere ar fi de a trece funcţiile reprezentantive în stat de la finanţarea din buget la contribuţii voluntare din rândul cetăţenilor. Atunci am vedea câte persoane ar fi dispuse, bunăoară, să plătească pentru serviciile acordate de către preşedinte sau de către diplomaţi. Astfel ar fi remuneraţi doar cei care au o performanţă înaltă şi care oferă servicii percepute ca utile. Iar un funcţionar care ar comite, de pildă, un grav accident rutier, mai ales în stare de ebrietate, ar fi concediat de către angajatorii săi direcţi, adică de către cetăţeni, înainte de a fi rechemat din funcţie.[7]

Cazul Cipru şi exegeza autohtonă

Dezastrul financiar cipriot a ajuns şi în atenţia experţilor şi mediei locale. Pentru unii, cazul reprezintă o adevărată provocare intelectuală. Ca să fie salvate poziţiile lor ireconciliabile, se dă dovadă de un şpagat argumentativ de proporţii. În opinia multora, exact ca în filmele gen James Bond, lumea se împarte în buni şi răi. Buni sunt

[7] 29.11.2012

cei din Vest, răi — cei din Est. Această interpretare este inteligibilă, mai ales dacă ţinem cont de cele întâmplate în secolele XIX şi XX. Problemele apar atunci când astfel de poziţii sunt însoţite de argumente de ordin economic. Adică Occidentul (aproape sinonim, la noi, cu UE, or, rareori cineva ne îndeamnă să ne orientăm spre Monaco, Elveţia sau Liechtenstein) ar fi actualmente mai liber din punct de vedere economic decât Estul (se subînţelege Federaţia Rusă).

Să ne imaginăm care ar fi fost reacţiile dacă ceea ce s-a propus pentru Cipru ar fi avut loc în Est. Dacă Federaţia Rusă sau conducătorii CSI ar fi încercat să impună unui stat membru, bunăoară Armeniei (sau, de ce nu, R. Moldova), ca până la 10% din depozitele bancare să fie confiscate. Desigur, ar fi apărut comparaţii cu perioada sovietică. Dacă, însă, acelaşi lucru se întâmplă în Occident, "intelectualii de curte" şi "experţii geopolitici" îl ignoră sau îi diminuează importanţa. Astfel, şi în presa "oficială" din Occident, în loc să se spună lucrurilor pe nume şi să se vorbească despre confiscare sau furt, se folosesc eufemisme gen "contribuţii obligatorii" sau "taxă unică".

Purtătorii de cuvânt, care aproape la unison condamnă parlamentul Ciprului şi cetăţenii ciprioţi, susţin că aceştia ar acţiona egoist atunci când refuză "salvarea ţării" printr-o mică jertfă unică. Dacă urmărim cronologia crizei financiare şi comparăm spusele fruntaşilor Europei de la 2007 încoace, vedem că, aproape lunar, aceştia şi-au trădat promisiunile făcute anterior. De câte ori am fost asiguraţi că Euro a fost salvat? Care ar fi temeiul să credem că, de astă dată, se vor ţine de cuvânt şi se vor

mulţumi cu o singură confiscare? Pe de altă parte, cine spune că este vorba despre "salvarea ţării" şi în ce măsură cetăţenii de rând ar trebui să plătească pentru comportamentul iresponsabil al unor bănci şi funcţionari publici? Acum devine clară motivaţia-cheie în propagarea "democraţiei": cetăţenii să nu aibă dreptul la critică, or, "nu aţi fost voi cei care aţi mers la vot?". Iar dacă nu au votat – "şi mai rău".

Aceasta nu înseamnă că Estul ar fi un model mai potrivit. Dimpotrivă. De fapt, "Estul" şi "Vestul" adoptă modele similare: o birocratizare în creştere a societăţii şi economiei, mărirea poverii fiscale, devalorizarea valutelor naţionale prin inflaţie (adică emiterea mai multor bani) şi procese integraţioniste (va să zică, centraliste). La ambii "vectori" câştigă birocraţii şi oamenii politici, şi pierd cetăţenii simpli şi productivi. În ambele regiuni câştigă socialismul şi pierde economia de piaţă, ceea ce e posibil datorită relativismului nostru intelectual. Ţin minte cum, într-o universitate privată din capitală, au fost întâmpinaţi în aceeaşi lună ambasadorii Rusiei şi Chinei. La primul, studenţii şi unii profesori au protestat dur împotriva comunismului. La al doilea, acelaşi auditoriu a fost chiar entuziasmat şi plin de zâmbet.

De ce să nu ne întoarcem spre adevăratele valori europene şi americane, cum ar fi protecţia individului şi a proprietăţii sale (obţinute legitim), şi să le luăm ca standard absolut în evaluarea politicienilor şi politicilor, indiferent de ţară sau de culoarea partidului? Sunt convins că dezbaterile publice ar deveni mult mai captivante decât lecturarea "declaraţiilor săptămânii",

care, ca şi în anii sovietici, mai degrabă sunt redundanţe exprimate prin cuvinte de lemn.[8]

Cazul Voronin şi promovarea libertăţii de exprimare

Declaraţiile lui Voronin la adresa ministrului Transportului, Şalaru, şi de fapt a tuturor miniştrilor, cu privire la pretinsa lor orientare homosexuală au stârnit indignarea unora şi plictisul altora. Incidentul, departe de a fi singular în circul politic, ilustrează anumite principii istorice şi juridice.

General vorbind, capacităţile lingvistice ale clasei politice, aproape oriunde, sunt un prilej de amuzament în rândul populaţiei şi de reproşuri din partea elitei intelectuale. Gafele verbale ale preşedintelui George Bush Jr. au fost editate în cărţi devenite bestselleruri. Internetul conservă, acolo unde încă nu sunt cenzurate, imagini ale diferitor preşedinţi sau parlamentari, inclusiv din Germania, în diferite ipostaze: mestecând gumă, fumând, în stare de ebrietate sau luptând fizic în parlament. Lupta fizică pare să fi devenit un sport popular la vecinii ucraineni, cu toate că foarte recent şi în Iordania un parlamentar, la o dezbatere televizată, şi-a scos revolverul (după ce a aruncat cu un pantof în oponentul său). Pe de altă parte, cei care legiferează azi puritatea limbii schimonosesc ei înşişi principalul mijloc de comunicare care ne deosebeşte de regnul animal.

[8] 4.4.2013

Nu este întâmplător că astfel de tendinţe au loc în contextul democratizării. Dacă comparăm monarhiile europene tradiţionale de până la 1914 cu democraţiile din prezent, putem constata următoarele. Capacităţile lingvistice s-au redus considerabil în cadrul "conducerii" ţărilor. Dacă la Congresul de la Viena (1814-15), după Războaiele Napoleoniene, delegaţii se puteau înţelege vorbind în limba franceză, o sută de ani mai târziu, la negocierile de după cel de-al Doilea Război Mondial, deja era nevoie de traducători. O explicaţie ar fi că, în cadrul monarhiilor, regentul era învăţat din copilărie cum să administreze ţara, iar viitorii lideri democratici învăţau doar cum să ajungă la putere. În campaniile electorale, mulţi politicieni adoptă un limbaj mai relaxat, condimentat cu anecdote alunecoase, pentru a fi "mai aproape de popor". Astfel, una dintre cauzele că Marian Lupu nu se află în topul popularităţii, constă poate în faptul că alegătorul democrat şi emancipat s-ar simţi înjosit la necesitatea de a consulta dicţionarul explicativ pentru a recepţiona mesajele alesului său.

Ar trebui să le permitem politicienilor (şi nu numai) să facă declaraţii potenţial calomnioase? Economistul american Walter Block, în cartea sa "În apărarea indezirabililor", consideră calomniatorul un erou. Bineînţeles, din punct de vedere moral, să vorbeşti urât despre altcineva sau chiar să spui minciuni nu este deloc lăudabil. Pe de altă parte, depenalizarea calomniilor poate avea un efect benefic asupra societăţii. Dacă ceea ce se spune reprezintă adevărul, persoana în cauză pur şi simplu îşi exercită dreptul la libera exprimare. Chiar şi în cazul minciunilor o analiză logică ar putea pune la îndoială "dreptul la imagine sau reputaţie". În realitate,

nimeni nu-şi poate revendica dreptul la reputaţie, fiindcă aceasta se formează din gândurile altor persoane despre o anumită persoană. Altfel, ar trebui să concluzionăm că am avea drepturi de proprietate asupra a ceea ce se petrece în capul altora. Respectiv, aceasta e filosofia statului totalitar, cu "Poliţia Gândirii" şi "Ministerul Adevărului", descrise atât de viu în cartea "1984" a lui George Orwell. Legile care penalizează calomniile sunt chiar în deserviciul persoanelor calomniate, deoarece publicul crede mai uşor că informaţia publicată ar trebui să fie "legală", prin urmare şi veridică. În absenţa unor astfel de legi, publicul ar fi mult mai vigilent şi ar aprecia critic acuzaţiile extravagante. În cazul unei libertăţii complete de exprimare, oamenii s-ar plictisi repede de excentrităţi sexuale şi nu numai, iar discuţia ar reveni la subiecte mai relevante.

Îl putem considera atunci pe Vladimir Voronin un luptător pentru libertatea exprimării? Problema e că, odată acceptată pentru cazuri mai evidente de calomnie, cenzurarea poate fi treptat extinsă. Nu ştiu exact cum a fost respectată libertatea exprimării în situaţii similare până la 2009. Totuşi, dacă e să o comparăm cu tabuizarea sexualităţii în timpul urss-ului, putem considera drept o transformare serioasă faptul că azi preşedinţele PCRM, aparent fără complexe, tratează public subiecte intime, inclusiv tema homosexualităţii.[9]

[9] 19.7.2012

Ce poate învăţa Iaşi-ul de la Chişinău?

Recent am vizitat vechea capitală a Moldovei, Iaşi, pentru o prelegere la Universitatea "Alexandru Ioan Cuza". M-am convins, iarăşi, că, în anumite aspecte, Chişinăul este un oraş de invidiat pentru libertatea sa economică – bineînţeles, numai comparativ. Am sosit în plină campanie electorală, şi esenţa democratică a fost scoasă la iveală prin sloganurile publicitare subtile şi sincere: "Votează cu inima!", "(Partidul A) iubeşte Iaşiul". Seara, la emisiunea Realitatea TV "Dosarul candidatului", am primit informaţii suplimentare despre capacităţile de "antreprenor" ale multor candidaţi, care, se pare, stau cu un picior în penitenciar pentru acte de corupţie. Vizibilă a fost şi această corelaţie aproape firească între alegeri şi reparaţia febrilă a drumurilor în ajunul acestora.

Schimbarea banilor te face să te simţi ca un dependent de droguri sau un cumpărător de arme ilegale. Dacă, la Chişinău, beneficiem de schimb valutar în aproape fiecare colţ al oraşului, şi la un orar convenabil, acolo, după standardele europene, bineînţeles, ceea ce este o simplă tranzacţiune între două părţi consimţitoare devine un adevărat supliciu. Odată găsită o bancă potrivită, trebuie să arăţi buletinul, să completezi un formular şi să-ţi pui semnătura. În total: 5 minute pentru a schimba 50 de EURO. Mi s-a spus că astfel consumatorii ar fi protejaţi de eventualele bancnote false. Dar atunci, de ce să nu trecem prin aceeaşi procedură la fiecare act de cumpărare: la chioşc, la supermarket, la salonul de

frumuseţe? Sau avem certitudinea că valutele naţionale nu pot fi falsificate?

În cartea "În apărarea indezirabililor", economistul american Walter Block ia apărarea falsificatorilor de bani, menţionând că în zilele noastre cantitatea banilor falsificaţi în mod privat este mult mai mică decât cea a banilor "falsificaţi" oficial prin băncile centrale. Dacă în trecut banii aveau o valoare intrinsecă, reprezentată de valoarea metalelor din care erau făcute monedele (cel mai des, din argint), azi se produc bani de hârtie şi electronici în mod inflaţionist. În sec. XIX, un călător român putea efectua fără probleme cumpărături la Paris în moneda sa naţională, deoarece avea o valoare intrinsecă şi recunoscută. În acest sens, prin monedele de aur şi argint europenii aveau deja o monedă unică, fără EURO. Una stabilă, spre deosebire de ultima. Astfel, între 1815 şi 1914, preţurile în Europa nu numai că au rămas stabile, dar s-au şi micşorat în medie cu 30%! Să ne închipuim acum care ar fi peste o sută de ani preţurile la apă, gaz sau într-un supermarket!

Un alt avantaj al Chişinăului este răspândirea mai "anarhică" a spaţiilor comerciale: aproape nu există spaţiu locativ în Chişinău în apropierea imediată a căruia să nu fie o alimentară, un chioşc, o farmacie sau un bar, şi cu un orar adaptat clienţilor. Astfel de comodităţi sunt mai rare la Iaşi, dar şi mai rare în alte oraşe mai "europene". Cine nu crede, îi recomand să iasă într-o duminică în orice oraş german în căutarea unei farmacii deschise.

Există vizitatori care se plâng de lipsa de orientare spre client a personalului în diferitele localuri de aici. Într-adevăr, există, încă, reprezentanţi ai şcolii sovietice de vânzători: “Voi sunteţi mulţi, eu sunt una”. Dar, în multe, sectorul de servicii din Moldova a depăşit Occidentul în ceea ce priveşte flexibilitatea şi ar fi binevenit un ajutor internaţional din partea RM, prin care antreprenorii autohtoni să îi re-înveţe pe cei din industriile cartelizate ale Occidentului semisocialist să aprecieze virtuţile pieţei libere.[10]

Ce poate învăţa Moldova de la Irlanda medievală?

De ceva timp, juriştii au devenit adevărate vedete, iar poveştile din revistele cu coperte lucioase au fost înlocuite de jurnalismul investigativ, ca la Ziarul de Gardă. Astfel ni se oferă o privire intimă asupra imobilelor deţinute de slujitorii lui Themis sau a cadourilor automobilistice pentru partenerele lor de viaţă sau de noapte. Recent au apărut şi misterioasele panouri cu “cei mai corupţi judecători”. Poate nu ar fi complet deplasată întrebarea: care este impactul acestei mediatizări asupra cititorului? Oare nu ar putea apărea şi o nouă categorie de fani — cea care-i idolatrizează pe oamenii legii corupţi, dar bogaţi şi care visează să ajungă şi ei pe coperta ZdG?

[10] 6.12.2012

Bineînţeles, pentru cetăţeanul "pieton", situaţia este dezolantă. Încrederea în efectele benefice ale majorării salariale pentru judecători, în bunele intenţii şi cumsecădenia clasei politice şi birocratice sau în panaceul oferit de consultanţii şi consultaţiile internaţionale pare să fie de domeniul basmelor. Este şi logic: la ce alt comportament ne-am putea aştepta de la orice deţinător de monopol, în cazul de faţă — monopolul juridic? Monopolurile, în toate domeniile, duc la preţuri mai mari şi la calitate mai proastă.

Pe parcursul istoriei au existat diferite precedente de sisteme de drept concurenţiale, sau private, ca în cazul Irlandei medievale, sistem care a durat peste 2500 de ani, până la invazia britanică. Ne-am putea întreba: ce importanţă ar avea pentru noi o insulă atât de îndepărtată? Răspunsul e că, mai ales în timpul destrămării Imperiului Roman, ea a fost una dintre regiunile mai dezvoltate ale Europei.

Într-un sistem contemporan, sistemul juridic ar putea fi organizat după modelul sistemului de asigurări. Tot aşa cum companiile de asigurări medicale private (!) verifică spitalele şi medicii cu care lucrează, la o poliţă de drept privată, agenţii de protecţie, poliţiştii privaţi, detectivii şi judecătorii independenţi ar trebui să concureze pentru clienţi sau pentru un rating bun printre companiile de asigurare juridică prin maximizarea competenţei, obiectivităţii sau onestităţii lor.

La fel ca bucătarii care îşi intoxică clienţii sau şoferii de taxi care accidentează repetat; juriştii -"vedete" vor fi direcţionaţi momentan, prin mâna invizibilă a pieţei,

către bursa muncii. Castelele şi maşinile lor de lux, în loc să apară pe coperta ZdG, vor fi plasate la anunţuri de vânzări, după falimentarea proprietarilor. Astăzi situaţia este inversă. Chiar şi avocaţii privaţi sunt infectaţi de virusul sistemului de stat monopolist, devenind corupţi şi trădând încrederea clienţilor prin afaceri de culise.

Este evident că o parte dintre ei va fi împotriva unui sistem de piaţă. Ca şi armatele de experţi internaţionali în domeniul dreptului, care ar deveni obsoleţi, de prisos, la fel cum sunt de prisos experţii în etică pentru chelneri, vânzători de supermarket sau frizeri. Mecanismul concurenţei îi împinge pe proprietari să aibă singuri grijă să se comporte mai etic decât concurenţii.

Atât pentru consumatorii de servicii juridice, cât şi pentru întreaga societate aceasta ar însemna nu numai o uşurare financiară, ci şi morală. Or, aşa cum asistăm la un proces ireversibil de progres tehnologic, am putea rămâne uimiţi de o permanentă eficientizare a sistemului de drept, cu fiecare generaţie nouă de jurişti. Şi tot aşa cum astăzi e greu să ne imaginăm cum am trăit decenii la rând cu magazine publice, ne vom întreba atunci cum am putut avea aşteptări mai bune de la structurile monopoliste în domeniul dreptului.[11]

[11] 11.4.2013

Cetăţeanul şantajat

Discuţiile despre preţurile la gaz sunt o parte esenţială a circului politic, iar rezultatele lor, de obicei, afectează grav buzunarul cetăţeanului. În acest context, se obişnuieşte să se vorbească despre şantajul din partea Federaţiei Ruse, care ar încerca să ne impună agenda sa geopolitică. Bineînţeles, când este vorba despre satisfacerea cerinţelor unor organisme supranaţionale, cum ar fi Uniunea Europeană, dar şi Fondul Monetar Internaţional şi Banca Mondială, avem de a face cu "recomandările partenerilor noştri internaţionali". Indiferent, însă, de orientarea geopolitică a unui politician sau altul, se creează impresia că şantajul vine exclusiv de peste hotare.

În realitate, orice cetăţean e, într-o anumită măsură, şantajat de furnizorii de servicii monopoliste autohtone. De obicei, ultimele sunt oferite de stat, dar şi majoritatea "privatizărilor", mai ales în ţările ex-comuniste, nu reprezintă nimic altceva decât transferul unei feude în mâini private, cu "legea" protejând inviolabilitatea monopolului. Legea naturii, însă, e că serviciile monopoliste devin tot mai scumpe, la o calitate tot mai scăzută. Acolo unde sunt probleme, descoperim monopoluri garantate de stat, bunăoară în sistemele de învăţământ, ordine publică şi jurisprudenţă, asigurare medicală, transport public etc. Cu totul altfel stau lucrurile în domenii în care predomină procesele de piaţă: calculatoare şi telefoane mobile, parfumuri, cravate etc.

Clientul serviciilor monopoliste nu poate pedepsi proasta calitate a serviciilor şi preţurile ridicate adresându-se la

concurenţă. Tipic, în prima etapă a naţionalizării avem argumentul bunurilor publice. Piaţa liberă nu ar fi în stare să le producă în măsură suficientă pentru a acoperi necesităţile populaţiei, sau pluralismul întreprinderilor ar reprezenta un pericol pentru sănătatea şi viaţa consumatorilor. Dacă statul nu ar veghea dezinteresat asupra calităţii anumitor produse, am avea telefoane mobile care explodează sau hrană pentru bebeluşi cu alcool.

După ce publicul a fost convins să renunţe la libertatea antreprenorială în aceste domenii, mecanismul concurenţei a fost eliminat, iar noi am devenit dependenţi de serviciile monopoliste şi, bunăoară, în sectorul transportului public, apare faza de şantaj. Dacă nu am suporta sacrificii şi mai mari (preţuri sau impozite ridicate, raţionalizarea serviciilor), întregul sistem s-ar prăbuşi şi am rămâne cu totul fără căldură, electricitate, apă etc. Memoria istorică fiind deja ofuscată, graţie unui sistem şcolar care identifică succesul civilizaţional cu fortificarea statului, nu ne mai amintim că toate aceste servicii, cândva, în istoria europeană şi americană, au fost oferite de sectorul voluntar: începând cu spitalele de caritate pentru cei săraci şi terminând cu salubrizarea unor oraşe întregi.

Conceptul bunurilor reprezintă o "vacă sfântă" în discuţia publică, iar analizele economice asupra consistenţei argumentelor în favoarea serviciilor monopoliste sau comparaţiile istorice sunt fie ignorate, fie întâmpinate cu ironie sau condescendenţă. Într-adevăr, dacă o mare parte a generaţiei tinere din Europa deja pare să fi uitat de crimele comunismului şi de imposibilitatea edificării

socialismului, ar fi prea mult să aşteptăm amintiri despre cum funcţionau, de pildă, şcolile private până în sec. XIX.

Deoarece învăţământul "modern" pune mai mult accentul pe dezvoltarea "emoţiilor" şi "intuiţiei" între discipoli, multe inconsistenţe logice ale funcţionarilor trec neobservate. Întregul argument pentru ca aşa-numitele "bunuri publice" să fie oferite de către un agent monopolist, datorită funcţiei lor vitale pentru societate, creează o dilema logică. Dacă în ţările socialiste nu a fost posibil de a crea produse destul de simple, lipsa şi calitatea proastă a acestora fiind mai degrabă regulă decât excepţie, cum am putea să ne aşteptăm ca aceeaşi instituţie să fie în stare să ne ofere servicii mult mai complexe, cum ar fi jurisprudenţa sau sănătatea? După cum spunea economistul american Lew Rockwell, "cu cât un bun sau serviciu este mai indispensabil, cu atât e mai important ca statul să nu-l ofere". Poate ar fi mai bine pentru cetăţeanul de rând ca statul să aibă mai multă grijă de produse de importanţă "strategică", cum ar fi fabricarea busturilor şi monumentelor, şi să le încredinţeze pe cele "minore şi mondene", cum ar fi apa şi transportul public, mecanismului de piaţă, care ne aprovizionează în continuare cu tot ce dorim. Or, şi fără un comisar pentru aprovizionarea supermarketurilor, rafturile acestora sunt mereu pline.[12]

[12] 11.10.2013

Control totalitar întru salvarea planetei?

Cu o lună în urmă a avut loc reuniunea clubului Bilderberg, întâlnirea anuală a cca 150 dintre cei mai influenţi oameni politici şi de afaceri – de la Bill Gates şi Henry Kissinger până la Garri Casparov, însă presa mondială a tăcut. În aceeaşi perioadă de timp, mai mult de 500 de publicaţii germane au scris despre faptul că Lady Gaga a omagiat-o pe Marilyn Monroe.

Săptămâna trecută, la Rio de Janeiro, Brazilia, a avut loc summit-ul mondial cu privire la salvarea planetei, focusat pe climă. Într-o acţiune nemaipomenită şi spre surpriza ONG-urilor participante la aceeaşi conferinţă, anul acesta, textul rezoluţiei a fost "secretizat", adică, până la procedura votării el a fost accesibil numai reprezentanţilor instituţiilor de stat.

Presa mondială, "câinele de pază" al "Statului de Drept", nu pare să fi acordat mare atenţie acestui gest.

Dacă conştientizăm că avem de a face cu semnarea unui document cu putere juridică şi consecinţe economice şi politice serioase pentru ţările semnatare, ţări membre ONU, faptul că publicul nu este informat despre conţinutul declaraţiei este un indiciu în plus că actualmente "democraţie" şi "stat de drept", cu corelaţiile de "transparenţă", pluralism de opinii" şi "dreptul cetăţeanului la informare", sunt pentru o mare parte a presei şi a politicienilor un simplu "exerciţiu labial". În realitate, avem temeiul să presupunem că ne aflăm deja departe pe "Calea spre servitute", titlul renumitei cărţi a

lui Friedrich Hayek, laureat al Premiului Nobel pentru economie pe 1974.

Contribuabilii unor mari state, precum SUA, au creat ceasuri ale datoriei publice, pe cadranele cărora cetăţenii pot observa cum creşte cu fiecare secundă datoria statului, care urmează să fie suportată de viitoarele generaţii. Dacă am crea un barometru similar pentru libertăţile civice pe care le pierdem, am fi şocaţi să vedem un proces la fel de accelerat. Cu toate că, în mod special, elita intelectuală ne aminteşte, şi pe bună dreptate, despre fenomenele totalitare din trecut, despre culoarea roşie şi cea cafenie, se pare că există puţină rezistenţă faţă de tendinţele totalitare contemporane.

Actualmente au loc "inovaţii" legislative şi tehnologice pe care chiar Stalin sau Hitler ar fi dorit să le aibă. Bunăoară, crearea reţelelor sociale pentru servicii secrete (da, Facebook şi Google). Nu numai în China, Rusia, dar chiar şi în ţări aşa-zis "democratice" ca SUA se organizează acţiuni militare şi paramilitare sfidându-se constituţiile statelor respective; de pildă, aproape toate intervenţiile militare ale Statelor Unite ale Americii de după cel de-al DoileaRăzboi Mondial violează Constituţia americană, care cere aprobarea Congresului (Parlamentului) şi o declaraţie oficială de război.

Dimpotrivă, în lumea occidentală se răspândeşte tendinţa ca deciziile majore să fie luate, prin definiţie, dictatorial, adică la iniţiativa preşedintelui, nerespectând procedurile democratice. Uniunea Europeană înaintează, pas cu pas, spre un sistem în care comisarii, nealeşi democratic, ajung să dicteze procesul legislativ al ţărilor membre. În

Marea Britanie, ca exemplu, deja mai mult de 80 % din noile legi sunt dincolo de influenţa legislativului naţional.

De ce există o rezistenţă redusă faţă de aceste procese? Pe de o parte, mass media naţionale dirijează atenţia cetăţeanului de rând spre evenimentele dorite. Astfel, cu o lună în urmă a avut loc reuniunea clubului Bilderberg, întâlnirea anuală a cca 150 dintre cei mai influenţi oameni politici şi de afaceri – de la Bill Gates şi Henry Kissinger până la Garri Casparov, însă presa mondială a tăcut. Cu toate că lista participanţilor la întâlnire, care se petrece cu uşile închise, anul acesta a fost făcută publică, în săptămâna respectivă, de pildă, în Franţa nicio instituţie media nu a descris această întrunire, iar în Germania au apărut articole doar în 5 ziare. În aceeaşi perioadă de timp, mai mult de 500 de publicaţii germane au scris despre faptul că Lady Gaga a omagiat-o pe Marilyn Monroe.

Pe de altă parte, schimbările se fac incremental, pas cu pas. Astfel, statele care sunt sensibilizate numai la actele totalitare din trecut, "inovaţiile" totalitare trec deseori neobservate. O cultură bazată pe un relativism etic, care preferă focusarea pe "distracţie" (discotecă, sport, jocuri la calculator etc.), reprezintă un sol fertil pentru viitoarele dictaturi. Iar cea mai puternică apărare împotriva unor astfel de încercări este informarea.[13]

[13] 28.6.2012

Cultul diplomelor

Pe lângă devalorizarea banilor (inflaţia), suntem martori ai unui proces similar de depreciere a unui alt tip de hârtii: diplomele universitare. Simptomele sunt multiple. În primul rând, tendinţa tineretului de azi de a obţine cât mai multe concomitent. Universităţile autohtone se bat pentru studenţi şi jonglează cu diplome de peste hotare. Astfel, studiind la diferite universităţi din R. Moldova, studentul poate obţine şi diploma unei universităţi europene sau americane. Pentru a-şi asigura un loc de muncă profitabil, mulţi studenţi cred că e bine să studieze două specialităţi diferite. Pe de altă parte, chiar în Occident, posedarea uneia sau mai multor diplome nu numai că este departe de a semnifica un viitor garantat, ci chiar dimpotrivă! În Germania, bunăoară, studierea unor anumite specialităţi, în umorul popular, se asociază cu "profesia" de taximetrist sau vânzător de crenvurşti.

Această situaţie este în special dureroasă într-un mediu ca învăţământul. Mai ales în Europa, în perioadele greacă şi romană şi mai târziu, în Evul Mediu, prin deschiderea şcolilor pe lângă biserici şi mănăstiri şi înfiinţarea sistemului universitar, spaţiul educativ a avut, cu adevărat, conotaţii nobile, legate de căutarea adevărului şi perfecţionarea caracterului. În societăţile de astăzi, a rămas doar ecoul acelor şcoli. Bineînţeles, unii manageri din Educaţie, şi în R. Moldova, profită de această aură din trecut: prin desemnarea, în vechea latină, a unor lucruri banale, prin pomparea parafernaliei "antice" prin birouri. Totuşi, realitatea este greu de camuflat. În ciuda cuvintelor frumoase, ca şi în politică, realitatea este una trivială.

Universităţile de astăzi, treptat, se transformă într-un apendice al sistemului şcolar: un mecanism prin care contribuabilii (sau "cumpărătorul" diplomei într-o instituţiei privată) sunt jecmăniţi în numele ştiinţei şi educaţiei. Funcţia principală a universităţilor, ca şi a şcolilor, este similară celei din URSS: producerea unei mase de "cetăţeni" docili, îmbibaţi cu valori etatiste. În locul testării cunoştinţelor, diplomă devine o garanţie pentru viitorul birocrat sau angajat al unei importante corporaţii că va îndeplini sarcini plictisitoare, fără gândire critică şi inovativă, într-un spirit conformist şi colectivist (deseori eufemizat prin termenul "spirit de echipă", întrucât deja a dat dovadă de acest spirit, trecând prin anii de şcolarizare).

Chiar dacă, şi în R. Moldova, autobiografiile oamenilor "mari", precum Bill Gates sau Steve Jobs, sunt bestsellere, un moment crucial pare totuşi să scape atenţiei criticilor de carte. John Taylor Gatto, în cartea sa "Weapons of mass instruction" ("Arme de instrucţiune în masă"), a arătat că un element comun în viaţa multor oameni excepţionali din varii domenii este că aceştia au părăsit timpuriu sistemul standard de învăţământ, abandonând chiar şi şcoala medie, şi s-au format la locul de muncă, prin autoinstruire. Un exemplu elocvent este cel al faimosului inventator Thomas Edison, care, după ce a creat General Electric, tot restul vieţii a urmărit o politică de angajare foarte discriminatorie: a dat preferinţă candidaţilor fără diplome.[14]

[14] 19.9.2013

Dar cine apară muzica românească (şi cea rusească)?

De mult am suspiciunea, profund înrădăcinată, că majorităţii aşa-zişilor naţionalişti — ruşi, români sau de alte etnii — le pasă mai puţin de propriul popor decât de satisfacerea ambiţiilor sau compensarea complexelor lor politice. În timp ce "Limba" (cu literă mare) e mereu în vizorul lor şi serveşte drept motiv pentru demonstraţii, nu am văzut până acum nicio campanie pentru protejarea muzicii româneşti sau ruseşti.

Recent, într-un interviu acordat ZdG, celebrul violonist Ilian Gârneţ a menţionat importanţa lui George Enescu şi Sergiu Celibidache pentru muzica românească. Bănuiesc că majoritatea celor care militează atât de zgomotos pentru Unire au auzit pentru prima dată de ultimul şi nu cunosc, în afara Rapsodiilor române, nimic din opera celui dintâi. La Chişinău am fost de două ori la opera "Mireasa ţarului" de Nikolai Rimski-Korsakov, o lucrare profund rusească. Totuşi, publicul a fost puţin numeros şi nu am observat printre spectatori şi tineri naţionalişti ruşi. Rareori am întâlnit vreunul care să ştie cine a fost un Greceaninov, un Taneev sau un Leapunov.

De ce nimeni din taberele pretins naţionale, fie pro-rusă, fie pro-română, nu fac din această cauză acelaşi scandal pe care-l fac atunci când le sunt schimonosite limbile? Aceasta doare în special când e vorba de o naţiune atât de muzicală precum a fost naţiunea română. În transportul public, în restaurante şi magazine suntem terorizaţi cu muzică gen "bum-bum". Cu toate că există diferite

stiluri, după Beatles beat-ul a devenit indispensabil pentru programele muzicale radio, iar lipsa acestuia le-ar putea provoca ascultătorilor obişnuiţi cu el o panică similară celei a unui făt atunci când inima mamei încetează, brusc, pentru câteva clipe să bată. După conţinutul clipurilor video care însoţesc multe cântece din zilele noastre, am putea vorbi de un nou stil muzical — "bunga-bunga".

Dar atunci când chiar muzica populară, folclorul începe să fie infestat de "bunga-bunga", unde e indignarea intelectualilor naţionalişti? Vai de bietul politician care îşi condimentează discursul cu rusisme (şi viceversa, deşi până acum rareori se întâmpla să utilizeze cineva cuvinte româneşti într-un discurs în limba rusă). Când cultura română (sau rusă), care, împreună cu limba maternă, ar trebui să facă obiectul unei apărări orgolioase, este fugărită de elemente care şi pentru locuitorii junglelor sălbatice ale planetei ar fi prea primitive, se pare că acestea ar fi inspirate de minţile unor maniaci planificatori ai societăţii, care speră să crească o populaţie zombificată şi stupidizată.

Dacă comparăm gândurile (motive şi teme) muzicale cu cele verbale, vedem clar efectul dorit, în afara unei simple hipnotizări ritmice. În timp ce la un Enescu (sau Ceaikovski) un singur gând se putea extinde pe câteva minute, astăzi acesta trebuie să se încadreze între câteva beat-uri. Ca şi prin sunetul dintre ore la şcoală, procesele noastre cognitive sunt oriunde întrerupte de factori externi. Astfel îndeplinim visul oricărui politician, devenind nişte cetăţeni care nu pot dezvolta niciun gând

propriu până la capăt şi atenţia cărora se limitează la câteva “flash-uri”.

Un exemplu elocvent e şi organizarea Zilei Europei. Dacă acum câţiva ani la inaugurarea acesteia o orchestră de tineri interpreta ultima simfonie a lui Dvorak, anul acesta, discursurile demnitarilor au fost urmate de un “bunga-bunga” asurzitor, ca “expresie supremă” a valorilor culturale europene. Anul viitor poate vine chiar Berlusconi?[15]

De ce publicitatea pentru Viagra ar putea fi permisă, iar cea pentru FISC interzisă?

Guvernul a aprobat, pe 5 septembrie, un proiect de lege care prevede interzicerea publicităţii la medicamente şi la dispozitivele medicale. Iniţiativa legislativă urmăreşte protejarea consumatorilor de abuzul firmelor farmaceutice. Potrivit ministrului Sănătăţii, Andrei Usatâi, “modificările Legii cu privire la activitatea farmaceutică […] sunt necesare deoarece utilizarea abuzivă sau neargumentată a medicamentelor, preponderent a antibioticelor, aduce mari daune în dezvoltarea rezistenţei la medicamente”.

În opinia mea, această decizie este negativă sub mai multe aspecte. Bineînţeles, am putea aprecia pozitiv faptul că demnitarii îşi fac griji pentru sănătatea noastră. Apare însă întrebarea: dacă trebuie să fim protejaţi de stat

[15] 10.10.2013, Ziarul de Garda

împotriva deciziilor greşite la cumpărarea medicamentelor, de ce nu ar fi extinsă aceasta practică şi asupra altor produse? S-ar putea spune că medicamentele reprezintă o excepţie prin importanţa lor vitală, dar am putea afirma acelaşi lucru şi despre alte produse: pâine, ulei, hârtie igienică, pastă de dinţi şi, bineînţeles, apă.

E o nouă manifestare a statului paternalist, care "ştie" mai bine ce este în beneficiul individului. Deja suntem protejaţi de folosirea maşinilor vechi de import, a hainelor de marcă falsificate şi, bineînţeles, de prostituate şi droguri, cu toată gama de consecinţe pe care ar putea să le implice serviciile şi, respectiv, consumul acestora. Absurdul situaţiei constă în faptul că, pe de o parte, statul nu are încredere că indivizii adulţi ar fi în stare să facă alegeri raţionale şi morale în împrejurările de mai sus, iar pe de altă parte, le încredinţează responsabilităţi enorme atunci când vine vorba de alegeri în organele puterii de stat. Or, atunci suntem cei mai competenţi să alegem cine ar fi cel mai competent "expert" pentru toate aceste probleme.

În domeniul politicii, în procesele de "democratizare şi europenizare", chiar e nevoie de mai multă publicitate, ni se spune. Milioane de EURO se alocă ca să fim bombardaţi cu agitaţie politică, şi nu numai în timpul alegerilor. Acest fapt duce la campanii de genul: "I vote, therefore I am (Votez, deci exist)", ceea ce ar putea fi chiar antiteza celebrei maxime a lui Descartes ("Gândesc, deci exist"). Un alt lucru curios este că, pentru presă, reportajele despre întreprinderile private sunt considerate, de obicei, publicitate şi, respectând codul deontologic, ar trebui marcate ca atare (sau achitate ca publicitate). Pe de

altă parte, actorii publici folosesc spaţiul mediatic gratuit în scopurile lor de relaţii publice.

Dacă am argumenta numai din punct de vedere al sănătăţii cetăţeanului, publicitatea penetrantă pentru Fiscul care ne urmăreşte până în supermarket, bunăoară, poate fi considerată mai dăunătoare decât, să zicem, cea pentru Viagra. Orice conotaţie ar avea ultimul preparat, chiar dintr-o perspectivă moralistă, avem de-a face cu un potenţial mijloc util, în anumite circumstanţe, pentru procesul de procreare, bineînţeles, în cadrul căsătoriei, şi numai dacă alte încercări au eşuat. Pe de altă parte, povara fiscală poate aduce daune serioase sănătăţii. O lege economică "de fier" este cea a costului oportunităţilor. Aceiaşi bani cheltuiţi într-un scop anume nu pot fi cheltuiţi pentru un scop alternativ. Nu poţi face să rămână şi lupul sătul, şi oaia întreagă.

Banii cheltuiţi pentru impozite nu pot fi achitaţi în acelaşi timp pentru medicamente. Iar pe cetăţenii cu o situaţie economică precară o eventuală înrăutăţire a sănătăţii îi pune în dilemă. Nu am auzit nimic despre studii economice care ar calcula câte persoane mor anual prin achitarea cinstită a impozitelor şi, respectiv, neachitarea medicamentelor. Poate aceasta ar fi o nouă sursă de inspiraţie pentru sutele de analize statistice, studiile de "evaluare şi monitorizare", pe care le efectuează anual birocraţiile naţionale şi internaţionale?[16]

[16] 20.9.2012

Democraţie de la grădiniţă

În cadrul unei emisiuni la N4, preşedintele Partidului Liberal, Mihai Ghimpu, a spus că o nouă constituţie ar trebui să prevadă dreptul de vot de la vârsta de 16 ani, argumentându-şi poziţia prin faptul că "trebuie să angajăm în activitate cât mai mult generaţia tânără, este generaţia cu viziuni noi".

Propunerea lui scoate în evidenţă faptul că vârsta minimă, ca criteriu pentru a participa la alegeri, este una arbitrară, bazată numai pe anumite convenţii şi tradiţii. Aşa cum vârsta legală pentru a se implica în relaţii sexuale poate varia între 13 ani pe Insulele Comore şi 20 de ani în Tunisia, şi vârsta legală pentru dreptul de vot diferă — de la 16 ani în Nicaragua şi Cuba, bunăoară, la 21 de ani în Insulele Solomon. Istoric vorbind, dreptul de vot a devenit mai uşor accesibil, criteriile pentru participarea la vot fiind relaxate succesiv.

Această schimbare e corelată cu ceea ce filosoful spaniol Ortega y Gasset numea "revolta maselor" şi se exprimă în populismul cotidian. De obicei, calificativul "populist" se atribuie mişcărilor "politic incorecte" de stânga şi, mai frecvent, de dreapta, dar în realitate toate partidele într-o democraţie sunt inerent populiste. Ele promit mai multe decât pot realiza, iar tot ce întreprind e în detrimentul sectorului productiv. E uşor de promis şi de făcut caritate pe banii altora, mai ales dacă ultimii, ca contribuabili, pot alege între resemnare, exil sau penitenciar.

Cu cât procesele democratice au devenit mai "cuprinzătoare", cu atât mai puţin au supravieţuit

libertăţile civile, care nu ar fi susceptibile de a fi îngrădite, erodate sau nimicite prin vot popular. Începând cu buzunarul cetăţeanului şi terminând cu dormitorul acestuia, publicul îşi reclamă "drepturile". "Graţie" sistemului de învăţământ "ghidat", este totalmente dat uitării faptul că eminenţii luptătorii pentru drepturile civile din trecut, aproape cu toţii, priveau democraţia nelimitată cu dispreţ şi considerau că puterea majorităţii trebuie limitată acolo unde sunt periclitate drepturile individului.

Sunt de mult apuse epocile în care porunca "să nu furi" impresiona populaţia. Astăzi, fiecare program electoral concurează pentru a promite că partidul respectiv va lua şi mai mult de la unii pentru a distribui avuţia lor altora; bineînţeles, cu un comision pe măsură pentru intermediari. Argumentul de bază este că cei bogaţi ar pierde mai puţin dacă li s-ar lua, să spunem, o mie de EURO decât ar câştiga un om sărac dacă ar primi suma respectivă. La urma urmei, astfel am spori bogăţia generală. E curios că până acum nimeni nu a propus încă redistribuiri în cazul altor inegalităţi: ca persoanele cu doi ochi să dea unul pentru cei orbi sau persoanele cu păr să doneze câteva sute de fire celor cheli. S-ar putea argumenta că şi în aceste cazuri ar "câştiga" societatea.

Dacă nu există o logică absolută ca vârsta de vot să fie 18 sau 16 ani, de ce să nu coborâm şi mai mult, de pildă, la 5 ani? Atunci partidele vor promite tuturor jocuri video şi îngheţată gratis, iar cei aflaţi la putere vor fi, probabil, tot aceiaşi. Micşorarea vârstei de vot poate avea şi un alt motiv: îmbunătăţirea imaginii politicianului. Când mulţi consideră politica un show-business pentru oamenii urâţi,

nimic mai necesar decât a-ţi împrospăta faţada cu feţe tinere. Nu întâmplător, în campaniile electorale, pentru a motiva populaţia să voteze, mai rar apar fotografii cu persoane în etate, parcurgând drumul spre secţia de vot în baston.

În trecut, dreptul de vot depindea de contribuţia alegătorului la bugetul de stat. Acest fapt servea ca frână împotriva majorării impozitelor. După o astfel de logică, beneficiarii redistribuirilor de avere, cei angajaţi la stat sau dependenţi de serviciile de stat, nu ar trebui să aibă drept de vot, deoarece ar vota în permanenţă pentru majorarea contribuţiilor. Actualmente, situaţia este exact inversă: persoanelor care au contribuit încă foarte puţin li se dă o pondere mai mare decât celor care au contribuit o viaţă întreagă. Iar producătorii, dacă vor fi trataţi în permanenţă ca o vacă de muls, vor căuta tărâmuri unde viaţa este mai bună sau vor intra ei înşişi în grevă. Şi atunci, de la cine vom mai redistribui?[17]

Despre "cinste şi onoare" în sectorul privat

Acum câţiva ani, rectorul unei universităţi private de la Chişinău publicase un articol în ziarul "Literatura şi Arta", intitulat "Despre cinste şi onoare în Republica Moldova". Faptul că adăugase o fotografie în care apărea lângă fostul Ambasador american, Chaudhry, dă de bănuit că scopul articolului a fost transferul de imagine dinspre demnitarul american –simbolul valorilor şi

[17] 4.10.2013

realizărilor revoluţiei americane şi visului libertăţii – către un academician din Republica Moldova, trecut prin şcoala sovietică.

În zilele noastre, eticheta şi conţinutul pot fi atât de diverse, încât consumatorul de informaţie deseori recurge la euristici – proceduri mentale simplificate pentru a face faţă disonanţelor cognitive care ne înconjoară. Dacă, teoretic, este posibil ca un fost funcţionar sovietic să fie trecut printr-un proces de ispăşire intelectuală, optând acum cu inima curată pentru valorile unui sistem bazat pe respectul proprietăţii private, cum ar fi respectarea contractelor, renunţarea la atacuri asupra proprietăţii altora, dar şi abandonul intrigilor de tip securist, prin contrast, în Occident s-a evidenţiat un proces opus – popoare, dar şi indivizi care au un istoric profund impregnat de un spirit individualist şi antreprenorial şi-au trădat treptat propriile idealuri. Respectiv, acolo, libertatea individuală, dar şi riscul şi răspunderea pentru propriile acţiuni sunt sacrificate pentru o iluzie de siguranţă, pe care sistemele asistenţiale de stat le-o oferă până când nu falimentează în momentul în care se prăbuşeşte sectorul public.

Am fost învăţaţi să acordăm multă atenţie situaţiilor în care, după lungi dezbateri, sunt realizate compromisuri politice, pentru ca apoi să proiectăm calităţi titanice asupra actorilor arenei politice, care, dezinteresat, luptă permanent şi eroic pentru binele nostru. În timp ce aplaudăm extatic realizările din sectorul public, în cazul alegerii şefului statului bunăoară, cele din sectorul privat sunt complet ignorate, dacă nu pedepsite. Cu cât o persoană are mai mult succes în afaceri, să presupunem

că în mod cinstit, cu atât e mai mare pedeapsa sub forma invidiei colective, care se traduce printr-o povară fiscală pe măsură. Cu cât mai insistent mişcarea pentru drepturile omului ne inoculează ideea privind prezumpţia nevinovăţiei, mai ales în cazul segmentelor de populaţie potenţial discriminate, cum ar fi rromii, persoanele de orientare sexuală diferită sau adepţii diferitelor culte, cu atât mai mult, în cazul antreprenorului de succes, noi, paradoxal, consolidăm prezumpţia vinovăţiei!

Oare nu este straniu că Occidentul, considerat capitalist, finanţează numeroase campanii de "sensibilizare a opiniei publice" în Republica Moldova, dar nu implementează niciuna pentru promovarea "spiritului capitalist" în rândurile tineretului?! Poate că noi, europenii, am uitat, pur şi simplu, că drepturile omului din ziua de azi, libertăţile civice, cum ar fi libertatea presei sau "habeas corpus", au fost rezultatul libertăţilor economice şi protecţiei proprietăţii private în oraşele libere? Probabil, statele din Occident, care în viziunea unui tânăr din Moldova reprezintă încă cetăţi ale libertăţii, sunt de mult pe calea pe care Friedrich Hayek o numea "Calea spre servitute". Realităţile socialiste sunt mascate prin concepte cum ar fi "justiţie socială" sau "statul bunăstării".

E timpul să redescoperim cu uimire copilărească adevăratele miracole zilnice, cum ar fi un magazin cu rafturi pline şi fără cozi, sau nişte produse simple, cum ar fi un creion. În faimosul său eseu "Eu, creionul" Leonard Reed ne-a dovedit că nimeni dintre noi nu ar fi în stare să producă un simplu creion, care e rezultatul colaborării paşnice a mii de persoane. Dacă înaintea inventării

creionului am fi propus populaţiei un astfel de proiect, s-ar fi estimat că un singur creion ar trebui să coste milioane: trebuie tăiat lemnul, pentru tăierea lemnului trebuie produs un topor, pentru producerea toporului e nevoie să extragem minereu de fier, pe care apoi să-l transportăm; de asemenea, avem nevoie de anumite componente şi procese chimice etc., etc. Probabil, s-ar fi cerut să fie desemnat un Comisar pentru creioane! Astăzi, acest obiect ne costă câţiva lei, un preţ ridicol, dar nimeni nu aplaudă. Noi aplaudăm atunci când un grup de deputaţi reuşesc să ridice mâna în mod sincronizat, pentru a decide cum să fie cheltuiţi banii noştri.[18]

Discordia politicienilor ca gardian al democraţiei?

În ultimele săptămâni, politicienii autohtoni şi-au făcut reciproc cele mai iscusite "complimente", pe scenă şi în spatele culiselor. Mulţi experţi, dar şi unii politicieni mai sensibili invocă necesitatea de mai multă armonie, întru o guvernare mai "eficientă".

Îndemnurile legate de ridicarea "culturii politice", făcute în special de forţele "pro-europene" şi de unii consultanţi internaţionali, ar trebui să ne pună în gardă. Dacă citim scrierile filosofilor europeni şi americani care luptau pentru libertate până în sec. XIX, putem extrage două

[18] 18.10.2013

poziţii esenţiale: 1) Statul în sine este o instituţie imorală şi agresivă, un rău necesar, care trebuie menţinut în limitele înguste ale unei constituţii; 2) Puterile statului trebuie divizate, rupte în tabere opuse, care să vegheze una asupra alteia.

Unii politicieni sunt stigmatizaţi de oponenţii lor pentru că comportamentul lor impulsiv şi nechibzuit ar distruge democraţia. Ca şi în cazul exponentului rus Vladimir Volfovici Jirinovscki, elementul remarcabil este, ca să folosim un eufemism, comportamentul lor exuberant. Drept pentru care, cel puţin până la data scrierii acestui articol, şi spre deosebire de liberal-democratul rus, majoritatea lor, cu excepţia unor primari recent mediatizaţi, nu au atentat la integritatea fizică a interlocutorilor lor.

Criticile aduse acestora sunt ciudate din mai multe considerente. În primul rând, politicienii care îi învinuiesc pe alţii pentru comportament violent şi dictatorial s-ar putea să nu conştientizeze că ei înşişi nu respectă standardele. De altfel, care politician din R. Moldova critică public sistemul de impozitare ca o violenţă asupra cetăţenilor, afirmând că impozitul pe venit trebuie readus acolo unde, la nivel federal, era în SUA până în 1913: la 0%? Sau, care politician critică deciziile birocratice ale structurilor naţionale sau internaţionale ca fiind, în esenţă, dictatoriale, deoarece cetăţeanul, spre deosebire de serviciile oferite pe piaţa liberă, nu le poate contramanda? Acestea ar fi poziţii cu adevărat liberale şi "reformatoare", în cazul în care se intenţionează prin "reformare" o evidenţiere mai clară a principiilor proprietăţii private şi limitării statului.

Preşedintele i-a reproşat, bunăoară, lui Mihai Ghimpu "şantajul", dar nu a fost acesta, cândva, scopul democraţiei, ca diferitele puteri să lupte între ele, dezvăluindu-şi reciproc fărădelegile comise în exerciţiu?! Ideea părinţilor fondatori ai SUA a fost de a avea o populaţie unită şi o putere fragmentată în permanente lupte partizane. Atunci când consultanţii internaţionali vorbesc despre standardele politice înalte par să aibă în vedere opusul: guvernanţii şi parlamentul uniţi confortabil împotriva cetăţeanului, cu o armonie "civilizată" între diferitele partide, treptat amalgamate într-un singur aparat coercitiv, cu rezultatul cunoscut: impozite în permanentă creştere şi "dezmăţ birocratic". Deşi în Rusia acest fenomen e mai vizibil, şi în Occident avem acelaşi proces. Partidele "respectabile" diferă de multe decenii numai în conflicte cosmetice şi exagerate mediatic.

Comportamentul extravagant, mai "extrovertit", al unor politicieni devine o ţintă uşoară din cauzele inerente sistemului politic. Dacă pe piaţa liberă putem proba produsele înainte de a le cumpăra în cantităţi mari, de pildă, un detergent sau o pereche de ciorapi, "calităţile" adevărate ale politicienilor le descoperim doar după alegeri. De aceea, singurul criteriu la îndemână este "imaginea" lor; cu cât mai telegenică şi lustruită, cu atât mai mare încredere au cetăţenii. În consecinţă avem, spre deosebire de un detergent de marcă, care îşi păstrează consistenţa timp de decenii, cu unele îmbunătăţiri, politicieni ale căror ingrediente (pro-român, rus,

european etc.) se schimbă, de multe ori, chiar înaintea primului "termen de expirare".[19]

Egalitate de gen prin coerciţie

Într-un interviu acordat ZdG, Olga Nicolenco, expert naţional în gender, comunicare şi strategii electorale, a demonstrat o eroare (contradicţie) de argumentare foarte răspândită. În timpul conversaţiei, a rostit următoarele două propoziţii: "Fiecare a treia femeie a fost cel puţin o dată agresată sau supusă violenţei" şi: bărbaţii politici le acceptă pe femei cu rezerve în funcţii-cheie "pentru că ei deja ştiu ce au de pierdut, pe când femeile nu se avântă spre Olimpul politic pentru că, deocamdată, nu ştiu ce au de câştigat". Faptul că aceste două fraze pentru majoritatea dintre noi nici nu reprezintă o contradicţie e o diagnoză pentru sistemul nostru de învăţământ.

Dna Nicolenco se înscrie într-o tradiţie de peste o sută de ani, prin care femeile cer mai mult acces în politică. Presupunem că prima propoziţie s-a bazat pe valoarea universală potrivit căreia niciun om nu ar trebui agresat fizic, cu excepţia cazurilor de autoapărare. Aceasta este şi o normă care a contribuit la apariţia drepturilor civice în Occident. Dar cum se potriveşte această normă cu politica? Politica, în esenţă, se încadrează în sistemul unui stat monopolist şi este, în consecinţă, inerent violentă. Potrivit definiţiei din orice dicţionar: statul are monopolul puterii (adică, coerciţie) într-un anumit

[19] 2.5.2013

teritoriu şi se finanţează prin impozite (adică, contribuţii involuntare, forţate).

Bineînţeles, cu timpul, violenţa a devenit mai instituţionalizată. Slugile statului nu mai trec înarmate prin sate, încasând impozitele. Astăzi, violenţa de altădată este acoperită prin cosmetizarea tranzacţiilor bancare sau, mai bine zis, reţinerea impozitului de către angajator. Totuşi, dacă comparăm povara fiscală actuală cu cea din trecut, trebuie să constatăm că a crescut enorm pe parcursul secolelor. Bineînţeles, aceasta nu e şi opinia multor apărători ai "drepturilor omului", care se bucură de existenţa statului şi speră să aibă influenţă asupra lui pentru a-şi aplica iniţiativele bine intenţionate asupra întregii populaţii. Aceasta se întâmplă cu sau fără acordul tuturor cetăţenilor, ceea ce poate fi considerat farmecul instituţiei statului.

Ar fi mai corect, în loc de a cere acces în rândurile birocraţiilor şi planificatorilor statali, să se ceară mai puţină politică şi, prin urmare, mai multă iniţiativă privată. Dacă am fi de acord cu economistul american Murray N. Rothbard, care caracteriza statul ca fiind "un grup de bandiţi, scris cu litere mari", cererea pentru egalitatea de gen între politicieni ar fi echivalentă cu cea pentru egalitate de gen la escroci, hoţi şi alţi criminali. Evident, aceasta nu este intenţia luptătorilor pentru drepturile femeilor. Problema reală e lipsa de educaţie economică.

În caz contrar, femeile ar realiza că un sistem cu mai multă iniţiativă privată ar fi chiar în folosul lor şi că multe iniţiative de stat produc rezultate inverse. Astfel,

prin devalorizarea monedelor, aproape toate statele din lume au creat o situaţie în care un salariu deja nu este suficient pentru a hrăni o familie. Funcţionarii publici se arată încântaţi de faptul că ambii părinţi lucrează, considerând această situaţie drept un mare succes al egalităţii de gen. Adevărata egalitate de gen ar fi, însă, dacă ambii parteneri ar lucra cu jumătate de normă sau dacă multe femei ar lucra, iar bărbaţii ar avea grijă de gospodărie. În prezent, se acoperă fapte murdare, adică creări inflaţioniste de fonduri financiare, prin lozinci ţipătoare.

Totuşi, într-o anumită măsură, statul deja a atins un nivel considerabil la capitolul egalitate de gen. Cel puţin, nu cunosc date oficiale care ar arăta că, aflându-se în funcţii similare, bărbaţii ar achita mai puţine impozite decât femeile.[20]

Faima defăimaţilor

După decenii de "imunitate morală" în cadrul sistemului comunist, conducătorii şcolii sovietice sau cei cu nostalgii pentru fostul rai al funcţionarilor pare să fi găsit o nouă soluţie – legile antidefăimare. În jurul dezvăluirilor fostului ministru al Tineretului şi Sportului, Octavian Ţâcu, imediat apăruseră ameninţări pe motiv de "defăimare". Aceeaşi tendinţă e observabilă şi în alte ţări CSI, cum ar fi Rusia sau Ucraina. Interesant ar fi să analizăm pentru ce fapte se invocă astfel de legi şi care

[20] 28.3.2013

este presupusa "faimă" a acestor victime ale "dezinformării" populaţiei.

Personal am experienţă cu astfel de ameninţări, lucrând la o universitate privată din spaţiul post-sovietic. Când sam devenit mai intolerant faţă de anumite comportamente ale reprezentanţilor administraţiei şi mi-am formulat criticile, mi-a fost deconectat telefonul de serviciu, contul de e-mail corporativ a fost câteva săptămâni blocat — pentru "verificări tehnice". Am fost supus şi altor hărţuieli. După o notă de protest adresată rectorului şi unor colaboratori-cheie ai acestei instituţii, în care menţionam că astfel de metode ar însemna "socialism ca realitate" (după cartea disidentului sovietic Zinoviev), rectorul respectiv m-a ameninţat că mă dă în judecată pentru defăimare şi că va face tot posibilul ca să fiu alungat din R. Moldova.

Persoanele care sunt atât de sensibile încât orice critică la adresa lor o consideră lezmajestate, au chiar ele tendinţa de a agresa "onoarea şi demnitatea" altora. Astfel, de exemplu, rectorul în cauză îi eticheta pe angajaţi, şi mai ales pe angajate, cu numele diferitor legume sau specii de animale. Tot el îşi bătea joc de alte instituţii universitare. Cum rămâne, în astfel de cazuri, cu demnitatea persoanelor ierarhic inferioare şefilor? Să nu merite acestea un tratament respectuos?

Calitatea de a te linguşi pe lângă cei consideraţi mai puternici şi de a-ţi bate joc de cei consideraţi inferiori poate că a fost o strategie "adaptivă" în perioada sovietică, deoarece structura puterii era mai rigidă şi mai predictibilă. Astăzi, în condiţiile unei economii de piaţă,

nu doar că este neetic, dar şi mai puţin inteligent. Persoanele desconsiderate azi mâine pot fi clienţi corporativi sau parteneri-cheie. Într-un mediu mai schimbător, stratagemele adulatoare, dar şi cele batjocoritoare, devin uşor detectabile pentru interlocutor şi afectează negativ performanţa economică.

Pe de altă parte, dacă am aplica logic principiile liberale din trecut ale auto-proprietăţii (fiecare are dreptul la propriul corp), am vedea că penalizarea defăimării nu are niciun sens etic. "Faima" nu aparţine persoanei-ţintă, ci este ansamblul opiniilor pe care alte persoane le au despre persoana-ţintă. Prin urmare, ea nu poate pretinde să aibă drepturi de proprietate asupra gândurilor altor persoane, indiferent dacă ele sunt pozitive sau negative. Singurul lucru pe care îl poate face este să încerce să convingă publicul că zvonurile nu sunt adevărate, că de fapt este o persoană foarte onestă, acuzată pe nedrept.

Anume această cale se pare că o aleg doar puţini dintre cei vizaţi. Restul, în loc să răspundă calm la critici, să fie deschişi pentru dialog, optează pentru ameninţări, încearcă, din culise, să înăbuşe orice critică. Dar persoanele oneste şi defăimate pe nedrept ar trebui să fie pentru abrogarea legilor contra defăimării, deoarece, în absenţa lor, cetăţenii ar fi automat mai sceptici faţă de acuzaţiile publice, iar astăzi presupun că cea mai mare parte din ceea ce se spune trebuie să fie corect, fiindcă, în caz contrar, informaţia ar fi fost oprită prin lege.[21]

[21] 4.7.2013

Funcţionari publici la shopping

La sfârşitul anului 2012, a fost raportat cazul autobuzelor şcolare achiziţionate la preţ dublu de Ministerul Educaţiei. Şi totuşi, acestea sunt nişte cheltuieli relativ mici. Potrivit cercetărilor economice, sectorul public, la nivel global, cheltuie în medie de trei ori mai mult decât sectorul privat pentru a aproviziona cetăţenii cu aceleaşi bunuri şi servicii. Nu e de mirare atunci că discuţia în jurul acestor cumpărături la preţuri "uşor" ridicate a dispărut aproape imediat din vizorul presei. Nici până azi nu ştim care vor fi consecinţele actului respectiv de vânzare-cumpărare.

În cazul cumpărătorilor privaţi, reacţia forţelor de ordine pare să fie mult mai promptă, după cum ilustrează următoarea ştire de pe Unimedia: "Un tânăr din capitală a vrut să se relaxeze cu două prostituate, dar s-a trezit cu poliţia la uşă". Aici suma de bani pentru tranzacţie a fost de 1000 MDL, iar în cazul autobuzelor – de sute de mii de euro. Şi dacă "tânărul" a vrut să se "răslăghească" din cont propriu, în cazul autobuzelor, parcul de autovehicule s-a lărgit pe seama contribuabililor, care au plătit contribuţii involuntare (impozite).

Numeroase campanii sunt desfăşurate în Republica Moldova (şi nu numai) pentru a eradica corupţia, inclusiv în cazul achiziţiilor publice. Aceste încercări se ciocnesc de două dificultăţi: nesinceritatea şi imposibilitatea. Care este scopul tuturor acestor proiecte internaţionale şi naţionale de combatere a corupţiei? Unii mai trăiesc cu iluzia proprie perioadei sovietice şi izolării informaţionale de atunci că dincolo de hotarele ţării

există funcţionari publici cărora le pasă de noi şi că forţele binelui luptă dezinteresat pentru a ne elibera de conducătorii noştri dictatoriali. Cercetătorii de la Independent Institute, dar şi alţii au arătat pe parcursul ultimelor decenii cum cei mai odioşi dictatori ai lumii sunt finanţaţi de aceleaşi state şi institute care, de obicei, luptă pentru democraţie şi pentru statul de drept. O altă interpretare ar fi că, de fapt, aceste campanii sunt desfăşurate pentru a consolida statele respective şi a canaliza nemulţumirile şi criticile într-o direcţie mai uşor gestionabilă de către guvernările acestora.

Astfel, deşi intituţiile monopoliste ale statului s-au discreditat considerabil, în loc să ne întrebăm dacă cetăţenii n-ar trebui să se autoorganizeze, folosind mecanismul de piaţă pentru a obţine servicii de protecţie, educaţie, sănătate sau transport la un preţ mai convenabil, de o calitate mai înaltă şi cu mai puţine daune colaterale (războaie, deficite publice), acum ni se impune să discutăm despre "reformarea" acestor instituţii. Bineînţeles, acest proces de reformare poate fi continuat, iarăşi absolut "dezinteresat", la infinit, astfel încât oamenii să uite care a fost nivelul iniţial al calităţii şi al costurilor.

Raportul OECD privind educaţia ("Education at a glance") ilustrează costurile enorme din sistemele publice de învăţământ. De exemplu, educaţia unui student în Austria costă contribuabilii în jur de 111000 de euro. Situaţia actuală este foarte profitabilă, atât pentru funcţionarii-cumpărători cât şi pentru furnizorii lor din sectorul privat. Este o lege economică imutabilă, cu toată propaganda pentru "bunul public": cumpărătorul privat

demonstrează un comportament fundamental diferit de al celui care cumpără cu banii altora. De aceea, rareori auzim despre cazuri în care cineva dintre noi, la cumpărăturile private, să fi achitat un preţ dublu sau triplu, ceea ce se întâmplă foarte frecvent la achiziţionări şi construcţii publice, de la Vladivostok până la San Francisco. Cu toate că adulţii nu mai cred în Moş Crăciun, unii dintre ei (iar la nivel naţional destul de mulţi) se mai iluzionează că chiriaşii, sau administratorii vremelnici ai unui teritoriu (adică politicienii), îşi vor face mai multe griji pentru el decât proprietarii (cetăţenii) lui.[22]

Gaura memoriei

Ziua de 9 mai a trecut, cu discuţii previzibile, dar şi surprinzătoare. Cântăreţul rus cu coafură eternă, Iosif Kobzon, a încercat să intre şi pe scena politică, condamnându-i pe iniţiatorii de a redenumi Ziua Victoriei în Ziua Doliului. Presa, în special cea proeuropeană, a elucidat, repetat, adevărurile istorice şi crimele socialismului internaţional, întruchipat de Uniunea Sovietică, fără a diminua crimele naţional-socialiştilor.

Se susţine pe bună dreptate ideea că trebuie să păstrăm memoria, să cercetăm trecutul şi să fim atenţi ca asemenea calamităţi să nu se repete. La unii comentatori, experţi şi parlamentari care, în contextul lui 9 mai, se

[22] 10.1.2013

manifestă tradiţional ca anti-totalitarişti şi ca aparenţi susţinători ai tezelor sus-menţionate, sunt vizibile, totuşi, anumite lacune în consistenţa argumentării: atât în aprecierea trecutului, cât şi în diagnosticul actualelor pericole pentru democraţie şi statul de drept.

Dacă argumentul porneşte, corect, de la observarea crimelor comunismului, ar fi logic ca şi toţi susţinătorii revoluţiei bolşevice să fie pasibili de condamnare morală sau cel puţin ca actele lor să fie studiate şi păstrate vii în conştiinţa istorică. Mulţi istorici din Vest au documentat exhaustiv rolul Occidentului în susţinerea statului stalinist şi nu numai. Autorii celebrei "Cărţi Negre a Comunismului", dar şi alţi cercetători eminenţi ai comunismului, cum ar fi Robert Conquest, acuză pe drept o mare parte a elitei intelectuale şi politice occidentale, care prin proslăvirea cauzei sovietice ("marele experiment") au făcut posibile decenii de tiranie şi, eufemistic vorbind, o naivitate politică care a lăsat popoarele Europei de Est pradă comunismului.

E de bănuit că "verticalitatea" morală, atât de des declarată, a multor intelectuali "anti-comunişti" depinde uneori de interesele geopolitice şi de potenţialii donatori, pentru "tancurile de gândire" (think tanks) şi truda lor intelectuală. Or, au apărut cumva, în ultimii ani, de când Partidul Comuniştilor nu se mai află la putere, publicaţii sau au fost organizate conferinţe ştiinţifice dedicate unor teme delicate, bunăoară: cum preşedintele american Roosevelt (şi nu numai) a "flirtat" cu Stalin, apărându-l în SUA public, lustruindu-i imaginea şi numindu-l adulator "Uncle Joe"; cum presa europeană şi americană, la cel mai înalt nivel, a închis ochii la foametea din

Ucraina sau Basarabia, sau chiar a făcut propagandă pentru versiunea sovietică privind aceste crime; cum sute de mii de disidenţi sovietici sau prizonieri de război au fost repatriaţi împotriva voinţei lor în "raiul muncitorilor" (în unele cazuri chiar din SUA!), pentru a fi torturaţi, deportaţi şi, în mare parte, ucişi; cum şi alte regimuri comuniste au fost susţinute iniţial sau au fost menţinute la putere cu ajutorul Occidentului, ca în cazul Chinei sau Cambodgiei lui Pol Pot; cum între 1967 şi 1970 presupuşii rivali SUA şi Uniunea Sovietică au avut o cauză comună în înăbuşirea secesiunii din regiunea Biafra a Nigeriei, soldată cu un milion de morţi.

Sau cine dintre acuzatorii "profesionişti" ai autoritarismului de altădată ridică o voce de protest astăzi, atunci când, inclusiv (!) în lumea vestică, statul interceptează convorbirile cetăţenilor, le confiscă averile prin impozite exorbitante sau direct de pe conturile bancare, unde statul de drept e treptat erodat în "lupta împotriva terorismului mondial"?

Mulţi intelectuali din ţările baltice s-au plâns că ţările lor au ratat şansa de a deveni mai libere, mai necomuniste decât cele din Occident, după dezagregarea Uniunii Sovietice. Cu toate acestea, comparativ cu alte ţări estice, istoria lor recentă a fost un succes economic şi politic.[23]

[23] 16.5.2013

Ghidul alegătorului politic incorrect

Recent, într-o bibliotecă sătească din Donduşeni, a fost resuscitat aparent singurul manuscris existent al celebrului "Ghidul alegătorului politic incorect", scris de un disident basarabean anonim. Potrivit unor informaţii neconfirmate oficial, ghidul a fost inspirat de fondatorii SUA şi preşedinţii americani Thomas Jefferson, James Madison, Andrew Jackson, dar şi de Grover Cleveland. În opera sa, autorul a încercat să pregătească publicul sovietic autohton pentru apariţia unui sistem democratic de model american. Aceste intenţii sunt similare celor ale fondurilor internaţionale, care şi azi, la peste 20 de ani de independenţă, cheltuiesc sute de mii, dacă nu milioane, pentru a educa electoratele "tinere" să participe activ la jocul politic. Atunci, însă, persoanele de legătură ale serviciilor secrete occidentale i-au refuzat autorului chiar şi cel mai mic suport, precum o ediţie "samizdat", considerând ideile sale ca fiind "demodate" din perspectiva SUA.

Deoarece, până astăzi, nu a fost posibilă soluţionarea problemei drepturilor de autor, ne limităm să redăm doar anumite sentinţe considerate principale, remarcând că un cititor avizat va sesiza anumite influenţe din Ştefan Zeletin (1882—1934), savant român, autorul "Burgheziei române", sau din opera filosofului spaniol Jose Ortega y Gasset (1883—1955).

În orice sistem politic, inclusiv "democratic", dacă alegătorul subînţelege exact opusul a ceea ce spune un politician sau un guvern, nu greşeşte în 99% din cazuri. Atunci când politicienii vorbesc despre un "comerţ just",

cetăţeanul trebuie să aibă mai multă grijă de propriul buzunar, deoarece iniţiativele de a "elimina inegalităţile" în comerţ înseamnă, de obicei, majorarea preţurilor (de pildă, prin taxe vamale), pentru a proteja proprietarii unor anumite industrii.

Când statul vorbeşte despre ameliorarea comunicării cu cetăţenii, deseori, scopul nu este de a facilita accesul cetăţeanului la instituţiile statului, ci invers, de a ajuta planificatorii statali, care totuşi vor supravieţui, sub alte denumiri, şi într-un viitor stat democratic, să colecteze cât mai multă informaţie despre viaţa privată a cetăţenilor: pentru a o transmite organelor fiscale, pentru a ajusta propaganda publică la "noile argumente" aflate în circulaţie. De-a lungul istoriei, multe state au construit sau au reparat străzi nu pentru a facilita viaţa cetăţenilor, ci pentru a încasa mai uşor impozite şi pentru a se ocupa cu sportul lor favorit — războiul.

Cât despre dreptatea economică şi socială… Oricât ar părea de straniu, dar în Europa, cel puţin observată prin "cortina de fier", măsurile de redistribuire a averii, în loc să estompeze disparităţile, le adâncesc. Astfel, povară fiscală principală este suportată de masa populaţiei cu salarii reduse, familiile muncitorilor subvenţionând, prin impozite, educaţia copiilor din familiile bogate.

Efectele de lungă durată, adică de după alegerile ulterioare, ale diferitelor iniţiative legislative sunt rar discutate în mod serios, or "niciun hoţ nu-şi pune întrebarea: care ar fi impactul "activităţii" sale asupra economiei naţionale?".

Din cauza ilizibilităţii unei părţi a textului, mi-e teamă că am redat foarte vag filosofia acestui disident necunoscut, dar sper să apară vreun proiect care să asigure cercetarea istorică a vieţii unor foşti disidenţi din Europa de Est, care astăzi sunt consideraţi de Occident prea "burghezi".[24]

Ignoranţa e putere

Una dintre lozincile-cheie ale Ministerului Adevărului din celebra carte a lui George Orwell "1984", care era interzisă în perioada sovietică, sună astfel: "Războiul este pace, sclavia este libertate şi ignoranţa este putere". Cel puţin ultimul credo pare să fi fost adoptat, în prezent, de o parte considerabilă a electoratului. Citind comentariile la ştirea ce anunţa că Executivul planifică sistarea transmisiunilor în direct a şedinţelor sale, se creează impresia că 2013 este 1984. Iată câteva "perle" ale sforii intelectuale, adică îmbinarea "valorilor şi standardelor europene" cu sancţionarea acţiunilor concrete, inspirate, mai degrabă, din Marx şi Lenin decât din Jefferson sau Hayek.

"Interesant, la ce bun să fie transmise şedinţele on-line? Cei din Guvern o să-şi facă treaba, cu siguranţă, şi fără să fie văzuţi de toţi. E foarte bine că au decis să nu mai fie transmise on-line. După aceea, foarte mulţi lansau bârfe: "uite ce-o zis ăla", cu fel de fel de minciuni. Aşa este cel mai bine!" Sau: "Sunt de acord, guvernul trebuie să se

[24] 23.5.2013

ocupe de rezolvarea problemelor ţării şi de integrarea R. Moldova în Europa, dar nu să facă promisiuni pe care nu le îndeplineşte şi să dea speranţe false în faţa camerelor." Sau: "Sunt total de acord cu tine! În ultima vreme jurnaliştii se aninau de orice fleac, bunăoară: cum vine îmbrăcată dna Sandu şi cum vine îmbrăcată dna Buliga, cum stă mustaţa lui Lazăr şi aşa mai departe!"

"În Quebec, de exemplu, şedinţele parlamentului se transmit la TV seara târziu, pentru cei care vor să ştie ce s-a discutat acolo. Şedinţele guvernului nu se transmit deloc.(…) Presa trebuie să aibă acces liber şi la şedinţele parlamentului, şi la şedinţele guvernului (în condiţiile legii). Numai că şi presa este adesea reprezentată de persoane fără carte, fără educaţie şi fără bun-simţ."

Logica este clară. 1) Până când toţi jurnaliştii nu vor trece un test la "carte, educaţie şi bun-simţ", e mai bine ca ei să afle cât mai puţin. Astfel noi, cititorii, ne vom delecta, în continuare, cu lectura clasicilor literaturii mondiale. 2) Cu cât mai bine ştim cum suntem guvernaţi, cu atât mai rău pentru noi. Oricum, "contează rezultatele". Şi nu arată oare istoria mondială că, cu cât guvernele au fost mai intransparente, cu atât mai performante şi mai benefice pentru cetăţean au fost?!

Dacă această tendinţă va continua, putem prevedea apariţia unor noi oportunităţi de business. Or, dacă preferăm să ne dezicem de cât mai mult control în vieţile noastre, de ce să nu existe companii care să ne facă cumpărături, de pildă? Metoda e simplă: semnăm un contract pe viaţă şi ne obligăm să transferăm lunar o cotizaţie. În schimb, compania ne face cumpărăturile.

Deciziile cu privire la cumpărături (ce anume va fi cumpărat) vor fi luate în secret, deoarece, oricum, compania ştie mai bine decât noi de ce avem nevoie. Compania va stabili şi preţurile unilateral, iar noi nu vom avea dreptul să reziliem contractul, cu excepţia cazului în care vom fugi din ţară.

Bineînţeles, este un aranjament foarte convenabil pentru ambele părţi. Furnizorul poate să lucreze "eficient" şi "neîmpiedicat" de intruziunea excesivă a clientului, iar clientul este eliberat de povara luării deciziilor pentru propria viaţă. Astfel, ultimul îşi poate realiza pe deplin potenţialul uman înnăscut, prin vizitarea barurilor, discotecilor sau stadioanelor. Ceea ce unii psihologi au denumit dorinţa omului adult de a se întoarce în burta mamei, fără de griji, savurând viaţa "aici şi acum", a devenit realitate: "mamele-surogat", adică tehnocraţii/politicienii, ne asigură tot confortul.

În politică e ca şi în tehnică: aşa cum putem să ne bucurăm de calculatoare sau telefoane mobile fără să ştim ce se întâmplă "înăuntru", nu trebuie să ştim ce se întâmplă în detaliu nici în politică, important e că beneficiem de rezultate "performante": străzi de calitate superioară, învăţământ, jurisprudenţă etc., totul "la nivel".[25]

Imitaţia democraţiei

[25] 11.7.2013

Astăzi, cu greu putem găsi vre-o persoană care nu se declară „democrată”. Partidele de extremă stângă sau dreaptă, fanatici din diferite religii sau confesiuni religioase, inclusiv huliganii de diferite culori, pretind că luptă pentru valorile democratice. Mai ales pentru cei care au trăit într-un sistem tiranic şi nedemocrat. Pentru ei, „democraţie” apare ca opusul experienţei lor. Scriu democraţie în ghilimele, deoarece, pe de o parte, definiţiile democraţiei diferă nespus, pe de altă parte, părinţii democraţiei în Occident au avut în vedere cu totul altceva decît avem astăzi.

Logica prezentă este uşoară. „Democraţie” este perceput ca ceva „bun”. O politică sau persoană asociată cu democraţie devine bună. Şi un guvern ales prin vot majoritar, adică, democratic, are dreptul să se ocupe cu aproape orice, deoarece a primit mandatul de a face tot după placul său în perioada legislativă. Pe parcursul timpului, oamenii par să accepte mai multe şi mai multe devieri de la statul de drept la demnitarii lor. Preşedintele american Richard Nixon s-a retras benevol din funcţie, după scandalul „Watergate”, care constă în interceptarea a cca. o duzină de jurnalişti. În lunile recente, în SUA s-a dezvăluit că Fiscul american, special, hărţuia oponenţii politici ai lui Obama, agenţii de stat au interceptat sistematic agenţii de presă, dar şi milioane de cetăţeni de rînd. Pînă în ziua de astăzi, preşedintele Obama nu a arătat să urmeze exemplul lui Nixon, cu toate că abaterile actuale sunt mult mai grave şi masive decît cele din anii 70.

Accentul pus pe „democraţie”, în percepţia actuală, înseamnă punerea a aproape tuturor domeniilor vieţii cetăţenilor sub influenţa votului popular şi majoritar, în

detrimentul protecţiei drepturilor individuale şi de proprietate privată. În timpul monarhiilor, cu tot elementul despotic şi autoritar prezent, mâinile regilor sau prinţilor erau mai legate decît cele ale administratorilor actuali , aleşi prin vot popular. A existat o prăpastie între familia regală şi populaţie, ceea ce a condus la o cetăţenie mai vigilentă. Spre deosebire, în sistemele actuale, frontiera între cei guvernaţi şi guvernanţii lor, este mult mai permeabilă, cel puţin în percepţia populaţiei. Astfel, tolerăm mai multe încălcări, deoarece sperăm că vom ajunge chiar noi în poziţii de putere, pentru a obţine recompensare, ulterior, pentru toate pierderile suferite sub guvernarea actuală.

Economistul austriac, Ludwig von Mises (1881-1973) a arătat de ce piaţa este mult mai democratică. La bunurile şi serviciile oferite în condiţii concurenţiale, noi votăm zilnic pentru cele preferate de noi, şi pedesim pe cele care nu corespund criteriilor noastre de preţ şi calitate. Aici noi putem „vota" individual, pentru fiecare produs şi serviciu în parte. Sistemele cu partide creează o situaţia în care votăm pentru un pachet de servicii. Nu avem posibilitate să alegem puncte specifice la un partid (de pildă, în protecţia mediului) şi altele de la alt partid (de pildă, în politică externă). În loc să votăm zilnic, puterea noastră electorală apare numai după cîţiva ani. Cum spunea analistul Mihai Cernenco în ZdG: „Drumurile politicianului şi cetăţeanului se intersectează numai în timpul alegerilor".

Dacă am învăţa să vedem actul de alegere în sectorul lăsat economiei libere, am vedea numai istorii de succes: chelneri nepoliticoşi înlocuiţi cu cei amabili; produse

proaste - cu cele mai performante, etc. etc. În politică, pare să fie exact invers. Cum spunea şi Friedrich Hayek în „Calea spre servitute”: în politică ajung mereu cei mai răi în vîrf. Economistul german Hans Hermann Hoppe explică de ce. Produsele pe piaţă sunt într-adevăr „bunuri”. Competiţia produce bunuri mai bune. Competiţia politică este una între diferite „rele”, adică puterea coercitivă de impozitarea şi reglementarea cetăţenilor, şi câştigă cel mai „performant” rău.

Improvizaţia în politică şi jurnalismul boschetăresc

Angela Merkel, cancelarul Republicii Federale Germane, şi-a anunţat vizita în R. Moldova pentru 22 august curent. Probabil va fi un eveniment de o însemnătate mediatică similară vizitei vicepreşedintelui SUA, Joe Biden, care a fost primit ca o vedetă de muzică pop. În general, constatăm că activitatea marilor lideril politici are multe aspecte asemănătoare cu cele ale muzicienilor de estradă şi pop.

Ca şi mulţi artişti populari care evoluează la festivităţi corporative şi nu numai, deci dansează şi mişcă din buze pe fundalul muzicii înregistrate, majoritatea liderilor mondiali, în prezenţele lor publice, urmează un scenariu strict, rostind un discurs pregătit de alte persoane. Faimos a devenit teleprompterul preşedintelui Obama, atunci când s-a defectat la mijlocul unui discurs.

În cadrul interviurilor pe care le acordă, multe "vedete" din politică influenţează întrebările care le pot fi adresate. Un exemplu ilustrativ este Al Gore, "vedeta" mişcării pentru promovarea unei agende "verzi", care chiar aprobă jurnaliştii şi întrebările concrete înainte de a-şi confirma participarea la o emisiune. Acest fapt nu e surprinzător, deoarece se bănuieşte că şi el personal ar profita enorm într-o lume în care Naţiunile Unite ar impune un sistem de târg al emisiilor (de bioxid de carbon). Astfel, liderii noştri se află într-un mediu mediatic protejat, în care se pot produce după bunul lor plac. În jurnalismul mondial, cel mai sigur mod de a-ţi torpila propria carieră este de a pune întrebări într-adevăr incomode.

Totuşi, în ultimul timp a apărut un nou tip de jurnalism, pe care "victimele" îl denumesc "boschetăresc". Spre deosebire de jurnalismul de bulevard, reprezentanţii lui pun doar întrebări simple, strict legate de domeniul funcţionarului public. Bunăoară, în SUA, a devenit renumit în acest sens tânărul jurnalist Luke Rudkowski, cu blogul său We Are Change. Este un semnal pozitiv faptul că şi în R. Moldova apar primele tentative de acest gen. Un episod emblematic l-a reprezentat eşuata înmânare a "Cârlanului de Aur" ministrului Culturii, Boris Focşa, în cadrul unei emisiuni de la Jurnal TV. În afară de faptul că astfel se probează nivelul de cultură al funcţionarilor publici, cazul concret, prin "şefa aparatului", ne-a dezvăluit dimensiuni necunoscute anterior în ierarhia puterii.

În cadrul vizitei cancelarului german ar putea fi puse două întrebări, aparent inocente, dar, se pare, aproape date uitării sau tabuizate. Prima ar ţine de moştenirea

intelectuală a lui Ludwig Erhard, care între 1949 şi 1963 a fost ministrul Economiei, între 1963 şi 1966 – cancelar federal şi care a fost numit pe bună dreptate tatăl miracolului economic german. Astăzi, numele şi ideile lui sunt rar amintite, inclusiv în partidul său, din care face parte şi Angela Merkel. Erhard este considerat iniţiatorul conceptului de economie socială de piaţă, cu toate că cheia succesului său a fost liberalizarea drastică a economiei Germaniei, pornind de la ideile profesorului său, Franz Oppenheimer.

Acesta merită respect într-o ţară care are o lungă istorie de dirijism şi socialism economic, de la birocraţia şi idolatrizarea statului prusac până la diferitele gusturi socialiste: socialismul internaţional (Marx şi Engels), socialismul monarhist (Bismarck) şi socialismul naţionalist (Hitler). Un eveniment critic a fost o duminică din 1948, în care Erhard a eliminat controlul asupra preţurilor, impus de autorităţile americane, care bloca economia de piaţă. De menţionat că acest control al preţurilor fusese instaurat, de fapt, de regimul nazist, dar era considerat benefic de către americani.

O a două întrebare ar ţine de icoana literară Johann Wolfgang von Goethe, opiniile politice clasic liberale ale căruia, ca şi cele ale lui Friedrich Schiller, reprezintă pentru casta politică un detaliu jenant din propria istorie. În contextul unei Europe care, cu fiece zi, alunecă tot mai mult spre un stat distributiv şi cvasisocialist, ar fi interesant să aflăm cum ar comenta cel mai înalt reprezentant politic al Germaniei următoarea sentinţă (din Maximen und Reflexionen) a lui Goethe, numele căruia îl poartă şi Institutul Cultural German:

“Legislatorii şi revoluţionarii, care promit egalitate şi libertate în acelaşi timp, sunt fie psihopaţi, fie şarlatani.”[26]

Împăraţii goi, dar cu grade ştiinţifice

Recent, Victor Ponta, prim-ministrul României, a fost nevoit să-şi modifice partea academică a CV-ului, întrucât aceasta includea, cu titlu de masterat, participarea la un simplu curs universitar din Italia. Există dubii şi în privinţa tezei de doctorat a lui Vladimir Putin din 1997. Iar în ultimii ani, diferiţi politicieni de renume din Germania, inclusiv fostul ministru al aparării, Karl Theodor zu Guttenberg, au fost acuzaţi de fraudă în activităţile lor “ştiinţifice”. În SUA, actualul vicepreşedinte Joe Biden, în 1988, s-a retras dintr-o campanie electorală pentru un plagiat din anii timpurii de studenţie, iar însuşi preşedintele, Barack Obama, chiar în prima (!) zi de muncă la Casa Albă, a emis un ordin executiv prin care viaţa personală a preşedinţilor americani, inclusiv a sa, urmează să fie secretizată. De aceea, în ultimul an se intensifică speculaţiile, dar şi investigaţiile, nu doar cu privire la certificatul său de naştere, care este suspectat de acţiuni “copy-paste”, ci şi în legatură cu prestanţa sa academică. În Republica Moldova, încă nu pare să fi ajuns valul verificărilor doctorilor în ştiinţe – verificări facilitate prin programe cu acces la internet, a căror apariţie doctorii plagiatori din deceniile trecute nu o puteau prevedea.

[26] 16.8.2013

Cu toate că nimeni dintre personajele sus-menţionate nu pare să aibă intenţia de a se profila ca om de ştiinţă activ, incidentele sunt simptomatice atât pentru starea ştiinţei în general, cât şi pentru relaţiile dintre ştiinţă şi politică. Astfel, suntem martori ai birocratizării şi centralizării ştiinţei, care se manifestă printr-o proslăvire a formalităţilor şi prin autoritarism intelectual.

Dependenţa intelectualilor de putere este aproape firească, deoarece într-o economie de piaţă munca intelectualului ar fi evaluată, probabil, la un preţ mult mai mic decât dacă ar fi finanţată din bani publici. Bineînţeles, aceasta este o afirmaţie relativă: cu toate că actualmente în Republica Moldova munca academicianului este răsplătită mult mai prost decât în "Europa", fără sprijinul statului ea ar fi şi mai "ieftină". Astfel se explică efortul multor intelectuali de a "produce" ştiinţă care să satisfacă dolealenţele elitei aflate la putere: de la istoriografia oamenilor "mari", care întăresc miturile statale, sau "fundamentarea" economică şi apărarea unor practici dezastruoase pentru restul populaţiei, cum ar fi deficitele publice ("pentru a stimula economia") sau inflaţia permanentă (adică emiterea banilor din aer ca răspuns la "cererea de bani"), până la crearea bombei atomice şi a armelor biologice.

De asemenea, granturile internaţionale destinate activităţilor axate pe servicii intelectuale nu sunt altceva decât o deviere a impozitelor, în acest caz, confiscate de la contribuabilii europeni, pe care ei, "plătitorii" înşişi, nu le-ar fi acordat niciodată în mod voluntar. Astfel, lăsată liberă, populaţia ar investi mai mult în medicină

sau în tehnologii civice, actualmente însă ea primeşte pe plan mondial mai multe arme de distrugere în masă şi arme biologice. Iar ultimele (armele biologice), din când în când, mai "scapă" din laborator şi provoacă diferite pandemii.

Nu e de mirare că unii, profitând de poziţia lor privilegiată alături de elita aflată la guvernare, poziţie bazată pe o serie de diplome, dezvoltă a anumită îngâmfare şi, în turnul lor de fildeş, evită întrebările critice din partea cetăţeanului "de rând", adică nediplomat. Dacă, bunăoară, între 1913 şi 1916, Constantin Stere a fost ales rector al Universităţii "Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi fără vreun grad ştiinţific (!), astăzi acest lucru ar fi imposibil. În această ordine de idei, lui Mozart i s-ar reproşa că nu a absolvit conservatorul, iar Aristotel nu ar putea participa la conferinţe ştiinţifice în domeniile fizicii, muzicii sau lingvisticii, deoarece nu ar corespunde criteriilor Sistemului de la Bologna, în plus, ar fi considerat un diletant în domenii atât de diverse.

Treptat, ne-am pomenit într-o societate dirijată de "experţi", care planifică dezvoltarea socială. Dacă, de pildă, în Uniunea Sovietică, înainte de colectivizarea forţată, ar fi fost posibilă o discuţie publică între academicienii din domeniul economiei şi sătenii obişnuiţi, s-ar fi putut evita tragedii nemaipomenite, iar "ştiinţa" economică de atunci ar fi fost adusă la realitate. Astfel, tendinţa este să avem societăţi semisecrete de "specialişti", cu spaţiu public asigurat oficial, dar fără

posibilitatea iniţierii unui dialog veritabil, în care membrii aleşi se bat reciproc pe umăr.[27]

În apărarea fumătorilor

Uniunea Europeană înăspreşte legislaţia cu privire la ţigări şi pachetele de ţigări vor conţine obligatoriu imagini dezgustătoare cu cazuri chirurgice, cauzate de fumat cronic. De asemenea, şi în Republica Moldova, ca ecou al progresului european, apar voci similare. Nu se dezbate nocivitatea ţigărilor pentru sănătatea omului. Întrebarea cheie este dacă responsabilitatea pentru propria sănătate trebuie să rămână la nivel individul sau Statal. Cei care spun că oamenii "simpli" ar fi prea puţin prevăzători în chestiuni de sănătate, în acelaşi moment, sunt foarte des cei care militează agresiv pentru democratizarea societăţii, adică implicare a cât mai multe persoane cu putinţă în procesele electorale. De unde, instantaneu, oamenii care erau consideraţi prea stupizi cu privire la propriul stil de viaţă, devin cei mai deştepţi şi prevăzători pentru a alege politicieni potriviţi?!

Problema cu imixtiunea Statului în viaţa privată a individului este că ea nu cunoaşte limite clar definite. Dacă este bine pentru sănătatea noastră să ni se interzică anumite substanţe, nu este un mare pas spre a ne interzice şi alte substanţe, sau să ni se impună să folosim anumite preparate. Istoric, mai ales în sec. XX există suficiente

[27] 26.7.2012

precedente pentru statul totalitar terapeutic, când, prin coerciţie statală oameni au fost vaccinaţi sau alimentaţi cu substanţe, contrar voinţei lor. Un exemplu uitat, dar bine documentat însă, este aşa-numitul experiment "Tuskegee", prin care, între 1932 şi 1972 Serviciul de Sănătate Publică a pretins să ofere bolnavilor de culoare neagră tratament pentru sifilis, dar în realitatea nu le erau admistratate decît substanţe placebo. Scopul experimentului era de a observa cum "decurgea" boala în diferite stadii. Între 1946-1948, autorităţile americane au infectat în Guatemala un total de 696 de bărbaţi şi femei (deţinuţi, soldaţi şi pacienţi în institute psihiatrice), contrar cunoştinţei şi voinţei lor, cu sifilis. Abia în octombrie 2010 Guvernul SUA şi-a cerut oficial scuze de la Guatemala pentru aceste experimente non-etice.

Cunoscând "antecedentele" istorice ale instituţiei statului, cât şi motivaţia sa ca monopolist, de a oferi servicii cu o calitate mai proastă pentru un preţ crescător, vedem mai uşor ce ar putea fi în spatele faţadei intenţiilor frumoase, de a promova sănătatea noastră. Să luăm exemplul interdicţiei drogurilor. Multe droguri azi considerate ilegale, cîndva, în istoria occidentală au fost fie acceptate în societate, fie folosirea lor nu era penalizată legal. Astfel, la începutul sec. XX, era larg răspândită publicitatea pentru pastile cu cocaină, împotriva durerilor de dinţi. Dacă astăzi, chiar redactorul şef al ZdG este hărţuită de către poliţie pentru faptul că între buruieni s-ar fi "infiltrat" careva plante de cînepă, ultimii trei preşedinţi SUA (Obama, Bush şi Clinton) au admis că cel puţin cîndva în viaţa lor ar fi fumat marijuana, şi mulţi dintre preşedinţii celebri au cultivat

cînepă pe terenurile lor: George Washington, Thomas Jefferson, James Madison, şi alţi.

Fumătorii au devenit o problemă artificială pentru societate din cauza sistemelor de asigurare medicală publice, prin care persoanele sănătoase şi cu stil de viaţă sănătos subvenţionează şi pe cele cu un comportament iresponsabil şi neprevăzator. De altfel, într-un sistem complet privat, fumătorii ar trebuie să plătească probabil mult mai mult pentru poliţa lor de asigurare decât oamenii mai precauţi. Dar în loc de a implementa o soluţie aşa de simplă, statele europene au exploatat dilema aceasta pentru a întări încă mai mult „Statul dădacă" care reglementează comportamentul nostru, inclusiv cel alimentar.

Dacă într-adevăr ar fi sănătatea în vizorul planificatorilor publici: de ce nu este dezbătută problema celui mai răspîndit tip de narcomanie în lumea vestică, şi anume, dependenţa de medicamente?

În aşteptarea contribuabililor

După înlocuirea miniştrilor Educaţiei şi de Interne, prim-ministrul Vlad Filat a anunţat o vizită personală de inspecţie la Ministerul Finanţelor. Motivul e demn de discuţie: disciplina fiscală lasă de dorit. Potrivit premierului, "avem nevoie de un plan mai amplu pentru a informa populaţia despre modul în care se va administra acest principiu de taxare indirectă. Oamenii trebuie să înţeleagă că impozitele trebuie să fie achitate. Plata

impozitelor nu reprezintă un moft, este o obligaţie care reiese din prevederile legale”.

În campaniile electorale şi în discursul public, inclusiv în Occident, divergenţele referitoare la impozite se iscă în cadrul propunerilor privind nivelurile de impozitare, care de obicei diferă nesemnificativ de la un partid la altul. Rareori se pun în discuţie factorul etic şi legitimitatea, cu atât mai puţin efectul economic al impozitelor. Partidele mai liberale propun reduceri cosmetice, partidele de stânga – majorări. Ca şi tendinţă, trebuie să constatăm că nivelul real de impozitare e în permanentă creştere. Dacă în Europa secolului XIX nivelul impozitelor a fluctuat între 10 şi 20%, astăzi în multe ţări occidentale el depăşeşte 50%.

Care este baza etică pentru impozitare? Prin definiţie, impozitele sunt contribuţii involuntare sau, mai direct spus, confiscări sub ameninţarea forţei. Unii istorici ai economiei consideră că acestea provin de pe timpul tâlharilor de drumul mare, care cereau tribut călătorilor, sau văd expansiunea fiscală ca fiind legată de intensificarea actelor războinice, care necesitau resurse de finanţare. Actualmente, legitimarea impozitelor se bazează pe argumentele contractului social şi al bunurilor publice.

Problema contractului social, în tradiţia lui Rousseau, este că, spre deosebire de contractele obişnuite, cel puţin una dintre părţi nu îl încheie voluntar, ba mai mult, partea plătitoare nici nu-l semnează. În nicio ţară semnatari ai constituţiei şi ai legislaţiei fiscale nu sunt toţi cetăţenii. Iar fiecare societate este împărţită în doua clase:

producătorii şi consumatorii de impozite. Procesele "democratice" de astăzi reflectă, mai degrabă, o luptă sălbatică pentru a ajunge în ultima categorie şi a nu nimeri printre perdanţi. După cum s-a exprimat economistul liberal francez din sec. XIX, Frederic Bastiat, statul e o "iluzie care-l face pe fiecare să creadă că profită pe seama celuilalt".

Rezultatul poate fi doar unul de stagnare sau regres, comparativ cu o situaţie fără impozite sau cu impozite semnificativ mai mici. Este o greşeală logică, comisă inclusiv de mulţi economişti, care corelează bunăstarea actuală din Occident cu o povară fiscală pe măsură, respectiv dezvoltarea economică scăzută din epocile trecute cu impozitele mai joase de atunci. Mai corect ar fi să spunem că Europa s-a dezvoltat în ciuda intervenţiilor statului. Iar astăzi efectele negative ale "pedepsirii" sistematice a sectorului de producţie devin din ce în ce mai vizibile, cu o serie de state occidentale (şi nu numai) în prag de faliment.

Citatul de mai sus, şi în general conceptul impozitului pe venit, presupune, implicit, că statul ar fi proprietarul legitim al rezultatelor muncii noastre, care ne permite să reţinem un anumit procentaj din ele pentru familii. Bineînţeles, procentajul acesta poate fi majorat, dar de obicei el este micşorat în defavoarea noastră, prin prevederi legale. În schimb, primim aşa-numitele bunuri publice – străzi, educaţie, securitate şi jurisprudenţă, apărare naţională etc. Un alt influent economist francez din sec. XIX, Charles Dunoyer, a formulat concis observaţia împărtăşită de mulţi: "Statul e destul de capabil să dăuneze, dar destul de incapabil să facă bine…

Când statul face lucruri bune, le face rău; când statul face rău, îl face bine”.

Astăzi, dimpotrivă, pentru mulţi miniştri ai Economiei şi Finanţelor modelul pare să fie Lenin, cu lozinca sa de a lichida burghezia, zdrobind-o între pietrele de moară ale impozitării şi inflaţiei. După un secol şi ceva de experimente socialiste genocidale, dar şi de miracole ale economiei de piaţă, ar trebui să cunoaştem diferenţa dintre bunurile şi serviciile publice şi cele private.[28]

“Închiderea” criminalităţii

Pe 8 august au apărut două ştiri cu titluri interesante: “Gurin comentează revenirea lui Zubco la Procuratura Generală“ şi “Vânatul în Pădurea Domnească, interzis; Leancă: A generat o mare criză”. Care au fost primele reacţii online ale cetăţenilor fideli? “Bravo! Domnul Leancă e bravo! Din nou o propunere foarte bună. Să nu se mai repete asemenea ilegalităţi ca în cazul din Pădurea Domnească.” Sau: “Eu mă bucur că dumnealui, fiind un profesionist foarte bun şi un manager excepţional, a găsit o soluţie care ar reduce considerabil riscul repetării unui eventual caz ca în Pădurea Domnească din iarna anului 2012. Salut această iniţiativă.” Şi: “Chiar ar fi foarte bine. Şi nu mă miră faptul că această propunere vine din partea domnului Leancă. Dumnealui mereu a cunoscut ce schimbări are de făcut ca lucrurile să se schimbe spre

[28] 2.8.2012

bine. Acum, numărul vânătorilor ilegali se va micşora considerabil."

Din cauza lipsei camerelor de luat vederi la BAC-urile anterioare nu putem şti nimic cu exactitate despre adevărata pregătire intelectuală din sistemul şcolar public. Nici nu e de mirare că, în nici un stat democratic şi progresist, învăţarea logicii formale în gândire nu este o prioritate. Astfel, guvernanţii respectivi se bucură mereu de admiraţia unor fani fideli. Dacă am completa puţin cele citate mai sus am ajunge la concluzii revoluţionare pentru sistemul nostru de drept. Dar să le luăm pe rând.

Obiective par să fie următoarele. În cazul unei vânătorii nelegale s-a comis o crimă, încă nu prea elucidată. Aparent, nimeni din participanţii de atunci nu pare să fie sancţionat. Dimpotrivă, o ştire sugerează că fostul procuror în curând îşi va recupera puţin din terenul cedat. În această situaţie, care este propunerea nouă: ca locul crimei să fie închis pentru toţi.

Pe de o parte, aceasta violează mai multe concepţii tradiţionale, vestice de drept. În primul rând, Pădurea Domnească este proprietate publică. După idee, ea ar fi în proprietatea tuturor cetăţenilor care sunt în drept să o folosească. Din cauză că unii cetăţenii, "de elită", au comis o infracţiune în locul dat, aceasta duce la limitarea accesului pentru cetăţenii cumsecade.

Dacă am aplica logic această procedură de "prevenire a crimei" şi am închide toate locurile unde s-au întâmplat crime, s-ar putea să limităm accesul cetăţenilor în prea

multe locaţii. Această situaţie arată pericolul monopolizării serviciilor de protecţie şi jurisprudenţă în mîinile statului, aşa cum se întâmplă în aproape toate statele în majoritatea statelor contemporane. Având diferite strategii de comportament la alegere, un monopolist va alege mereu pe cea care e mai simplă, nepericuloasă şi rapidă pentru el. Astfel, putem presupune că închiderea unui anumit loc va aduce "rezultate perfomante şi vizibile" (un gard şi semne) şi va crea iniţiatorilor mai puţine neplăceri din partea populaţiei paşnice şi cumsecade.

Această strategie este, de fapt, foarte răspândită în Occident(ul democratic), unde poliţia, în absenţa unei libere concurenţe pentru servicii de securitate, se ocupă mai puţin de crime violente şi evită deja multe cartiere dubioase, pentru a-şi concentra activitatea pe urmărirea infractorilor mai puţin periculoşi: utilizatori de droguri uşoare, prostituate, (mici) evazori fiscali şi, calea preferată, şoferi care depăşesc viteza maximă cu careva km/h.[29]

Îngeri şi demoni

În cercurile mediatice, cu puţină exagerare, poate fi sesizată tendinţa de a discrimina funcţionarii autohtoni în raport cu cei internaţionali. Bine-înţeles, jurnaliştii cu vederi procomuniste îi laudă pe estici, iar proeuropenii – pe vestici. Atunci când demnitarii locali sunt obligaţi să

[29] 5.9.2013

se explice pentru averile lor declarate şi tăinuite, pentru încălcările comise la volan sau escapadele amoroase, politicienii şi birocraţii străini sunt priviţi aproape ca nişte îngeri: fiinţe altruiste, delegate în Republica Moldova cu nobila misiune de a aduce flacăra libertăţii şi bunăstării. Astfel, reprezentanţi ai aproape tuturor naţiunilor şi organismelor multinaţionale au "undă verde" pentru a folosi mass media ca mediu propice pentru a acorda interviuri şi a-şi disemina mot-a-mot declaraţiile de presă. Atunci când au în faţă un funcţionar european sau american, jurnaliştii par atât de copleşiţi de admiraţie, încât rareori le vin în gând şi întrebări mai critice la adresa oaspetelui.

Astfel, diplomaţi din diferite ţări care în anii de la urmă se fac responsabili de iniţierea războaielor preventive, de crime împotriva umanităţii şi drepturilor omului, în Republica Moldova îşi pot asuma o poziţie moralistă, fără a fi surprinşi cu întrebări la propria adresă. Persoane din "societatea civilă", în cadrul unor discuţii, mi-au spus că sunt conştiente că nici în Vest nu e totul roz, doar că ar fi o greşeală strategică de a critica Occidentul, deoarece, automat, s-ar favoriza Rusia. Această împărţire a lumii în "buni şi răi" este un ingredient esenţial pentru orice film James Bond şi poate fi utilă în scopuri duhovniceşti. Într-o situaţie mediatică complexă, unde ştirile deseori sunt dirijate şi fabricate la comandă, cetăţeanul cade pradă diferitor tabere care împart publicul în grupuri oponente, dar care în spatele culiselor îşi strâng mâna. *"Divide et impera"* pare astăzi ultima moştenire a Imperiului Roman (bineînţeles, pe lângă Bulevardul Traian).

Ambasadorul SUA, William Moser, s-a pronunţat în diferite interviuri destul de drastic despre corupţia din R. Moldova. Victimele justiţiei moldoveneşti (actuale şi potenţiale) nu îl vor contrazice. În acelaşi timp, ar fi bine să se aplice aceleaşi standarde şi peste hotare, inclusiv în SUA. Nu sunt sigur că luptătorii pentru drepturile omului ar fi încântaţi dacă unele dintre practicile americane ar fi introduse şi aici: începând cu închisoarea de la Guantanamo Bay şi terminând cu legislaţia, care, treptat, face statul de drept obsolet.

Un exemplu este Legea pentru Autorizarea Apărării Naţionale (National Defense Autorization Act), care conferă Guvernului federal puterea de a acţiona dictatorial şi de a aresta orice cetăţean american sau pe oricine altcineva din asemenea motive, fără mandat şi pe termen nedefinit, ţinându-i închişi în închisori off-shore, fără învinuiri oficiale. Deseori prizonierii sunt deţinuţi acolo până la încetarea "ostilităţilor". Uniunea Americană a Libertăţilor Civile califică această lege drept o *"lovitură catastrofală aplicată libertăţilor civile"*. Preşedintele american, Barack Obama, a minţit publicul atunci când a declarat că se va opune detenţiei pe durată nedeterminată fără proces a cetăţenilor americani, prevăzută de Legea pentru Autorizarea Apărării Naţionale. De fapt, a semnat pe ascuns această lege pe 31 decembrie 2011, în timp ce majoritatea americanilor erau preocupaţi de revelion.

Totuşi, un semn încurajator este faptul că Ambasadorul Moser, în poza pentru interviul din *Ziarul de Gardă*, are în raftul său de cărţi un exemplar de *"Constituţia libertăţii"*, de Friedrich Hayek. Asupra următorului citat

din respectiva carte ar merita să mediteze toţi acei care cer mai multă planificare a vieţii sociale şi economice din partea guvernatorilor: *"Principala diferenţă [între ţările totalitare şi cele libere] este că doar totalitarii par să ştie clar cum să obţină un rezultat anume, în timp ce lumea liberă îşi poate demonstra doar realizările din trecut, neputând, prin natura sa, să ofere niciun "plan" detaliat pentru creşterea în continuare".*[30]

Învăţământul şi corupţia: gemeni siamezi?

Potrivit opiniilor din presă şi comentariilor cetăţenilor, BAC-ul din acest an s-ar situa între catastrofă şi dezastru. Şi dacă însuşi ministrul Educaţiei, Mihai Şleahtiţchi, interpretează cazurile masive de corupţie ca simptom al unei societăţi bolnave, unii lideri politici îşi ascund cu greu bucuria vizavi de ultimele eşecuri în managementul educaţional. În această situaţie, chiar dacă vor cădea capete, vor fi formulate strategii naţionale, vor fi făcute declaraţii somptuoase întru eradicarea corupţiei, rădăcina problemei, foarte probabil, va rămâne neatinsă: socialismul în învăţământ.

Actualmente la putere se află două partide cu calificativul "liberal". Strămoşii liberali din Europa ar fi foarte debusolaţi dacă ar afla că moştenitorii lor ideologici se împacă de minune, aparent fără mari mustrări de conştiinţă, cu un concept curat marxist. Reamintim că, printre faimoasele 10 puncte ale *"Manifestului*

[30] 8.8.2013

Comunist" al lui Marx şi Engels, din 1848, figura şi următorul deziderat pentru tranziţia spre o societate comunistă: *"Educaţie gratuită pentru toţi copiii în şcoli publice"*. Astăzi, acest lucru ni se pare absolut firesc (ca şi majoritatea celorlalte puncte, care se implementează de mult în Europa şi nu numai). În spaţiul românesc, Alexandru Ioan Cuza a făcut primul pas decisiv în acest sens, în 1864, prin legea privind obligativitatea învăţământului primar.

Care sunt problemele ce survin din prezentul aranjament al unui minister monopolist, care dirijează sistemul educaţional (instituţiile private de învăţământ se deosebesc de cele de stat poate doar prin faptul că elevii/studenţii achită o dublă taxă: direct la instituţie şi prin impozite generale)? Pe de o parte, avem aspecte etice. Copiii şi familiile lor sunt forţaţi să se folosească şi să plătească, prin impozite, pentru servicii pe care nu le-ar fi ales în mod voluntar. Dacă nu ar fi aşa, am putea lăsa părinţii să-şi exercite dreptul la libera alegere. Altfel, avem un mare număr de perdanţi. Se vorbeşte mult despre drepturile copiilor, dar aproape niciodată nu auzim că şi şcoala publică ar putea fi pentru unii copii un loc de abuz, o "sentinţă de până la 12 ani". Dimpotrivă, se invocă doar dreptul copilului la educaţie! Dar asta nu înseamnă automat că anume statul ar trebui să ofere astfel de servicii. Să ne amintim, în acest context, de satisfacerea dreptului la muncă în statele comuniste: orice persoană a avut "dreptul" să lucreze, ceea ce, practic, însemna munca de cvasi-rob pentru cel mai exploatator angajator din lume: statul totalitar.

Un argument răspândit este că omul trebuie să înveţe să "scrie" şi să "citească", deoarece statul, în nelimitata sa consideraţiune, îl obligă să se şcolarizeze. În afară de faptul dacă pentru astfel de deprinderi elementare este într-adevăr nevoie ca copilul să suporte ani la rând un regim de cazarmă, ne mai întrebăm dacă corupţia nu ar fi un element-cheie în acest sistem? Pe de o parte, mita poate fi văzută ca o sumă de bani pentru eliberarea de unele sarcini percepute ca nedorite de către client (izvorâte din nedorinţa elevului de a învăţa), iar profesorul mituit îl "absolvă" de aceste sarcini ca un supraveghetor corupt în gulag, care s-a vândut pentru mai puţină muncă forţată.

Pe de altă parte, în multe ţări, inclusiv în Republica Moldova, legislaţia muncii solicită diplome pentru activitatea într-o serie de profesiuni, sporind tentaţia de a ocoli munca intelectuală şi de a cumpăra note şi diplome. Mai ales că, în prezent, Ministerul emite diplomele şi serveşte ca garant al lor, deşi în spatele acestora se pot ascunde profesori şi instituţii corupte. În absenţa unui minister pentru sistemul de şcoli şi universităţi private, instituţiile însele ar trebui să vegheze foarte strict asupra actelor de corupţie, fiindcă cele care emit diplome "false" şi care nu oferă cunoştiinţele necesare vor fi pedepsite pe piaţa muncii: când angajatorii nu mai angajează absolvenţii unor anumite instituţii, diplomele lor îşi pierd valoarea şi acestea rămân fără studenţi. Efectul de piaţă deja e vizibil: azi, mulţi angajatori nu se mai uită la note

şi diplome, ci supun candidaţii la probe care le-ar demonstra abilităţile şi cunoştinţele.[31]

Jenaţi de Liechtenstein

Cândva, un partid mai mic de stânga şi aparent prorus a făcut o campanie cu lozinca: *"Moldova ca Norvegia, Elveţia şi Liechtenstein"*. Bănuim că pentru reprezentanţii acestuia, dacă şi-au luat lozinca în serios, atractivitatea Liechtensteinului a constat în pretinsa neafiliere la vreun proiect integraţionist, şi nu în antisocialismul, relativ, din această ţară.

Făcând abstracţie de jocurile geopolitice ale unor partide, merită totuşi să învăţăm şi multe altele de la o ţară ca Liechtenstein. Primul lucru evident este că "experţii naţionali şi internaţionali" care domină spaţiul mediatic rareori admit discuţii privind experienţa unor ţări care nu au fost "canonizate", bănuim cu un pic de maliţiozitate, de marii finanţatori ai muncii intelectuale. Care sunt ţările ce le provoacă multor actori politici suficientă jenă pentru a evita menţionarea lor? Ele par să aibă cel puţin una din două caracteristici: un teritoriu mic şi o libertate economică "excesivă" (impozite joase, respect pentru proprietatea privată, intervenţie minimă a statului în economie). Astfel, rareori modelele unor ţări precum Andorra, Liechtenstein, San Marino, Brunei, Singapore, dar şi Cile sau Panama sunt considerate demne de analiză.

[31] 5.7.2012

Ţările "micro" contrazic multe mituri economice şi politice. De câte ori auzim că un stat "prea mic" nu poate supravieţui? De asemenea, mai ales în Rusia, este răspândită ideea că o ţară trebuie să devină "autonomă" în producţia de produse alimentare şi altele. Dacă ar fi corect, ţări ca Monaco sau San Marino de mult ar fi murit de foame. Jenant pentru megalomanii de azi este faptul că aceste ţări nu numai că supravieţuiesc, dar se şi numără printre cele mai prospere din lume. Misionarii "democraţiei" mondiale nu pot suporta faptul că majoritatea lor încă sunt monarhii şi, cu toate acestea, populaţia nu pare a fi excesiv subjugată.

Să trecem în revistă câteva aspecte remarcabile din istoria Liechtensteinului. După Congresul de la Viena, din 1815, până la disoluţia sa în 1866, Liechtensteinul a fost, ca stat suveran, membru al Confederaţiei Germane. Alături de Luxemburg, sunt singurele dintre cele 39 de state constituente care şi-au putut păstra independenţa. În 1868, acesta şi-a dizolvat armata naţională, pentru a reduce cheltuielile de stat, dar a reuşit să rămână neutru în ambele războaie mondiale, spre deosebire de multe alte state din lume, mult mai îndepărtate de acţiunile militare principale. În 1945 o parte considerabilă a dezertorilor din armata roşie s-au refugiat în Liechtenstein, iar micul principat din Alpi a refuzat extrădarea lor în Uniunea Sovietică.

Anume acest ultim detaliu pare semnificativ în contextul repatrierilor forţate către URSS. În urma deciziei adoptate, la insistenţa lui Stalin, la conferinţa de la Yalta, americanii şi britanicii, în mod special, i-au "livrat" lui Stalin în jur de 2 milioane de oameni (refugiaţi, disidenţi,

dezertori sau simpli prizonieri de război), pentru a fi torturaţi, exterminaţi sau trimişi la muncă forţată. Alexandr Soljeniţîn consideră aceste acte drept "ultima pată neagră" din al Doilea Război Mondial. Cu toate că în SUA documentele respective sunt secretizate şi astăzi, "din motive de securitate naţională", multe cazuri au fost bine documentate. Astfel, numeroşi soldaţi ruşi, deja aflându-se în statul New Jersey, au fost înşelaţi şi drogaţi, pentru a fi îmbarcaţi apoi pe nave sovietice. Culmea e că cei în jur de 50 de mii de prizonieri americani şi britanici nu au fost restituiţi în schimb, ci au dispărut în gulaguri, ca să fie daţi uitării de statele lor de origine şi de opinia publică, fiind declaraţi "dispăruţi".

Ministrul de Externe al Liechtensteinului a fost nu demult la Chişinău, dar nu l-am văzut cuvântând în vreo piaţă, vizita sa rămânând aproape neobservată. Poate, totuşi, ar merita să studiem şi alte "istorii de succes" din Europa şi nu numai, în locul şabloanelor invocate atât de nostalgicii URSS, cât şi de cei care asociază Vestul doar cu SUA, Germania sau Franţa.[32]

Jocul cu armele

Actualmente, putem observa două tendinţe diametral opuse. Pe de o parte, ţări ca Federaţia Rusă îşi triplează bugetul militar. Ne amintim că în februarie anul trecut şi Republica Moldova s-a alăturat ţărilor mai mari, prin aprobarea de către Parlament (în primă lectură) a

[32] 30.5.2013

procurării unui număr de opt elicoptere şi opt avioane de luptă. Pe de altă parte, suntem influenţaţi prin campanii mediatice şi politice direcţionate spre privarea cetăţenilor americani de dreptul lor constituţional de portarmă. De remarcat că mass-media internaţionale şi politicile externe, inclusiv cele din Rusia şi China, au îndemnat poporul american să consimtă la dezarmarea sa. Motivul este ocurenţa unor masacre recente, ultimul într-o şcoală din Connecticut.

Ciudat este că cei care strigă cel mai tare pentru abolirea dreptului de folosire a armelor de către cetăţeni iau apă în gură când este vorba despre victimele armelor în alte contexte. Acest fapt e vizibil inclusiv în cazul copiilor omorâţi de armate "oficiale" sau de firme private care luptă pentru diferite state în mediul oriental, sau care sunt uciși de avioane de luptă fără pilot. La fel, observăm miile de victime ale războiului drogurilor, când armele, după cum a dezvăluit scandalul, dezbătut în Congres, din jurul operaţiunii "Fast and furious", au fost livrate în Mexic de agenţiile de stat americane. Este această disparitate întâmplătoare?

Mulţi europeni zâmbesc cu un sentiment de superioritate când aud de "nebunii după arme" din SUA. Presupun că nu întâmplător manualele de istorie europene au contribuit la lacuna legată de intenţia şi natura celui de-al doilea amendament la Constituţia americană (dreptul de portarmă), care a avut scopul să protejeze cetăţenii de un viitor guvern tiranic. După cum spunea unul dintre părinţii fondatori ai SUA, Thomas Paine, "Este de datoria patriotului să-şi apere ţara de propriul guvern". Existenţa unei populaţii înarmate ar reprezenta un mijloc de

intimidare pentru potenţialii dictatori. Sau, după spusele lui Thomas Jefferson, autorul Declaraţiei de Independenţă şi al treilea preşedinte american: "Atunci când guvernul se teme de oameni, există libertate. Atunci când oamenii se tem de guvern, există tiranie. Cel mai puternic motiv pentru oameni de a-şi menţine dreptul de a păstra şi purta arme este, în ultimă instanţă, protecţia împotriva tiraniei din guvern."

Astfel, dezarmarea propriei populaţii şi monopolizarea armelor de către stat a fost un element crucial în calea spre înrobirea populaţiei în Uniunea Sovietică, China sau Germania nazistă. În Uniunea Sovietică controlul armelor a fost introdus în 1929, făcând o pradă uşoară din cele peste 20 de milioane de victime ale represiunilor până în 1953. Faimoase au devenit cuvintele lui Mao Zedong, rostite în noiembrie 1938, după introducerea controlului armelor în 1935: "Toată puterea politică vine de la ţeava unui pistol. Partidul comunist trebuie să controleze toate armele, şi astfel armele nu vor fi folosite niciodată pentru a dicta partidului".

Curios este că şi "părintele pacifiştilor", Mahatma Gandhi, în autobiografia sa (p. 446), scrie: "Printre multele nelegiuiri ale dominaţiei britanice în India, istoria va considera actul de a priva o naţiune întreagă de arme ca cel mai meschin."

Ce ar fi dacă un preşedinte sau un diplomat american din zilele noastre le-ar face o remarcă colegilor europeni, precum a făcut-o cândva preşedintele James Madison: "Americanii au dreptul şi avantajul de a fi înarmaţi, spre deosebire de cetăţenii din alte ţări, ai căror lideri se tem

să le încredinţeze arme.” În ciuda unor astfel de opinii “anacronice”, astăzi trebuie să ne încredinţăm vieţile doar forţelor de drept monopoliste, cu speranţa că vor veni, în caz de necesitate, mai rapid decât serviciul de livrare pizza. Din când în când, totuşi, autorităţile întârzie să vină, ca în Norvegia, unde în 2011 Anders Behring Breivik a reuşit să omoare 69 de tineri. Dar poate cu măriri de salariu, “training-uri” şi “campanii de sensibilizare a opiniei publice” putem să motivăm autorităţile să se grăbească ceva mai mult.[33]

Moralitatea striptease-ului politic

După vizita lui Barroso, un cunoscut comentator din R. Moldova şi-a arătat indignarea faţă de cei care, “cu maliţiozitate”, au ridicat problema costului respectivei vizite pentru contribuabilul moldav. Aparent, valorile “europene”, din care face parte mult invocata “transparenţă”, nu trebuie aplicate în circumstanţe speciale. Amintiţi-vă de celebra frază din cartea *“Ferma animalelor”* de George Orwell: *“Unii sunt mai egali decât ceilalţi”*.

Alte valori occidentale ar părea complet deplasate în contextul actual. Campaniile internaţionale pentru eradicarea corupţiei sau pentru respectarea “statului de drept” presupun, de obicei, că tot ce este lege este sfânt. Ce consultant internaţional în democraţie mai rosteşte cuvintele lui Thomas Jefferson, cel de-al treilea

[33] 17.1.2013

preşedinte american: *"În cazul în care o lege este nedreaptă, omul nu doar are dreptul să o ignore, el este chiar obligat să facă acest lucru"*? Sau cine îl citează pe acelaşi preşedinte în contextul separatismului mondial: *"Dacă există vreunul printre noi care doreşte să dizolve Uniunea sau să fie schimbată forma republicană, să stea netulburat"*. Sau care şef de stat, ales în mod "democratic" desigur, se conduce în practică de recomandările primului preşedinte american, George Washington, care în ultima sa adresare către poporul american îndemnase SUA să aibă în domeniul afacerilor externe relaţii comerciale cu alte naţiuni, dar *"cât mai puţin posibil legături politice"*? SUA însele întreţin actualmente baze militare în peste 150 de ţări.

Recent, mi-am dat seama că la aeroportul din Frankfurt persoanele care trec cu paşaportul electronic sunt automat fotografiate. Ziarul britanic *The Guardian* a raportat că în Regatul Unit există peste 1,85 milioane de camere de supraveghere, 11 000 doar pentru metroul de la Londra. Site-urile *Google* şi *Youtube* oferă statistici privind cererile statelor de a elimina anumite materiale. Astfel, *Raportul Google pentru Transparenţă* arată că Federaţia Rusă, în perioada ianuarie-iunie 2012, a cerut să fie scoşi 176 itemi; statul german 1903 itemi, iar Coreea de Sud 219 itemi. De asemenea, în statele europene sunt de mult "monitorizare" poşta electronică şi convorbirile cetăţenilor. În scopul de a ne proteja mai bine de noi înşine, bineînţeles.

Din câte ştiu, în R. Moldova sunt interzise camerele web prin care domnişoarele să se dezbrace online pentru clienţii care plătesc. Dar un alt tip de conţinut, cu tehnică

similară, ar fi foarte moral şi chiar necesar pentru stricta îndeplinire a cerinţelor internaţionale de "transparenţă". Astfel, am putea asigura monitorizarea video şi audio a tuturor deputaţilor şi a altor demnitari importanţi 24 de ore din 24. Cetăţeanul, pe Internet sau prin televiziunea prin cablu, ar putea oricând să se conecteze cu reprezentantul său şi să observe cu ce se ocupă acesta. Actualmente, situaţia este exact inversă: cetăţenii de rând sunt în vizorul clasei de la putere.

Luând în considerare numărul victimelor făcute de politicieni în sec. XX, mai ales în statele totalitare (peste 100 de milioane, potrivit "*Cărţii Negre a Comunismului"* sau cercetătorului şi promotorului expresiei "democidului", Rudolph Rummelt), am putea presupune că o asemenea rearanjare a fluxului de atenţie ar mări securitatea cetăţeanului. Astfel, numai persoanele cu mâinile curate ar fi atrase în politică. Iar dacă cineva ar susţine că o atare propunere subminează sau torpilează activitatea politică şi buna funcţionare a statului, nu ar confirma oare că ceea ce se înţelege azi prin democraţie are nevoie de întuneric şi de afaceri subterane? Altfel, ce ar fi de ascuns?[34]

[34] 20.12.2013

Noua inchiziţie împotriva investitorilor străini

Recent, cazul Dräxlmaier, dar şi cel al companiei americane Lear, au făcut ştiri. Interpretări diferite a legislaţiei fiscale care, conform opiniilor experţilor din partea victemelor ale sectorului productiv pare să fie cel mai intact ecosistem al Republicii (adică, junglă), a adus ţară în atenţia potenţialilor investitori.

Comentarile cititorilor în internet pot fi clasate în cel puţin două categorii. Prima, şi cea mai plictisitoare, care interpretează oricare eveniment (venirea lui Barroso, concerte de gen Julio Iglesias) cu remărci a la: *„Bravo Partidul A*", „*Demenţii iştia de la Partidul B*". Aici e inutil de căutat după anumite principii de bază. Aceleaşi măsură e considerată bună dacă provine din Partidul idolizat, şi proastă dacă a fost propusă de Partidul inamic, şi vice versa. Alţii, au lăsat sentimentelor anti-capitaliste şi sovietofile frîu liber. Haideţi să analizăm mai atent careva dintre argumentele lor.

De pildă, pe Jurnal.md, un commentator de la ULIM a scris urmatoarele: "*Dar nici să vină oricine din lume şi să nu plătească nimic statului, toţi sunt egali şi cei de pe loc şi cei care vin să investească."* Aceasta este un exemplu tipic pentru confuzia răspîndită de a identifa ţară cu statul. Nu e necesar să fim de acord cu sentinţa drastică a economistului american, Murray Rothbard,

care spune că statul ar fi *„un grup de hoţi scris cu litere mari”*. Pe de altă parte, cui lucrează e destul de evident că societatea este divizată în două clase cu interese de clase, să folosim terminologie marxistă, diametral opusă: cea a producătorilor şi cea a consumătorilor de impozită. Cum ştia celebrul economist francez al sec. XIX, Charles Comte: *“Ceea ce nu trebuie nicidecum pierdut din vedere este faptul că un funcţionar public, în calitatea sa de funcţionar, nu produce absolut nimic; că, dimpotrivă, el există numai pe seama producţiei clasei oamenilor industrioşi; şi că el nu poate consuma nimic care să nu fi fost luat de la producători.”*

Spre deosebire de sectorul public, o întreprindere care investeşte în Republica Moldova nu ia de la nimeni nimic. O firmă ca Dräxlmaier sau Lear nu o a obligat pe angajaţii săi să semneze un contract de muncă. Mii de familii beneficiează de locuri de muncă care în locul lor creează alte locuri de muncă, fiindcă salariile noi pot fi schimbate pentru alte produse şi servicii.

Idea subiacentă a criticii expertului sus citat pare să fie că o firmă străină ar beneficia “gratuit” de serviciile statului: punctele vamală, străzi confortabile, calea feroviară perfect adaptată pentru transport sigur şi rapid. Este important de reţinut este că aceste “bunuri” sunt oferite fără alegerea clientului, adică contribuabilului. E primeşte factură, indiferent de gradul de satisfacţie cu serviciile oferită, şi dacă are nevoie de ele în primul rînd.

Există o soluţie cu totul diferită cum intreprinderile să plătească pentru infraestructura pe care o folosesc: să le cumpăre ei înşişi sau să fie cumpărate de alte companii private la care să plătească pentru dreptul de folosinţă.

Astfel, cel care face investiţii în intraestructura va investi mai mult, deoarece va fi sigur că deţine de proprietate şi in viitor, şi nu depinde a pofta viitorilor guvernanţilor. Dacă am extrapola din starea încă puţinelor spaţii privatizate (de pildă, parcări a centrelor comercialelor) asupră străzi întrege, ne închipuim ce binecuvântare o să fie şi pentru mii de oameni de rînd.[35]

O viaţă fără politică?

Recent am fost martorii unui caz destul de rar de sinceritate în rândurile politicienilor. Ion Cebanu, fostul ministru al Tineretului şi Sportului, a demolat cu o singură propoziţie bine îngrijită faţada competenţei funcţionarilor publici. Potrivit *Jurnal.md*, Ion Cebanu, care urma să fie înaintat la funcţia de director al Agenţiei "Moldsilva", a declarat că este pregătit pentru această funcţie, deoarece are o experienţă de 3 ani în fruntea Ministerului Tineretului şi Sportului. *"Este vorba despre o funcţie administrativă, care nu are legătură cu domeniul instituţiei"*, a explicat Ion Cebanu.

Să ne imaginăm că un tânăr cu aceeaşi lipsă de experienţă practică în "domeniul instituţiei" candidează pentru funcţia de director general al unei bănci, unei corporaţii de asigurări sau chiar al unei uzine de tractoare. Cum o să reacţioneze acţionarii faţă de astfel de argumente? Da, există totuşi posibilitatea că ei să-l

[35] 13.12.2012

aleagă. Dar, spre deosebire de instituţiile publice, riscul unei alegeri greşite este suportat fundamental diferit. Într-o companie privată, în caz de eroare sunt pedepsiţi proprietarii, la o instituţie de stat, contribuabilii sunt cei care plătesc factura comportamentelor iresponsabile.

Astfel, Ion Cebanu a îmbrăcat într-o haină verbală o realitate proprie aproape tuturor instituţiilor publice. Neavând concurenţi direcţi în domeniul lor (sau avem 3-4 ministere concurente ale tineretului şi sportului), criteriile pentru avansare în funcţie sunt "altele" decât în sectorul privat. Aceasta nu înseamnă că nu ar exista funcţionari publici competenţi sau bine intenţionaţi. Dimpotrivă, cred în sinceritatea multor politicieni, mai ales a celor care sunt la început de cale. Mai târziu, în cariera politică acţionează legea formulată de Lord Acton: *"Puterea corupe, puterea absolută corupe absolut."* Friedrich von Hayek a dedicat un capitol întreg din celebra sa carte, *"Calea spre servitute"*, acestui fenomen: *"Cum ajung în vârf cei mai răi"*.

Lectura zilnică a presei ne confruntă cu eşecuri publice care se ţin lanţ, indiferent de ţară: acte de corupţie, incompetenţă, infantilism sau răutate necamuflată. Spre deosebire de alte ţări, Republica Moldova are o presă destul de vigilentă, după cum demonstrează cazul "vânătorilor". Credeţi că în multe ţări din Occident cetăţenii ar fi aflat aşa ceva prin mass-media? Mulţi se plâng că la noi nu ar exista presă independentă, că totul ar aparţine cuiva "cu interese". Dar oare nu e aşa în toate ţările lumii? Diferenţa este că aici, cel puţin, pare să existe proprietari un pic mai mulţi şi cu agende mai diverse, ceea ce facilitează un jurnalism mai critic. În

Franţa, de pildă, aproape toate ziarele primesc subvenţii de la stat. Nu e de mirare deci că e aproape inexistentă critica faţă de intervenţiile militare (cea mai recentă — în Mali). Sau să luăm cazul lui Jimmy Saville, o vedetă BBC cu relaţii strânse cu mediul politic. Numai după moarte sa, în 2011, au apărut dovezi despre acte de pedofilie comise de el, iar în prezent numărul învinuirilor care i se aduc s-a ridicat la circa 450. Dacă nelegiuirile în cauză au fost tăinuite, încă din 1955, adică o perioadă de peste 50 de ani, presa din Occident chiar ar putea învăţa multe de la presa de la noi!

Profitând de o presă comparativ obiectivă, totuşi, tragem mai rar concluzia evidentă: de cât de multă politică avem nevoie? Până acum, n-a apărut încă pe scena noastră politică o figură care ar veni cu propuneri asemănătoare celor făcute de mai mulţi candidaţi la preşedinţie din rândul Partidului Republican din SUA, cel mai radical fiind Ron Paul, care ceruse închiderea a cinci ministere (printre care şi Ministerul Educaţiei). Un renumit filosof din sec. XIX publicase o carte cu titlul "Dreptul de a ignora statul". Astăzi, se ignoră cei care nu participă la jocurile politice şi nu votează. Numărul lor e în creştere, iar la ultimele alegeri europene, de pildă, non-alegătorii au fost în multe ţări majoritari: 80% în Slovacia, 73 % în România şi 60 % în Germania.[36]

[36] 21.2.2013

ONG-urile împotriva societăţii civile?

Săptămâna trecută am asistat la o întâlnire organizată de *Expert Grup*, dedicată discuţiilor privind bugetul de stat pentru 2013. Am constatat cu surprindere că plângerile parvenite de la o mare parte a reprezentanţilor aşa-numitei societăţi civile se pot reduce la faptul că statul nu ar investi încă suficient în domeniile reprezentate de ONG-ul respectiv. Ministrul Finanţelor, Veaceslav Negruţă, a verbalizat ceea ce era evident, întrebând participanţii dacă cuvântul "advocacy" se traduce astăzi ca "lobbying".

Concepţia a ceea ce este societatea civilă s-a schimbat radical în secolul XX. Dacă în trecut societatea civilă era oponentul dur al structurilor de stat, apărându-şi ferm sfera sectorului privat, astăzi, ceea ce se numeşte "societate civilă" pare să trăiască într-o simbioză destul de armonioasă cu sectorul public. Prin procese "osmotice", reprezentanţii organizaţiilor non-guvernamentale trec fără mari remuşcări filosofice în fotolii ale aparatelor birocratice, dar şi invers.

În trecut cetăţenilor le era clar că o creştere a influenţei statului în societate reduce automat puterea socială a instituţiilor voluntare, cum ar fi economia de piaţă şi familia. Astăzi, dimpotrivă, pare să fie răspândită iluzia că, în acelaşi timp, putem "consolida" sectorul public şi "fortifica" societatea civilă. Astfel, în loc să ceară ca,

bunăoară, unele ministere să fie închise, iar competenţele lor să fie restituite societăţii, multe ONG-uri cer ca statul să îşi asume noi obligaţii. Această situaţie este foarte convenabilă pentru deţinătorii monopolurilor publice, care acum pot justifica mai uşor mai multe intruziuni în economie şi pot mări impozitele: "Dacă vreţi mai multe servicii şi "standarde europene", avem nevoie şi de mai multe resurse". Prin urmare, nu există nici o rezistenţă intelectuală prea mare din partea societăţii civile, dacă, bunăoară, salariile judecătorilor urmează să fie chiar întreite.

Nu pare să existe o discuţie fundamentală cu privire la întrebarea dacă serviciile cerute urmează să fie oferite de stat sau de societate. Se dezbate aceeaşi temă: cum să le ofere statul. Astfel, soluţiile propuse din partea "societăţii civile" se reduc la propuneri de genul monitorizarea instituţiilor publice şi controlul "calităţii". Ca şi cum în Uniunea Sovietică nu ar fi existat o miriadă de structuri supraveghetoare sau, după cum se practică la Naţiunile Unite: la orice ineficienţă frapantă, se creează o nouă comisie de "monitorizare", iar contul de plată îl achită, volens nolens, contribuabilul. Dacă o reţea de pizzerii ar aplica aceeaşi filosofie managerială, ar da faliment imediat, deoarece niciun client n-ar fi dispus să plătească pentru enormul aparat birocratic din spatele bucătăriei.

Un domeniu foarte evident este cel al Drepturilor Omului. Până la începutul secolului XX ele erau concepute ca drepturi naturale ale omului, în esenţă, ca prohibiţie a agresiunii fizice din partea statului împotriva corpului şi proprietăţii cetăţeanului. Astăzi, civilizaţia pare să se întoarcă spre timpurile anterioare unui

document esenţial pentru drepturile civice, cum a fost Magna Carta Libertatum din 1215. Deja Declaraţia Universală a Drepturilor Omului din 1948 ilustrează tendinţa actuală de a folosi termenul drepturile omului pentru a priva indivizii de libertăţile fundamentale. Astfel, pe de o parte, articolul 17 stipulează: "Orice persoană are dreptul la proprietate, atât individual, cât şi în asociaţie cu alţii", iar pe de altă parte, în articolul 22 scrie că "Orice persoană, în calitatea sa de membru al societăţii, are dreptul la securitate socială".

"Securitate socială" se traduce ca servicii monopoliste de stat, pe care cineva trebuie să le plătească. Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene include dreptul la educaţie (art. 14) şi dreptul la muncă (art. 15). Aceste drepturi sunt diametral opuse dreptului la proprietate, fiindcă pentru satisfacerea lor trebuie să fie expropriate persoanele productive, adică contribuabilii. Altfel, formularea din art. 17 despre dreptul la proprietate deschide uşa tuturor potenţialelor abuzuri: "Nimeni nu poate fi lipsit de bunurile sale decât pentru o cauză de utilitate publică". Dacă protecţia vieţii şi proprietăţii individului impune limite clar definite tendinţelor spoliatoare, atunci stipularea "dreptului la educaţie", bunăoară, e atât de "elastică", încât permite justificarea obţinerii obligatorii a titlului de academician pentru fiecare cetăţean.

Prin urmare, creşte acceptarea pentru ceea ce economistul francez Frederic Bastiat numea, încă în sec. XIX, "jaf legal". Noi nu am fura niciodată televizorul vecinului, dar acceptăm să o facă statul şi să ne "livreze prada" prin subsidii sau privilegii private. Oare fondurile

internaţionale care finanţează campaniile anti-discriminare vor include în curând şi contribuabilii printre categoriile vulnerabile, care necesită protecţie?[37]

Patriotism sau naţionalism?

Cineva definise patriotismul ca un ataşament sănătos faţă de propria ţară, iar naţionalismul ca o încredere nesănătoasă faţă de funcţionarii statului. Cândva oamenii erau conştienţi de această diferenţă, astăzi se pare că naţionalismul a învins, cu excepţia anumitor tradiţii nord-americane. Asocierea statului cu ţara, naţiunea şi cultura acesteia a devenit deja o obişnuinţă, astfel încât patrioţii, în accepţiunea veche, trebuie să facă eforturi deosebite pentru a le lămuri această diferenţă semenilor.

În tradiţia americană, din epoca colonială până cel puţin la Războiul Civil din 1861—1865, dar şi mai târziu, în cadrul mişcărilor libertariene de gen "Patrioţii" şi Tea Party, oamenii erau foarte vigilenţi faţă de instituţiile statului. În viziunea lui Thomas Jefferson, guvernul american trebuia să fie "restrâns în acţiunile sale prin lanţurile constituţiei". Statul era perceput ca un rău necesar, chiar dacă această "necesitate" era permanent subiectul dezbaterilor cotidiene, inclusiv academice. Interesele sectorului public erau percepute ca diametral opuse celor ale cetăţenilor, deoarece se bazau pe exploatarea populaţiei şi exproprierea acesteia (prin taxe vamale şi ulterior prin impozite).

[37] 1.11.2012

Propagandiştii "democraţiei" (în ghilimele, deoarece concepţia lor are deja foarte puţin de a face cu intenţiile intelectualilor de altădată) au îndeplinit visul regilor absolutişti din secolele trecute. Au reuşit să legitimeze supremaţia Statului vizavi de instituţiile sociale, cum ar fi bisericile, familia şi toate asociaţiile voluntare. Ivan Groznîi sau Louis XIV nici nu visau să aibă o rezistenţă intelectuală şi populară atât de slabă faţă de modul lor de guvernare precum o au liderii "democraţi" în ziua de azi. Cu toată manipularea istoriei în manualele şcolare, care reprezintă trecutul ca un permanent progres, cel mai autoritar rege din istoria europeană nu a avut atâta putere câtă are statul actual. Or, intruziunea în viaţa zilnică a fiecărui cetăţean, povara fiscală şi reglementarea economiei erau incomparabil mai mici decât în prezent. Să ne amintim doar că revolta fiscală care a provocat Revoluţia Americană a pornit de la un impozit la ceai, ridicol de mic.

Birocraţii blocurilor geopolitice ne îndeamnă să renunţăm la "anacronismele naţionale", pentru a adera la o idee superioară. Când primii critică mişcările naţionaliste de dreapta, nu critică ceea ce merită criticat: confuzia între patriotism şi naţionalism. Nu. Ei doresc să înlocuiască naţionalismele "mici" cu unul mai mare. O gloată care scandează *"EUropa, EUropa, EUropa!"* şi care, de altfel, nici nu are de gând să se familiarizeze cu originea aşa-ziselor "valori europene" este, pentru ei, treapta superioară a evoluţiei umane. De ce să-i citim pe John Locke, Kant sau Goethe? De ce să cultivăm admiraţia pentru Bach, Mozart, Beethoven sau Enescu? De ce să ne amintim de drepturile pentru care burghezii din oraşele vestice, dar şi estice, precum Novgorod, au

luptat timp de secole? Tot ce ni se cere este să fluturăm drapele albastre, ca să fim acceptaţi "în gaşcă".

Aceasta nu înseamnă că celălalt naţionalism este mai sănătos. Pur şi simplu, până acum, a fost mai uşor de scandat "Uniunea Europeană" decât "Uniunea Euroasiatică". Dar să ne mulţumim cu noile drapele şi câteva "declaraţii ale săptămânii" aparţinând unor birocraţi, ceea ce este, de fapt, o adevărată trădare a spiritului european, cel autentic, care avea la bază cetăţeni vigilenţi, sceptici faţă de orice mişcare a guvernanţilor? Astăzi, se pare, unii politicieni îşi menţin popularitatea doar prin abilitatea de a folosi în fiecare propoziţie cuvântul "Europa", condimentat cu alte expresii la temă, cum ar fi "buna guvernare", "eficienţă", "performanţe".

Ce să aşteptăm de la comuniştii declaraţi, nostalgici după URSS? Dar de la pretinşii europeni, care, la orice critică, răspund cu replici la adresa oponenţilor politici, invocând că aceştia ar face propagandă rusească? Cred că toţi ar fi bine să-l citească pe celebrul scriitor anticomunist H. L. Mencken, care spunea: *"Oricărui om cumsecade ar trebui să-i fie ruşine pentru faptele guvernanţilor săi"*.[38]

[38] 14.11.2013

Pensionarii pro-capitaliști împotriva "standardelor europene"

Deseori segmentul populaţiei format din persoanele în etate este etichetat ca fiind nostalgic după trecutul comun în "raiul muncitorilor", care devine pradă uşoară pentru partidele comuniste sau socialiste ori pentru agitatori a la Maia Laguta. Este interesant faptul că, în ultimul timp, anume pensionarii luptă pentru valori cu adevărat capitaliste.

Într-o perioadă în care Primăria forţează accelerarea adaptării la standardele orăşeneşti "europene" (zona pietonală, cel puţin după orar), pieţele neautorizate de vechituri, dar şi gheretele care se înmulţesc ca ciupercile după ploaie, reprezintă o ţintă uşoară. Aceasta se întâmplă din mai multe considerente: pe de o parte, lupta cu vânzătorii de pe trotuar este vizibilă şi mai simplu de înfăptuit decât, să zicem, combaterea corupţiei în domeniul contractelor de stat sau investiţiile pentru renovarea reţelelor electrice şi de apă. Pe de altă parte, agenţii comerciali nu dispun de un lobby puternic, comparativ cu cel al companiilor transnaţionale, şi sunt, de fapt, majoritatea pensionari.

Chiar la o simplă privire, putem vedea că această parte a "societăţi civile" atât de frecvent discutată beneficiază mai rar de atenţia "partenerilor noştri internaţionali", atunci când vine vorba de procesele democratice. Accentul se pune pe "tineret", iar pensionarii devin pradă uşoară pentru statul intervenţionist, fiind cei mai vulnerabili. Până acum n-am auzit despre o campanie de

“sensibilizare a opiniei publice”, finanţată din bani străini, care să le explice pensionarilor de ce anume pensiile lor nu le permit să aibă un trai decent. În loc de a arăta cu degetul spre devalorizarea permanentă a banilor, generată de “managementul monetar” al băncilor centrale, fapt care sporeşte inflaţia masei monetare, vinovaţii devin reprezentanţii clasei comerciale: vânzătorul care ar acumula profituri exorbitante prin înşelarea cumpărătorului. Astfel, pârâtul a devenit bănuitul.

Cine sunt cei care cer ca oraşul să arate european şi cer interzicerea vânzărilor de pe trotuar? Sigur că nu cumpărătorii sau vânzătorii-pensionari, care îşi vând averea pentru un leu în plus. Bănuiesc că aceştia sunt cei care conduc maşini de lux, cărora le este scârbă când peisajul stradal le aminteşte că deja nu sunt pe Insulele Maldive sau la Baden-Baden. Problema este că spaţiile publice sunt achitate din impozite şi că orice decizie luată de sus ar veni în contradicţie cu doleanţele unor grupuri ale contribuabililor. Dacă străzile ar fi proprietate privată, ceea ce, printre altele, a fost cândva un “standard european”, cel puţin în anumite regiuni (dar şi american), acest fapt nu ar fi o dilemă. Atunci proprietarul sau proprietarii ar decide în ce scop pot fi folosite trotuarele. Astfel, dacă un cartier şi străzile adiacente ar fi proprietatea locuitorilor, şoferul-oligarh/funcţionarul novice nu doar ar fi lipsit de votul privilegiat în decizia cu privire la ce se întâmplă pe trotuar, dar ar trebui să achite şi o taxă pentru folosirea străzii şi pentru poluarea aerului. Bineînţeles, dacă peisajul nu-i este agreabil, el este liber să aleagă o rută alternativă.

Cu toate că se invocă valori "vestice", practica de a pedepsi simplii vânzători stradali este cunoscută din timpul sovietic, iar "împrospătarea" faţadei orăşeneşti este tipică pentru dictaturile populiste. Dacă acum în multe oraşe din Europa este, prin comparaţie, mai curat decât aici, aceasta rezidă în faptul că respectul (relativ) proprietăţii private şi al drepturilor cetăţenilor, în raport cu clasa prădătoare (adică cea politică), a lăsat amprente până azi. Ultimele se manifestă printr-un grad de responsabilitate individuală sporit, care inhibă instinctiv impulsul uman de a arunca pungile cu gunoi de la balcon, de a încurca ascensorul cu toaleta, dar şi de a pune în aplicare tot vocabularul învăţat de la *"Planeta Moldova"* în confruntarea cu persoanele pe care le consideră inferioare (adică cele fără costum Hugo Boss ori abonament la "Sauna romantică").

Poate, totuşi, bunicii ne pot învăţa ceva despre virtuţile capitaliste şi ale proprietăţii private?!…[39]

Pentru naţionalizarea supermarketurilor şi a farmaciilor

Pe lângă inflaţia monetară, Republica Moldova e martor al creării de noi formaţiuni politice de stânga într-o manieră continuă. Dar preferinţele pentru politicile economice cu tentă socialistă par profund înrădăcinate în rândul tuturor partidelor. Deja în ultimele luni s-au întreprins paşi, deşi timizi, pentru a salva consumatorul

[39] 27.9.2012

de cea mai mare tribulaţie a societăţii capitaliste: alegerea. După cum confirmă şi psihologii, alegerea creează disconfort sufletesc. Cumpărătorul este supus unui mare stres decizional, fiind obligat să aleagă între o mulţime de detergenţi, deodoranţi, uleiuri, dar şi laxative şi afrodiziace, care îi cer să piardă timp şi calorii pentru procesul deliberativ. Din fericire, există instituţia statului, care, prin nenumăratele sale agenţii şi structuri, inversează această irosire enormă de resurse şi efort – în loc să decidă milioanele, prin tranzacţiile cotidiene de vânzare/cumpărare, decide un singur organ de planificare.

Deja avem această experienţă, mai ales în domeniul produselor nocive, cum ar fi drogurile, tutunul, alcoolul etc. Dar şi vânzarea chipsurilor şi a altor alimente nealimentare este acum strict reglementată şi expulzată în afara vecinătăţii instituţiilor de învăţământ. Actele voluntare de vânzare/cumpărare între un farmacist şi un client sunt acum supuse acceptului medicului de familie. Astfel, şi farmacistul este protejat de a face recomandări greşite, răspunderea respectivă fiind transferată către medic. Dacă, în trecut, concurenţa dintre diferite farmacii era un fel de control al competenţei farmaciştilor (în cazul medicamentelor administrate incorect, clientul era liber să se consulte la alte farmacii), astăzi deciziile asupra alegerii medicaţiei le ia numai un specialist. Acest specialist este, de fapt, cvasi-monopolist, deoarece nu toate persoanele au buzunarul şi răbdarea pentru a-l schimba. Şi întrucât, ştim cu toţii, monopolurile sunt o binecuvântare pentru consumator, însemnând calitate crescândă la preţuri în descreştere, noua legislaţie este una salutabilă.

Ar fi mai bine, însă, dacă s-ar da dovadă de consecvenţă şi s-ar naţionaliza toate supermarketurile şi farmaciile. Actualmente se risipesc atâtea resurse pentru producerea aceloraşi produse sub denumiri diferite, inclusiv pentru promovarea lor. Când există numai o marcă pentru fiecare produs, costul producţiei devine mai mic. Graţie dezvoltării proceselor democratice, multe probleme cu care s-a confruntat Uniunea Sovietică ar putea fi ocolite. Pentru a decide ce tipuri de pizza congelată să fie vândute, populaţia ar vota, alegând între "Pizza margarita", "Pizza capricciosa" etc. O altă problemă ar fi, în ce cantitate să fie produse bunurile ca să fie rafturile mereu pline? Companiile specializate ar efectua periodic sondaje pentru a estima cererea populaţiei. Dar ce poate fi făcut în cazul produselor la care respondenţii, din jenă sau din alte motive, ar evita un răspuns real, în cazul prezervativelor, de pildă? Aici s-ar deschide posibilitatea unui parteneriat inovativ cu biserica, care ar putea oferi date (anonime, bineînţeles) asupra ratei infidelităţii maritale şi a vieţii amoroase dinaintea căsătoriei.

Dacă cele expuse mai sus ne-ar părea absurde şi ilogice, ar trebui să recunoaştem că premisele de bază sunt aceleaşi ca şi în situaţia actuală. Reprezentanţii "statului-dădacă" deja decid pentru noi în ce limbă să înveţe copiii noştri, ce limbi străine să aleagă pentru studiu, ce istorie să studieze, şi toate acestea, bineînţeles, mai competent decât ar putea-o face propriii părinţi. O persoană ca Wolfgang Amadeus Mozart, în ziua de azi, ar fi dusă la şcoală de către poliţist, care l-ar convinge că evaziunea şcolară ar fi în detrimentul nivelului de cultură al întregii societăţii, astfel încât să nu piardă timp rămânând acasă, pentru a cânta la pian şi la vioară.

Bine că ne-am convins deja de superioritatea timpurilor moderne, care au făcut să înflorească numeroase ministere şi agenţii de stat, de care beneficiem gratuit. Ce ne-am face fără un Minister al Învăţământului sau al Culturii? Am regresa până la etapa maimuţelor, am trăi în copaci şi ne-am dezvăţa să vorbim în lipsa manualelor aprobate oficial. Şi în loc de cultura rafinată proprie societăţii actuale, cu balurile vieneze din înalta societate, am cădea într-o transă extatică, în ritmul monoton al unor tobe. Doamne fereşte![40]

Play-backul şi sinceritatea politicienilor

Deputatul Simion Grişciuc a venit recent cu iniţiativa de a amenda interpreţii care recurg pe scenă la play-back fără a avertiza publicul. Iniţiativa e salutabilă, deoarece, cum spune şi autorul însuşi, pune accentul pe respectarea obligaţiilor contractuale, chiar şi implicite. Doar mişcarea buzelor reprezintă o fraudă vizavi de fanii care aşteaptă ca idolul lor într-adevăr să cânte. Ar fi curios să ştim dacă aceste amenzi vor fi aplicate şi vedetelor internaţionale aflate în vizită la Chişinău, care ar putea fi suspectate de aceeaşi fraudă.

Un aspect curios al acestei iniţiative este că ea, aparent, nu vine din rândurile "consumatorilor" de muzică. Cel puţin eu nu am asistat niciodată, nici nu am auzit despre un spectacol la care publicul, confruntat cu existenţa evidentă a play-backului, ar fi arătat măcar un semn minim de protest. Aceasta lasă de bănuit că publicul

[40] 8.11.2012

consimte benevol la "fraudarea" sa ori că cultura muzicală generală din timpurile lui George Enescu şi Dinu Lipatti a decăzut într-atât, încât ne vine greu deja să deosebim un concert "viu" de unul "din conservă". Consimţământul ar putea proveni de la faptul că, fără play-back, concertele ar fi mai scumpe, fiindcă ar presupune costuri mai mari: pentru echipament, experţi în sonorizare, dar şi, la unii interpreţi de muzică pop, pentru investiţii serioase în ore de vocal.

Dacă e să condamnăm frauda pe segmentul muzical apelând la principii generale, inclusiv biblice (porunca cu mărturiile false), de ce să nu fim consecvenţi şi să aplicăm aceeaşi regulă şi pentru jocul politic? La fel ca şi în domeniul spectacolelor muzicale, ne-am obişnuit cu faptul că "mişcarea buzelor" nu este autentică. Celebrul expert în limbajul corpului Allan Pease, care a fost cândva în vizită în Moldova, la întrebarea: *"Cum să detectăm dacă un politician minte?"* a răspuns fără să ezite: "*Oricând deschide gura"*. Istoria recentă ne arată că, indiferent de gravitatea sau frecvenţa minciunilor debitate, puţini politicieni s-au discreditat în aşa măsură, încât să dispară complet de pe arena publică. Să ne întrebăm doar, ce a fost cu politicienii care au justificat invaziunea în Irak cu pretinsa existenţă a armelor de distrugere în masă? După cum relatează ziarul "Telegraph" din Londra, Tony Blair, acuzat repetat pentru "inexactităţi" de chiar Parlamentul britanic, se bucură astăzi de un salariu de până la 200 000 de lire sterline pentru o lecţie publică.

O explicaţie pentru această toleranţă excesivă pare să fie încrederea în sistemele electorale, care ar elimina cumva

“mincinoşii”. Mulţi dintre noi au crescut cu conceptul “contractului social” între stat şi cetăţenii săi. Dacă am compara acest “contract” cu celelalte contracte pe care le încheiem, am constata că, spre deosebire de contractele obişnuite, cetăţenii din întreaga lume nu semnează, de obicei, constituţiile din statele lor. “Contractele sociale” nu includ nicio stipulare care să prevadă recompensarea “clientului”, adică a cetăţeanului, dacă “furnizorul de servicii”, adică politicianul, prestează servicii de proastă calitate.

Ar fi curios să vedem ce s-ar întâmpla dacă am trage politicienii la răspundere pentru neîndeplinirea promisiunilor electorale, precum o facem în cazul contractelor din sectorul privat, şi dacă “play-backul în politică”, adică minciunile, ar fi pedepsit financiar. Probabil, aceasta ar duce la o depolitizare semnificativă a societăţii, fiindcă “dialogul politic” este mai degrabă un monolog. Poate ar apărea şi mesaje obligatorii pe orice anunţ electoral, ca la ţigări: “Minciunile electorale afectează grav buzunarul politicianului!”.[41]

Politicianul leneş ca erou

Politicienii autohtoni au fost avertizaţi de către prim-ministrul Vlad Filat că “deja se impun nişte măsuri” cu privire la violenţa din Parlament. Parlamentarii fracţiunii politice a comuniştilor au fost anterior dur criticaţi pentru absenţele de la serviciu, care au durat luni în şir. Ni se

[41] 31.1.2013

spune că politicienii ar trebui să-şi "facă treaba", adică să livreze "legi bune", şi să aibă un comportament exemplar. Experţii europeni în democraţie ar spune şi ei că un comportament inadecvat, precum cel al unor politicieni de la noi, subminează încrederea cetăţenilor în autoritatea statului.

În apărarea celor vizaţi de critica şi ridiculizarea intelectualilor, dimpotrivă, l-am putea declara erou pe politicianul leneş şi "puţin educat". Mie personal politicienii autohtoni mi se par mult mai simpatici decât cei din Occident, care au o faţadă mai lustruită, dar şi decât cei din Orient, cu paternalismul lor rece şi calculat. În Parlamentul moldav politicienii dezvăluie calităţi cu adevărat omeneşti: mestecă gumă (o lipesc şi sub masă, cum făceam noi în anii de şcoală?) şi uneori chiar fumează. Dacă unii cultivă un limbaj "popular", inspirat de "Planeta Moldova" (care, din păcate, nu este întotdeauna înregistrat de microfoanele presei, potrivit lui Marian Lupu), alţii încearcă să-i surprindă pe cei mai vârstnici, zilnic, cu noi cuvinte din DEX, pentru a-şi consolida rolul de intelectual (şi acesta un comportament cunoscut din anii de şcoală). Faptul că, din când în când, se aplică şi pumnul, iar cineva este "blindat" ilustrează iarăşi înţelepciunea populară: câinele care latră nu muşcă. Un Obama, un David Cameron, chiar şi un Putin, nu ar "coborî" la nivelul respectiv. Pe de altă parte, ei nu au mustrări de conştiinţă atunci când decretează moartea unor civili inocenţi în Orientul Mijlociu, în Afganistan sau în fostul imperiul rus, departe de vilele lor confortabile.

Când este vorba despre ridicarea nivelului de cultură politică, se are în vedere îmbunătăţirea relaţiilor publice ale politicianului, lustruirea faţadei, pentru a spori încrederea oamenilor în bunele lui intenţii. Actualmente se vede clar esenţa politicii – violenţa. Luptând pentru accesul la monopolul statului şi având mână liberă la buzunarul cetăţeanului lipsit de alternativă, câştigă indivizii cu cele mai puţine scrupule şi cu cele mai multe ambiţii de a-şi exercita puterea asupra altora. Sfântul Augustin stabilise pentru asemenea cazuri diagnosticul exact: "libido dominandi" – pofta de a domina. În timpurile democratizării continue, întreaga societate se transformă în câmpul unui război civil latent. Un simptom este răspândirea trainingurilor, adesea cu finanţare externă, pentru "tinerii lideri". Această noţiune nu este întâmplătoare. În condiţii de piaţă, de liber schimb, nimeni nu este "liderul" altuia. Cel mai de succes producător sau vânzător nu este cel care domină autoritar clientul, ci dimpotrivă, cel care oferă cele mai convenabile condiţii. Câştigă cel care dăruieşte mai mult. Existenţa unui lider implică şi existenţa unei turme de oi, care să-l asculte orbeşte. Chiar sintagma "tânărul lider" pare inspirată de mişcarea comsomolistă: un supraveghetor al tineretului potenţial rebel şi potenţial independent într-o societate planificată.

Lozinca liberalismului clasic şi a filosofiilor juxtapuse tiraniilor din trecut era: "Cu cât mai puţină guvernare, cu atât mai bine pentru cetăţeanul de rând." "Bună guvernare" se traduce în practică aproape întotdeauna prin ridicarea impozitelor, mărirea aparatului birocratic şi introducerea noilor legi şi reglementări care torpilează sectorul de producere al ţării. Nu a fost întâmplător faptul

că, de pildă, în Islanda medievală, o ţară cu vechi tradiţii individualiste, parlamentul se întrunea numai o dată pe an.

Stalin, Mao sau Hitler au fost extra-"harnici" (workholics) şi se dedicau "pe deplin" administrării ţării. Istoria ar fi fost cu totul alta dacă ei ar fi optat pentru un stil de viaţă mai puţin corect la suprafaţă, savurând şi cheltuind averea populară, dar fiind mai leneşi pe plan politic. Berlusconi i-ar fi putut inspira cu seratele lui de "bunga-bunga", iar în Moldova ar fi putut sta, în afara saunelor şi cazinourilor, în "subteran", lângă un butoi (sau mai multe) de vin. Şi restul populaţiei ar fi trăit liniştit, chiar fiind dispusă să le plătească seratele de acolo, ca ei să iasă mai rar "la suprafaţă".[42]

Premiul Nobel 2013 pentru şoferii de microbuze

Şoferii de microbuze din R. Moldova par să fi devenit culacii contemporani, inamicii de clasă ai adversarilor economiei de piaţă. În timp ce primarul Chişinăului, Dorin Chirtoacă, anunţă expulzarea lor în periferie, într-o emisiune la *Radio Europa Liberă* se filosofează dacă e posibilă existenţa noastră fără microbuze. *"Şoferii de microbuze sunt cei mai nesimţiţi oameni",* postează şi o cunoscută de-a mea pe Facebook.

[42] 22.11.2012

Între timp, Uniunea Europeană a luat Premiul Nobel pentru Pace. A fost captivant să urmăresc comentariile cititorilor ziarelor europene. În Germania, bunăoară, am observat un contrast izbitor între opinia editorilor ziarelor mari şi cea a cititorilor lor. Primii au elogiat copios birocraţia de la Bruxelles, îndemnând, în acelaşi timp, potenţialii critici să nu alunece cu această ocazie într-un "cinism ieftin" la adresa acesteia. Remarcile cititorilor erau, prin contrast, în marea lor majoritate foarte caustice. Unii accentuau aspectul umoristic, alţii se întrebau despre care 60 de ani de pace putem vorbi, dacă statele membre ale UE se regăsesc printre cei mai mari exportatori de arme în lumea a treia, participând şi la aventuri belicoase, cum ar fi Irak, Libia, Afganistan, dar şi războaiele din Balcani.

În ce priveşte Premiul Nobel pentru 2013, există diferite propuneri. Un pas logic şi progresist ar fi de a premia umanitatea, în loc de a continua cu NATO, Banca Centrală Europeană etc. După aceea, premiul ar putea să dispară, deoarece fiecare dintre noi ar fi deja premiat. Dar iată şi o candidatură mai concretă: şoferii de microbuze de la Chişinău. Ei oferă servicii vitale pentru majoritatea populaţiei în condiţii destul de adverse, firmele de microbuze fiind ameninţate de concurenţa "neloială" a troleibuzelor publice (pe când ultimele ar putea funcţiona deficitar, pe seama contribuabilului, dar pentru a îndeplini scopuri politice, iar transportul cu microbuzele ar trebui să fie rentabil pe piaţă). În această situaţie, noi, în loc să arătăm cu degetul spre băncile centrale ale lumii, care prin acţiunile lor inflaţioniste cauzează creşterea preţurilor, inclusiv la motorină, trimitem pe banca acuzaţilor şoferii. Bunurile, de fapt, nu devin mai

scumpe, numai banii fiduciari îşi pierd drastic valoarea din cauza creării banilor noi "din aer". Iar proprietarii de microbuze, cu toate că plătesc prin impozitele lor pentru reabilitarea străzilor, starea ultimelor reprezintă un pericol permanent pentru sănătatea vehiculelor.

Ar trebui făcută dreptate şi apreciat eroismul şoferilor de microbuze, care ne deservesc destul de fidel în aceste condiţii. Spre deosebire de autobuze, care respectă "standardul european", microbuzele opresc la solicitarea călătorilor. În special pentru persoanele în etate, faptul că nu trebuie să meargă pe jos sute de metri până la următoarea staţie nu e de neglijat, mai ales în condiţii termice ostile şi ţinând cont de confortul deficitar pe care trotuarele publice îl oferă pietonilor mai vulnerabili. Nu mai vorbim despre factorul criminogen. Luând în considerare "fidelitatea" reţelelor de electricitate, existenţa unui mijloc de transport independent de monopoliştii în domeniu poate salva inclusiv vieţi, cel puţin pentru cei care nu îşi pot permite un taxi. Iar pentru cei care nu au timp sau bani ca să meargă la discotecă, există microbuzele "disco". Şi, nu în ultimul rând, microbuzele oferă aproape tuturor cetăţenilor posibilitatea de a călători zilnic cu Mercedesul, un argument care, în mod special, ar trebui să-i convingă pe socialiştii cu înclinaţii egalitariste.

În loc să se aprecieze faptul că municipiul Chişinău este mai liber, mai capitalist decât Occidentul în ceea ce priveşte transportul, se încearcă să se elimine ultimele urme de antreprenoriat privat în acest domeniu. Probabil, cetăţenii încă nu au avut satisfacţia să "savureze" existenţa unui sistem de transport şi mai statalizat, ca în

Occident, cu preţuri exorbitante pentru taxi, din cauza reglementării mai stricte a licenţelor, sau greve care pot paraliza oraşe întregi. Nu puţini cetăţeni europeni ne-ar invidia pentru microbuzele care se orientează flexibil după doleanţele clienţilor, comparativ cu companiile de transport public, birocratizate. Apoi, să nu uităm că naţionalizarea sistemului de transport a fost şi cerinţa lui Marx şi Engels, fixată în "Manifestul Comunist".[43]

Preoţimea ortodoxă în avangardă liberală

Citind comentariile la protestele recente ale creştinilor, am realizat că Biserica Ortodoxă se află actualmente în avangardă liberală. Iată o mică selecţie a titlurilor de articole publicate pe pagina *Curaj.net: "Preoţii minciunoşi ai BORuse atacă politica internă a R.Moldova"* (sic!), *"Religia predispune la crimă"*, *iar locul protestelor este numit "Parcul Taliban"*. Autorul primului articol, "Ion de la Criuleni", începe chiar cu o tiradă: *"Blestemaţii din faţa sediului Parlamentului R. Moldova sunt cozi de topor sau păpuşi în mâna patriarhului rus"* (sic!).

Întreaga discuţie mi se pare foarte ciudată. Pe de o parte, cei care critică aşa de drastic reprezentanţii ecleziastici şi enoriaşii lor deseori sunt şi auto-declaraţii "anticomunişti". Este într-adevăr necesar să amintim că religia este inamicul favorit al statului totalitar socialist? Pe de altă parte, se fac aluzii la faptul că Biserica s-ar

[43] 25.10.2013

supune dezideratelor Kremlinului. Putem deduce atunci ar fi de preferat ca clasa politică (cel puţin cea a Rusiei) să se subordoneze dogmelor creştine?!

Mulţi cer ca Biserica să nu facă declaraţii politice. Aceasta este practic imposibil, deoarece aproape fiecare aspect al vieţii individului şi al familiei a devenit obiect de politică. Începând cu căsătoria (care de fapt a fost un act religios), învăţământul, serviciile de sănătate, până la miile de norme şi reguli naţionale şi internaţionale, care reglementează alimentaţia noastră, producţia şi comercializarea bunurilor de consum, statul şi-a lărgit sfera de activitate pe seama societăţii. Astăzi în Occident chiar lucruri aparent banale, cum ar fi becurile sau capetele de duş, devin subiecte de discuţii politice. Respectiv, în UE se cere vânzarea exclusivă a becurilor energoeficiente ("ecologice"), care conţin mercur şi cauzează probleme de sănătate, nemaivorbind de "reciclarea" lor. Iar normele pentru capetele de duş încearcă să reglementeze consumul de apă. Probabil, în viitor vom avea şi ministere (sau, în UE, comisari) axate pe aceste domenii. Atunci, Ministerul Fructelor şi Legumelor, care a existat în URSS, ar părea chiar primitiv în comparaţie cu acestea.

Primăvara aceasta a izbucnit un scandal în jurul unui ceas al Patriarhului Kiril în valoare de cca. 30 000 USD. Asemenea scandaluri sunt aproape absente în cazul politicienilor, deşi ar fi, probabil, greu de găsit miniştri care conduc maşini mai ieftine de 30 000 USD. Totuşi, diferenţa fină, dar fundamentală, este că dacă politicienii îşi obţin venitul în baza contribuţiilor involuntare (impozite), enoriaşul oferă în mod voluntar contribuţii.

Asta explică şi faptul că Biserica a scos (adică a "photoshop-at") ceasul din fotografie, deoarece o pierdere de imagine se traduce inclusiv în pierderi băneşti. Greu de imaginat că un Berlusconi ar şterge o "însoţitoare" din fotografie, iar unii politicieni mai săraci chiar ar adăuga prezenţe feminine în jurul lor.

Într-o epocă a libertăţilor civice "pe cale de dispariţie", Biserica a devenit un potenţial avocat al libertăţii. În lupta "Individului împotriva statului" - celebra cartea a lui Herbert Spencer, filosoful liberal din sec. XIX, tratează familia ca fiind o instituţie-tampon în raport cu tirania. Karl Marx nu a fost primul care a propus distrugerea familiei pentru a-şi realiza utopia, care a stat la baza coşmarului sec. XX. Astăzi obiectivul respectiv se atinge prin povara fiscală şi promovarea stilurilor de viaţă libertine (ceea ce nu este echivalentul cuvântului "liberal"). O societate atomizată prin relaţii de o singură noapte ("one-night-stand"), bazată pe gratificarea plăcerilor instantanee, deţine mai puţine resurse pentru a rezista totalitarismului. Nu este întâmplător că, în perioada imediat următoare revoluţiei, Lenin şi bolşevicii au propagat desfrâul sexual, doar pentru ca, după consolidarea dictaturii, să elimine termenul "sex" din vocabularul "tovarăşilor".

În domeniul vaccinurilor sau al securităţii informaţionale (cauza recentelor proteste duhovniceşti), Biserica pare să fie singura voce critică auzibilă. Unde este "societatea civilă", sutele de ONG-uri? Sau, trebuie să constatăm, că pentru anumite probleme nu există "granturi" financiare? Totuşi, dacă ar fi "implementate" cel puţin poruncile creştine "să nu furi" şi "să nu mărturiseşti strâmb

împotriva aproapelui tău", ţara ar prospera, şi nu ar rămâne mult spaţiu de manevră pentru politică.[44]

Preşedinţi americani "politic incorecţi"

Cu toată EUforia noastră, cu toată EUropenitatea pe care o pretindem, cu toate granturile pentru promovarea valorilor vestice pe teritoriul Republicii Moldova, originea ultimelor este pentru majoritatea dintre noi un mister. Ca şi pentru actualii cetăţeni din Occident, care se bucură de realizările şi drepturile obţinute de generaţiile anterioare. Necunoscând originea lor, populiştii de toate culorile încearcă să ne mintă, inoculându-ne că valorile europene ar fi egale cu ordinele emise de birocraţiile UE.

Multe dintre cele ce alcătuiau în trecut nucleul filosofic european, respectat de masa cetăţenilor sau "burghezilor", astăzi ni se par stranii, extreme şi "politic incorecte". Dacă preşedintele Uruguayului, cel mai "sărac" dintre omologii săi, care donează 90% din salariu în scopuri caritabile şi conduce o maşină veche, de care s-ar ruşina amanta oricărui funcţionar de la noi, în zilele noastre este mai degrabă o excepţie, în trecut găsim o mulţime de comportamente demne de urmat.

Întreaga instituţie a preşedintelui SUA, timp de generaţii, în linii mari până la Theodore Roosevelt, a fost una mai degrabă modestă şi restrânsă. Millard Fillmore (1850-1853), care înainte de mandatul de preşedinte activase cu

[44] 12.7.2012

succes ca avocat, a refuzat, după expirarea acestuia, să se întoarcă la profesia sa, considerând că ar fi nedrept faţă de avocaţii oponenţilor, deoarece el ar fi fost perceput ca fost preşedinte. Grover Cleveland a anunţat că, chiar dacă Congresul ar declara război şi ar cere o intervenţie în Cuba, el ar refuza să mobilizeze armata, în calitate de comandant suprem. În cele două termene ale sale, Cleveland a depus peste 400 de vetouri, considerând că iniţiativele legislative respective sunt neconstituţionale sau implică cheltuieli de stat prea mari.

În ziua de azi, nici un primar nu ar adopta un astfel de comportament. Ar fi considerat de către colegii de breaslă un лох, care lasă să-i scape singura şansă de a acapara bogăţiile statului. Şi practica vetoului, cândva un pilon esenţial în apărarea drepturilor cetăţenilor, a devenit o anatemă. Dacă cineva depune un veto, fie o curte constituţională, fie un preşedinte, se produce o zarvă extraordinară, experţii politici, ONG-urile şi restul elitelor vociferând că ar fi sabotat "procesul politic", că este afectată "performanţa" sectorului public. Bineînţeles, orice veto include riscul că banii nu vor mai curge neobstrucţionat şi netransparent prin "canalele" obişnuite.

Analistul politic american Lew Rockwell spunea că, dacă înţelegem exact opusul a ce declară politicienii, vom fi în 99% dintre cazuri mai aproape de adevăr. Crezul "eficienţei", "performanţei" politice, cultivarea "încrederii" nediscriminatorii în instituţiile statului produce o atitudine similară cu cea descrisă la cetăţenii Oceaniei în cartea lui George Orwell "1984". Acţiuni care în alt context ni s-ar părea demne de dispreţ şi

condamnare, ambalate şi etichetate corespunzător, sunt elogiate. Astfel, presupusa participare obligatorie la "marşul pentru EUropa" de duminică, 3 noiembrie, nu a întâmpinat mare rezistenţă în rândul adepţilor "democraţiei". Lozinca lor pare să fie: "Excesul de putere, corupţia, incompetenţa nu sunt rele dacă sunt întreprinse în numele integrării europene". Totalitarismul şi autoritarismul sunt bune atunci când ai noştri sunt la cârmă, când au o faţă umană.

Aceasta explică de ce un preşedinte ca Obama, care s-a dovedit mult mai belicos, mai excesiv în eliminarea presei libere, este încă perceput ca fiind mai simpatic decât un George Bush sau un Vladimir Putin. Când, recent, pe site-ul *ProTV,* şi nu numai, a apărut ştirea că Putin l-ar fi dislocuit pe Obama din poziţia de cel mai puternic om din lume, reacţiile acide ale cititorilor au fost instantanee. Că ambii ar putea fi la fel de totalitari — nu ne vine să credem.[45]

Propaganda lingvistică

În timp ce două din cele trei partide cu sintagma "liberal" în denumirea se ceartă pentru întâietatea în competiţia pentru titlul de cel mai merituos apărator al limbii române, iar intelectuali şi politicieni din toate taberele se fac atenţi la schimonosirile lingvistice din viaţa publică, o altă temă, la fel de vitală pentru o societate sănătoasă, este trecută cu vederea. Mă refer la manipularea

[45] ZdG, 7.11.2013

lingvistică. “Consumatorul” de informaţii, Cetăţeanul (cu “c” mare!), autohton şi internaţional, este supus unui constant flux de propagandă.

La fel ca şi pe timpurile URSS, cel care controlează definirea vocabularului deţine şi puterea. Indiferent cum se numeşte propria limbă, astăzi, în toate limbile moderne a apărut “newspeak”-ul (graiul nou), ca în cartea lui George Orwell *“1984”,* citirea careia era pedepsită cu închisoarea în URSS şi în alte republici satelit. Cuvintelor vechi, cu tradiţii şi accepţiuni împărtăşite larg, le-a fost substituit sensul original.

Chiar şi cuvântul “liberal” semnifica în Europa, până nu demult, adeptul filosofiei, a statului limitat la două funcţii, dacă nu la abolirea lui completă: asigurarea securităţii şi jurisprudenţa. Filosofii liberalismului clasic (pentru a-l distinge de semnificaţia actuală americană şi, deseori, europeană, ca “social-democrat”) ar fi miraţi cum să aşteptăm ca “inamicul de clasă” al cetăţenilor, consumatorul de impozite, monopolistul puterii şi expertul în distrugerea oamenilor şi a bogaţiei să fie în stare să promoveze limba, cultura, ştiinţa, învăţământul, moralitatea, sănătatea publică, drumurile de calitate. Astăzi, în Europa şi în SUA, cel mai des, “liberalii” cer o mai mare implicare a statului în viaţa privată!

Pentru a manevra opinia publică în materie de politică externă prin schimbările permanente de noţiuni care indică cine e “duşmanul” şi cine e “prietenul” nostru, etichetele alternează, respectiv, de la “terorişti”/”jihadişti” la “luptători pentru libertate”/ “protestatari”, de la “guvern” la “regim”; de la

“preşedinte” la “dictator”. Când SUA şi aliaţii săi europeni omoară copii nevinovaţi prin foame (cu embargouri) sau atacuri aeriene, este vorba despre “consecinţe neintenţionate”, “daune colaterale” sau simple “accidente”. Dictatori conformişti devin “parteneri strategici”, cum pentru Vest ucigaşul în masă Pol Pot din Cambodgia, care ani de zile după expulzarea sa din ţară era încă susţinut în exilul thailandez de către americani şi britanici. Sau întreaga galerie a autocraţilor latino-americani, africani sau asiatici, cum, de pildă, Suharto în Indonezia. Cei neagreaţi de liderii marilor puteri devin, aproape predictibil, “noul Hitler” în retorica oficială.

Regula principală este că unii sunt mai egali decît alţii. Unii au dreptul să definească cuvintele cum le este avantajos. Într-o lume care devine din ce în ce mai “politic corectă”, în care cărţi clasice pentru copii sunt rescrise pentru a evita anumite expresii considerate astăzi rasiste, homofobe, şoviniste, folosirea sintagmei “noul Hitler” de către lideri politici surprinde şi mai mult. Nu ar micşora acest uz inflaţionist mărimea răutăţii adevăratului Hitler?!

Un experiment captivant: ce s-ar schimba în conştiinţa populară dacă unii termeni ar fi schimbaţi în favoarea cetăţeanului? În loc de “contribuabil”: “plătitor forţat”; pentru “funcţionar public”: “consumator de impozite”; pentru “şcolarizare”: “indoctrinare obligatorie”, etc., etc.[46]

[46] 26.9.2013

“Psihiatrizarea” societăţii

În multe state totalitare, psihiatria a jucat un rol important în combaterea disidenţilor din rândul intelectualităţii prin etichetarea lor ca bolnavi psihic, pentru a-i închide ulterior în instituţii “specializate”. Acum câteva săptămâni, s-a lansat discuţia în jurul activităţii judecătoreşti a preşedintelui Nicolae Timofti, care, aparent, a avut şi el o mică “contribuţie” în acest domeniu în perioada sovietică.

Cei care preferă să arate cu degetul numai spre persoane expuse mediatic ignoră resurgenţa şi răspândirea unui comportament în masă, care poate fi observat clar pe site-urile de ştiri, în special pe forumuri. Atât în Occident, cât şi în Moldova există o tendinţă alarmantă de a pune diagnoze psihiatrice persoanelor care deviază chiar şi cu un milimetru de la prejudecăţile şi stereotipurile obişnuite. Comentatorii, atât profesionişti, cât şi amatori, aruncă stigmatizări în stângă şi în dreapta. Fără cea mai mică încercare de argumentare raţională pentru a-şi contrazice oponentul, ultimul e instantaneu etichetat ca fiind “bolnav de cap” şi având nevoie de “tratament”, dacă nu mai rău, iar cuvintele lui nu sunt demne nici de a fi ascultate şi nici de a fi analizate ca atare, fiind declarate simple “gogomănii”.

Am putea spune că, în tagma politicienilor, acest comportament ar putea fi un semn sănătos de clarviziune, adică aplicarea consecventă a “prezumţiei vinovăţiei politicianului”, promovată de filosofi eminenţi timp de

secole. Deseori, însă, manifestările curente nu urmăresc sentinţa celebrului scriitor american H. L. Mencken, care spunea: *"Cetăţeanului cumsecade trebuie să-i fie mereu ruşine de guvernanţii săi actuali"*. Foarte frecvent, atacurile "psihiatrice" evită oamenii care deţin cu adevărat puterea şi cad asupra actorilor secundari sau asupra altor concetăţeni. Altfel, ele sunt similare altercaţiilor dintre fanii echipelor sportive, doar că, în acest caz, adepţii agresiunilor verbale încearcă să-şi schimbe mereu apartenenţa, pentru a face parte din turma câştigătoare.

Acest fenomen, cel puţin în subconştient, pare inspirat de Marx & Co. Incapabili să contrazică economiştii acelor timpuri, ei aplicau strategia polilogismului, susţinând că pentru clase diferite există logici diferite şi, prin urmare, este inutil de a-ţi argumenta poziţia bazându-te pe teoriile unui economist "burghez". Pentru fanaticii lui Marx era suficient să-l eticheteze pe oponent pentru a-l discredita.

Presupuşii anticomunişti deseori au tendinţa de a lega pericolul unei reîntoarceri la comunism aproape exclusiv de partidele care se autodenumesc "comuniste" şi de a-l localiza în zone geografice estice. Astfel, închidem ambii ochi la ceea ce se întâmplă şi în presupusa parte mai civilizată a Europei. De mult, aşa cum se bănuieşte şi în R. Moldova, Internetul mondial este plin de comentatori plătiţi, funcţia lor fiind de a ataca oponenţii sau de a distrage atenţia atunci când idolul lor (fie el Putin, Obama, Merkel, Hollande) a dat serios în bară.

Având în vedere cât de multe persoane, în special în Occident, sunt supuse unei medicaţii psihiatrice forţate,

mai ales copiii cu diagnoze ca hiperactivitatea, ar trebui să ne îngrijoreze faptul că definiţia bolilor mentale este, ca şi povara fiscală, în permanentă expansiune. Pe 18 mai, a fost lansată ediţia a cincea a *Manualului Diagnostic al Tulburărilor Mentale (DSM-V),* "biblia" psihiatriei internaţionale, care de data aceasta include categorii psihiatrice pentru comportamente anterior considerate cotidiene şi în limitele normalului. Astfel, un copil între 6 şi 18 ani care, din când în când, are un acces de furie poate fi diagnosticat cu "dereglare perturbatoare a stării de spirit" *("Disruptive Mood Dysregulation Disorder"),* un adult de 55 de ani care uită recurent cheile maşinii – ca având o "disfuncţie neurocognitivă", iar cine acumulează produse alimentare sau alte lucruri, din precauţie, pentru o eventuală catastrofă naturală sau economică, ar putea avea "tulburare de acumulare obsesiv-compulsivă."

Atunci când suspiciunea excesivă faţă de stat şi politicieni este considerată de psihiatrii oficiali ca o potenţială paranoia, ne întrebăm de ce, în psihiatrie, lipsesc o serie de diagnoze care ar putea periclita jocurile politice actuale: tulburări mentale precum credulitatea infantilă (la unii alegători), minciunile şi înşelăciunile cronice ("obsesiv-compulsive"), dar şi spolierea resurselor publice cu absolută detaşare emoţională şi lipsă de mustrări de conştiinţă (la unii politicieni).[47]

[47] 6.6.2013

Redefinirea masculinităţii

Inclusiv şi graţie unei finanţări extensive din partea "partenerilor noştri internaţionali" este larg dezbătută tema homofobiei, adică aversiunii faţă de homosexuali. Relativ la cei care recurg inclusiv la violenţă fizică pentru a-şi manifesta rezistenţa faţă de legea anti-discriminare apare întrebarea: care este conceptul lor de masculinitate "naturală"? În cazul unora, se pare că singura cale pentru a demonstra societăţii că sunt bărbaţi e de a-i ataca pe homosexuali. Dacă realizăm că în R. Moldova numărul homosexualilor este foarte mic, pare să avem de-a face cu un fenomen similar celui din statele totalitare. Pentru a elimina pericolul unei populaţii rebele, conceptul masculinităţii este treptat redefinit, astfel încât germenele revoluţiei să fie sufocat din start.

În societăţile mai arhaice din Europa, idealul masculinităţii era "bărbatul liber", care apăra familia şi satul împotriva diferitor despoţi şi hoţi. Un Robin Hood lua de la funcţionarii prădalnici (nu de la bogaţii cinstiţi) şi le distribuia săracilor. Revoluţia Americană împotriva colonialismului britanic a fost iniţiată de o minoritate de cca 5%. Astăzi, tradiţionalul spirit bărbătesc se manifestă, printre altele, la jurnaliştii de investigaţie, care îşi riscă propria viaţă pentru a demasca vreun "big poops" gras din administraţia publică.

Atât în URSS, cât şi în Germania nazistă vedem clar procesul de redefinire a masculinităţii, prin care bărbaţilor le sunt inoculate din copilărie valori-surogat. Un rol important în această privinţă îl joacă sportul în masă. "Eroul stadioanelor" îşi risipeşte toată energia în

lupta cu adversarii de pe teren, astfel încât, atunci când adevăraţii inamici publici fură din impozitele sale angro, nu face decât să se conformeze.

Astăzi, stereotipul bărbatului viril, promovat prin filme, reviste sau idoli, le include pe toate, numai nu şi gândirea critică şi scepticismul sau nesupunerea faţă de autorităţi, atunci când ar fi nevoie să şi le manifeste. Astfel, ca să fim bărbaţi "adevăraţi", ni se propun următoarele hobby-uri: agăţatul de fete/piţipoance la discotecă, baruri şi cluburi de noapte; consumul maxim de bere şi alte băuturi; comportament agresiv demonstrativ faţă de persoane vârstnice din cealaltă (sau, deseori) aceeaşi gaşcă; umflarea muşchilor în sălile de forţă; purtarea unor accesorii vestimentare standard. Deseori, idoli pentru propria carieră sunt consideraţi, în funcţie de situaţie, de relaţiile de cumetrism, simpli gangsteri (gopnici) sau funcţionari/judecători corupţi (cu un "ottok" regulat, pentru a-şi finanţa hobby-urile).

Un alt fenomen poate fi observat la bărbaţii aflaţi în poziţii de conducere, mai ales la cei de orientare "proeuropeană". Idealul lor par a fi şefii de stat, în special din Occident, care îşi maschează acţiunile agresive prin eufemisme din domeniul drepturilor omului. Dacă liderii violenţi din trecut, cel puţin, şi-au riscat viaţa pe câmpul de luptă, politicienii responsabili pentru milioane de vieţi umane pierdute în Libia, Afganistan, Irak şi în alte zone de conflict semnează ordinele respective la micul dejun, în confortul ţării lor de origine. La unii, comanda pentru un bombardament coincide cu declanşarea unor scandaluri în viaţa privată. Astfel, Bill Clinton este "renumit" pentru corelarea

dezvăluirilor picante despre escapadele sale amoroase cu atacurile aeriene asupra Irakului şi nu doar.

Scandalul în jurul lui Edward Snowden, care a dezvăluit public ceea ce, de fapt, era cunoscut timp de decenii, adică cum anume serviciile secrete de pe glob supraveghează populaţiile, a arătat limpede valorile considerate actualmente "bărbăteşti". În timp ce nu doar Snowden, dar şi jurnaliştii care l-au intervievat şi care raportează cazul critic sunt etichetaţi de către planificatorii opiniei publice drept trădători şi laşi, cei care presează restul lumii pentru a ignora dreptul la azil şi la jurnalism de investigaţie se promovează drept mari "macho". Recent, o stagiară din Olanda a scris în ZdG că jurnalismul ar fi "mai bine organizat" în R. Moldova. Dacă se referă la jurnalismul de investigaţie, este chiar foarte probabil, deoarece, ca şi în Orientul socialist, dar şi în Occident în sec. XX, supunerea şi conformismul au fost predicate drept virtuţi masculine.[48]

Relativism geopolitic

Recent, în emisiunea *"Ceasul american"*, ediţia în limba rusă a postului de *Radio Europa Liberă*, a fost abordată propaganda pe care Guvernul Federaţiei Ruse o întreprinde, mai ales în lumea vestică, prin canalul său *RT (Russia Today).* Două aspecte au fost analizate de către experţii invitaţi. Dacă faptul că Federaţia Rusă întreţine canalul respectiv cauzează atât de multă

[48] 18.7.2013

indignare şi dispreţ moralist, ce să spunem despre celelalte produse mediatice, cum ar fi *CNN, BBC, TV5 Monde, Euronews* şi, nu în ultimul rând, *Radio Europa Liberă* însuşi?! Întrebat cine evaluează emisiunile respective şi cine se uită în SUA la *RT*, expertul rus a spus că numai un grup "marginal" şi "anti-american". Adică americani care sunt "anti-americani".

Aparent, ar fi totul clar. În Est, avem moştenitorul URSS, cu un fost agent KGB la cârmă, un stat care, în interiorul său şi dincolo de graniţele sale, poartă lupte armate, în care drepturile omului sunt violate. În Vest, avem marele luptător pentru democraţie, capitalism şi drepturile omului. Prin urmare, tot ce întreprind primii trebuie să fie rău sau cel puţin răutăcios, iar ceea ce fac ultimii – cea mai recentă revelare a umanismului. Din păcate, această mentalitate duce la ignorarea pericolelor care provin din deteriorarea constantă a drepturilor cetăţenilor, care are loc inclusiv în Occident: creşterea poverii fiscale, "furtul legal" produs prin devalorizarea valutelor şi acţiunile militare întreprinse pe mapamond de către state sau persoane distinse cu Premiul Nobel pentru Pace.

A închide ochii la pofta unora de război înseamnă a te pregăti să sari din lac în puţ. A ne încredinţa unor creatori de opinie plătiţi din fonduri internaţionale înseamnă a ignora lecţia istorică că "statele bune" îşi schimbă des şi instantaneu "prietenii", sau lasă statele mici sau neutre pradă uşoară statelor agresoare. Poate şi prin finanţarea selectivă a intelectualilor s-a ajuns ca până azi să nu se prea tematizeze circumstanţele în care puterile vestice, din naivitate sau chiar intenţionat, au cedat estul Europei comuniştilor.

Un comentator politic de la Chişinău scria recent următoarele: *"SUA, spre deosebire de Rusia ţaristă sau de cea sovietică, nu au rămas în niciun teritoriu ocupat în urma războaielor purtate. S-au retras în timp util şi, de regulă, au lăsat în urma lor o piaţă liberă şi un model democratic de guvernare. Oricum ai da, antiamericanismul, vorba scriitorului francez Bernard-Henri Lévy, este un socialism pentru proşti"*. CHIAR AŞA?! Dar cum rămâne cu Puerto Rico, care a fost luat de la Spania în 1898 (împreună cu Filipinele)? Cu Texas, New Mexico şi California (luate de la Mexic)? Nu mai vorbim de teritoriile din Oceania, de Caraibele încă ocupate. Şi de ce SUA au mai mult de 1000 (o mie!) de baze militare în peste 150 de state (din cca 195)?

Un alt lucru este antiamericanismul la persoanele care se opun războaielor continue, care înţeleg de ce Preşedintele Eisenhower a avertizat cetăţenii cu privire la complexul militar-industrial, care, pe seama contribuabililor, profită enorm de fiecare rachetă lansată (la o valoare de 500 000 USD/bucata). Înseamnă că patrioţii americani, care critică propriul regim politic, sunt anti-americani dacă insistă ca preşedintele lor să respecte constituţia? Anume non-intervenţionismul în afacerile altor state a fost sfatul primului preşedinte american, George Washington, şi, mai mult sau mai puţin, principiul de bază al politicii externe a SUA.

A scuza permanent greşelile "aliaţilor" pentru a nu diminua din respectul faţă de "inamic" este foarte riscant, deoarece contribuim la acceptarea relativă a crimelor împotriva umanităţii. Dacă am transfera această filozofie în practica legală, ar fi evidentă absurditatea sa. Or, ce

am face dacă un ucigaş ar fi eliberat din motiv că "există ucigaşi mai straşnici" în oraşul vecin? Dacă dorim "valori democratice" şi dacă vrem "în Europa", cu atât mai mult trebuie să fim atenţi la ce se întâmplă acolo sau, dacă "suntem europeni", la ce se întâmplă la noi acasă. Altfel ne comportăm ca cineva care vrea să călătorească în Turcia, dar studiază în exclusivitate prognozele meteo pentru Caraibe.[49]

Renaşterea etatismului în Moldova

Deşi mulţi intelectuali şi persoane publice semnalează lipsa valorilor naţionale în rândurile populaţiei, o lectură a comentariilor de pe site-urile de ştiri arată că credinţa în instituţia statului pare să fie totuşi foarte înaltă. Înăsprirea legislaţiei cu privire la protecţia simbolurilor de stat, prin care pe teritoriul R. Moldova ar fi pedepsită şi nerespectarea simbolurilor altor state, inclusiv ale Coreii de Nord sau ale Insulelor Solomon, a suscitat un entuziasm general între internauţi, aceştia opinând că, în sfârşit, răufăcătorii anti-statalişti vor primi pedeapsa meritată.

Faptul că premierul Filat a răspuns evaziv la întrebarea unui jurnalist, *"Cât a costat vizita Cancelarului german, Angela Merkel?",* a fost de asemenea aplaudată de public, care consideră că acea vizită "istorică" ar justifica orice preţ. Un comentator reacţionase chiar supărat, motivând că nu am plăti noi, ci Filat.

[49] 3 octombrie 2013

Consider că nu este o întâmplare că aproape în niciun stat din lume educaţia economică nu face parte din curriculumul şcolar. Cât dintre noi după absolvire au mai activat într-un laborator de chimie sau au aplicat formule din domeniul fizicii în viaţa lor privată sau profesională? Pe de altă parte, suntem afectaţi de legile economice, bunăoară, prin mecanismul preţurilor sau pandemia contemporană a inflaţiei "controlate", dar permanente. Poate există o agendă ascunsă care ar explica de ce creierele copiilor şi adolescenţilor sunt încărcate cu chimie, fizică şi biologie, dar rămân ignorante faţă de însăşi natura finanţelor publice. Economia pare să fie o ştiinţă tainică, rezervată pentru experţi distinşi.

Astfel, trăim într-un "paradis" în care înalţii demnitari sponsorizează din propriul buzunar parade militare, evenimente dedicate cultivării limbii sau alte evenimente patriotice, abţinându-se de la "sponsorizări" mai "terestre". Sporirea cheltuielilor publice creşte bunăstarea generală, dar disciplina bugetară ne sărăceşte. Angajaţii publici şi aleşii poporului acţionează "dezinteresat" în interesul populaţiei, spre deosebire de sectorul privat, unde domneşte setea de profit.

Este ironic că instituţia statului, care în special în sec. XX a făcut ravagii în domeniul culturii, are astăzi încredinţată de către popor gestionarea patrimoniului cultural şi lingvistic. Statul, în interesul propriu de a-şi consolida puterea, a contribuit la coborârea nivelului lingvistic. Birocraţii au nevoie de o consolidare lingvistică forţată, spre deosebire de una voluntară şi firească, pentru a uşura "gestionarea" populaţiei. Astfel, diversitatea lingvistică naturală e considerată un inamic

al puterii, fiind privită ca un potenţial element conspirativ, mai ales dacă clasa dominantă nu se deosebeşte prin talente lingvistice pe măsură. Monopolizarea lingvistică administrată e bine exemplificată prin soarta limbii române în timpul URSS. Chiar şi în cadrul unui singur spaţiu lingvistic poate avea loc o uniformizare violentă, prin eliminarea sau ridiculizarea dialectelor, sau a graiurilor locale, de genul campaniei lui Mussolini de "italienizare" din anii '20 al sec. XX.

În anumite state, de exemplu în Norvegia, există chiar agenţii de stat care inventează neologisme, ca să nu fie folosite cuvinte importate. Poate peste o perioadă de timp elevii vor fi chiar învăţaţi că limba a fost inventată prin acţiunea oamenilor mari, a liderilor, sau a unui birocrat sovietic sau european, care a arătat cu degetul: "Acesta este un "pom"!" Ceea ce are loc, de fapt, este o redefinire a noţiunilor, lucru satirizat în cartea lui George Orwell "1984": "Războiul este pace, libertatea – sclavie, ignoranţa – putere". Ultimele acţiuni militare "pentru drepturile omului" mărturisesc despre aceasta. În afara unei simplificări şi birocratizări a limbajului, se dezvoltă o diferenţă lingvistică între clase: de la politicieni spre cetăţeanul de rând limbajul este opac, obscurantist şi polivalent; de la cetăţean spre autorităţi, bunăoară poliţia rutieră sau fiscul, se cere cultivarea unui stil inechivoc.

Să vedem dacă şi acest an şcolar va repeta pattern-ul obişnuit din lumea "civilizată". Atâta timp cât suntem la şcoală ni se spune: "Nu reprezinţi nimic. Fără stat nu se mişcă nimic". Iar paradoxul e că la absolvire ni se

livrează predicile tipice: *"Realizează-ţi visurile. Tu poţi face orice!"*.[50]

Selectivitatea mişcării pentru drepturile omului

În trecut, existau sfinţi populari şi sfinţi declaraţi de biserică. Astăzi, într-o lume tot mai secularizată, noii reprezentanţi ai "binelui" sunt luptătorii pentru aşa-zisele drepturi ale omului. Orice agendă în numele "drepturilor omului", ca şi una în numele "democraţiei", devine sacrosanctă, iar orice critică la adresa ei provoacă ostracizare morală. După cum spunea preşedintele american George Bush Jr., "Cine nu-i cu noi, e împreună cu teroriştii". Cine pune la îndoială bunele intenţii pe anumite segmente ale industriei ajutorului umanitar internaţional, mai ales în domeniul "democratizării şi drepturilor omului", este, ca în celebrul roman al lui Orwell, etichetat ca "totalitar" sau "vasalul lui Putin" de către Poliţia Gândirii şi Ministerul Adevărului (nu în varianta sa de la *Jurnal TV*).

Problema devine mai complexă, deoarece şi autocraţii orientali, inclusiv ai Iranului, se folosesc de vocabularul umanitar pentru a-şi justifica acţiunile. Astfel, cetăţeanul bine intenţionat ajunge într-un impas în delimitarea binelui de rău. Decenii de învăţământ relativist fac din ce în ce mai anevoioasă analiza logică a evenimentelor care au loc în jurul nostru. Principii, eterne şi absolute în

[50] 13.9.2013

trecut, au fost abolite ori sunt interpretate ca simptome ale "fanatismului religios" şi etichetate ca devieri psihice. Astfel, *Asociaţia Psihologilor Americani* a introdus, ca nouă tulburare psihică, *"suspiciunea excesivă faţă de stat şi demnitarii săi"*. Să ne amintim că psihiatria a fost un mecanism frecvent exploatat în timpul URSS pentru a reduce disidenţii la tăcere.

Economistul american Murray N. Rothbard oferă un reper foarte simplu în aprecierea etică a vieţii publice: dacă anumite comportamente sunt considerate neetice pentru cetăţenii de rând, ele ar trebui discreditate, ca neetice, şi pentru reprezentanţii statului. Această analiză dezvăluie dublele standarde existente în societăţile de azi. Dacă un muritor de rând ia proprietatea altcuiva fără să-i ceară consimţământul, să zicem 20% din venitul lunar, vorbim despre un furt. Dacă statul face acelaşi lucru, vorbim despre impozite. Dacă răpim pe cineva din stradă şi-l obligăm să lucreze câteva luni pentru noi cu un salariu simbolic, comitem o infracţiune severă. În cazul sectorului public, e vorba despre serviciul militar sau de obligativitate şcolară. Dacă adoptăm o asemenea perspectivă, lumea actuală este plină de acte de violenţă şi coerciţie.

Care este poziţia luptătorilor pentru "drepturile omului"? Organizaţiile mari din acest domeniu condamnă traficul de fiinţe umane, munca copiilor sau sclavia. Dar dacă în multe ţări din Occident angajaţii lucrează jumătate de an pentru a achita impozite, nimeni nu vorbeşte despre muncă forţată sau sclavie, cu toate că, tehnic vorbind, nu există mare diferenţă. Nu e de mirare că, în majoritatea statelor moderne, angajatorii au fost obligaţi să reţină ei

înşişi impozitele, pentru a spori eficienţa impozitării, dar şi pentru a camufla mecanismul contribuţiilor forţate. Multe organizaţii "nonguvernamentale" sunt, de fapt, guvernamentale, deoarece sunt finanţate din bani publici: "granturile" internaţionale, care provin de la contribuabilii occidentali, expropriaţi sub pretextul unor scopuri nobile.

Ipocrizia, în cazul mişcării pentru drepturile omului, devine evidentă atunci când promotorii acesteia nu întreprind nimic sau chiar atacă pe anumite segmente ale populaţiei. Astăzi, cel mai discriminat grup de populaţie sunt fumătorii. Ridiculizarea, segregarea lor forţată şi ameninţarea lor nu sunt penalizate, ci încurajate. La Botanica, pe bulevardul Dacia, e instalat de mai mult timp un poster pe care scrie, lângă imaginea unei ţigări şi a unui glonţ: "Inhalând – te sinucizi, exhalând — ucizi pe alţii". Să ne închipuim doar ce scandal ar fi dacă cineva ar posta un mesaj similar despre alte practici minoritare, dar oficial protejate![51]

Sexism şi ipocrizie

Ministerul Muncii, Protecţiei Sociale şi Familiei a înaintat un proiect de lege care prevede amenzi drastice pentru agenţiile de publicitate care vor plasa publicitate sexistă.

[51] 14.2.2013

Potrivit autorilor, acest tip de reclamă prezintă denigrator imaginea femeii, utilizând feminitatea în calitate de obiect sexual şi promovând stereotipuri care limitează drepturile femeii. La nivel european, publicitatea sexistă este, de asemenea, condamnată, acest fapt reflectându-se în adoptarea mai multor instrumente internaţionale ce reglementează domeniul drepturilor omului.

Bineînţeles, societatea civilă salută o astfel de iniţiativă, ceea ce este, de fapt, un lucru absurd, fiind o recunoaştere făţişă a impotenţei aşa-zisei societăţi civile. Conceptul de sexism presupune exprimarea stereotipurilor şi prejudecăţilor, un domeniu care ţine de morală, inteligenţă şi bun-simţ. Credem că chestiunile care ţin de ultimele ar putea fi rezolvate prin puterea socială: biserici, instituţia familiei sau chiar ONG-uri. Nimeni nu le interzice oamenilor să facă demonstraţii în faţa unei întreprinderi care utilizează publicitate sexistă.

Problema cu varianta statală este că statul însuşi, prin contribuţii forţate (impozite), aplică violenţa împotriva cetăţenilor. Astfel, reiese că se comite o nedreptate (expropriere) pentru a remedia alte nedreptăţi. Mai ales că, în ansamblu, conceptul sexismului este unul destul de vag. Va rămâne la discreţia unui monopolist de stat să determine care companii anume comit "păcate" şi care nu, oferind diferiţilor controlori un nou mecanism pentru a hărţui sectorul privat. Cu aceasta se deschide, iarăşi, un potenţial câmp pentru corupţie, un fenomen pe care pretinsa societate civilă (spun pretinsă, deoarece se finanţează în mare parte din bani publici, chiar dacă de peste hotare) îşi propune să-l eradicheze.

Realitatea, însă, este una opusă. Slăbiciunea adevăratei societăţi civile — familiile, bisericile, diferite asociaţii — e cauzată direct de structurile de stat, care doresc să apere victimele sexismului. Inflaţia permanentă, cauzată de devalorizarea monedelor naţionale, distruge şi valorile tradiţionale. Când banii îşi pierd în permanenţă valoarea, adepţii unui stil de viaţă mai amoral câştigă, în raport cu valorile de familie, care sunt bazate pe economisire şi perspective pe termen lung. Azi câştigă cel care îşi cheltuieşte banii imediat. Nu este întâmplător că în perioade de mare inflaţie, ca în timpul hiperinflaţiei germane din anii ’20 ai secolului trecut, se manifestă şi o depravare morală mai mare. Epocile cu stabilitate monetară se caracterizează prin prevalenţa valorilor tradiţionale, religioase şi de familie.

Ipocrizia în dezbaterea sexismului devine evidentă atunci când conştientizăm existenţa celorlalte cincizeci la sută dintre victime – bărbaţii. Dacă afişele cu modele feminine cu decolteu adânc şi chiloţi la vedere suscită condamnare din cauza evocării unui stereotip nedorit, unde este indignarea faţă de pendantul masculin: de pildă, la publicitatea pentru sălile de fitness, când se arată bărbaţi arhimusculoşi? O altă discriminare ţine de coafură. Dacă în cazul femeilor se acceptă tunsorile scurte, dar şi părul lung, în cazul bărbaţilor, pentru a face o carieră corporativă, numai prima variantă este acceptată. Pe de altă parte, dacă în cazul femeilor publicitatea “sexistă” le arată “atuurile” considerate tipice, în cazul bărbaţilor, din viaţa publică aproape că a dispărut obiectul orgoliului multor generaţii precedente de bărbaţi: barba. Doar imaginea unui Obama, Putin,

Filat, Lupu sau Timofti cu barbă lungă ar provoca amuzament.

Dacă, într-adevăr, se doreşte eradicarea sexismului, de ce să nu eliminăm obstacolele din calea dezvoltării sănătoase a familiei: prin reducerea impozitelor pe venit şi TVA, prin redelegarea familiilor sau comunităţilor a multor funcţii uzurpate de sistemul şcolar de stat, care şi în Occident, prin sistemele de autobuze şcolare şi şcoală pentru întreaga zi, rup copiii din mediul social natural: familia, vecinii, comunitatea.[52]

Statul terapeutic

Pe 22 ianuarie, Curtea Constituţională a decis că vaccinarea obligatorie a copiilor este conformă cu constituţia. Astfel, în Republica Moldova sunt obligatorii actualmente 12 vaccinuri. Potrivit unui raport al Asociaţiei Medicilor din Canada, practica vaccinării obligatorii variază foarte mult de la ţară la ţară. În Europa, Slovenia se numără printre ţările cu cea mai înaltă rată de vaccinare a populaţiei. Programul său de vaccinare presupune administrarea obligatorie a vaccinurilor împotriva a 9 boli. În primele trei luni de viaţă, copiii trebuie să fie vaccinaţi împotriva tuberculozei, tetanosului, poliomielitei, tusei convulsive şi Haemophilus influenzae de tip B. În termen de 18 luni,

[52] 31.10.2013

sunt administrate vaccinurile contra rujeolei, oreionului şi rubeolei şi, în sfârşit, înainte de a începe şcoala, vaccinul împotriva hepatitei B. Spre deosebire de Slovenia, în Australia vaccinarea este voluntară, iar copiii nevaccinaţi nu sunt admişi la şcoală numai în timpul unei pandemii naţionale.

Decizia de a face sau nu vaccinurile obligatorii pare să fie una dintre dilemele tipice cu care se confruntă conducătorii de state în zilele noastre. Problema ilustrează şi deficienţele democraţiei, deoarece drepturile minorităţii la integritate fizică sunt încălcate, în cazul în care persoanei i se injectează forţat anumite substanţe. Riscul potenţial al complicaţiilor de sănătate postvaccinale este larg dezbătut, iar promotorii vaccinurilor, bineînţeles, susţin că pericolele sunt infinitezimale. Chiar şi aşa, decizia asumării riscului este transferată de către părinţi înspre instituţiile de stat. Ca şi în cazul şcolarizării obligatorii, prezumpţia de bază este că oarecare "experţi naţionali" ştiu mai bine decât părinţii ce este mai bine pentru copil.

Astăzi, după ce regii absolutişti au introdus conceptul statului paternalist, umanitatea a făcut un nou salt cuantic înspre proslăvirea statului: adoptarea statului terapeutic. Dacă în timpul liberalismului clasic şi în practica politică a sec. XIX funcţia statului era destul de limitată – asigurarea dreptăţii şi apărarea ţării faţă de inamicii externi, statul modern concurează cu Dumnezeu pentru a ne asigura salvarea. Veghează asupra folosirii corecte a limbilor de stat, ne ajută să economisim energie electrică (cel puţin în UE) prin interdicţia becurilor de model vechi, ne reglementează alimentaţia prin controalele

efectuate şi licenţele emise sau retrase. Fumătorilor li se reaminteşte despre viciul lor mortal prin sloganurile obligatorii de pe pachetele de ţigări. Uneori, însă, grija statului pentru sănătatea noastră fizică şi mentală ajunge într-un impas, ca în cazul jocurilor de noroc (sau al ţigărilor şi alcoolului), când statul profită pe seama impozitării lor, sau atunci când statul este proprietarul unei loterii naţionale.

Faptul că decizia Curţii Constituţionale nu a provocat prea multe discuţii în mass-media înseamnă că majoritatea populaţiei încredinţează statului competenţele medicale de rigoare. De obicei, la orice decizie politică sau la desemnarea unui înalt funcţionar, ne întrebăm, şi pe bună dreptate, ce interese financiare ascund acestea în spatele lor. Fără să insinuăm vreo conspiraţie, se pare totuşi că actuala decizie are anumiţi beneficiari. Fără susţinerea statului, orice producător de bunuri (inclusiv vaccinuri) trebuie să convingă fiecare cumpărător în parte despre necesitatea produsului şi inofensivitatea lui. Or, chiar şi la produse mai puţin periculoase se găsesc persoane care nu sunt gata să-şi asume riscul consumului. Obligarea de către stat a achiziţionării unui anumit produs este visul oricărui producător. Firmele care produc bere ar fi încântate de o lege care ar impune consumul "pâinii lichide" la meciurile de fotbal, producătorii de căşti — de una care ar stipula obligativitatea purtării căştilor pentru protecţia pietonilor, ş.a.m.d.

Adepţii imunizării ar putea obiecta că vaccinurile se administrează numai în cazul pandemiilor şi că refuzul vaccinării ar putea pune în pericol întreaga populaţie. Nu

înţeleg, însă, logica unor asemenea aserţiuni. Or, o eventuală pandemie ar fi un risc pentru concetăţenii nevaccinaţi, care şi-au asumat voluntar acest risc, iar persoanele vaccinate ar fi în afara oricărui pericol.[53]

Străzile publice — capcane intelectuale şi mortale

În ultimul timp, presa acordă o mare atenţie accidentelor rutiere, care, spre regretul nostru, au loc zilnic în R. Moldova, soldându-se cu un număr mare de cazuri fatale. Atunci când se discută cauzele accidentelor, experţii în domeniu "recită", de obicei, o listă impunătoare de factori de risc, coroborată cu statisticile oficiale şi asociaţiile automobiliştilor: starea de ebrietate, vârsta şoferilor, condiţiile meteorologice etc. Astfel, responsabilitatea pentru tragedia umană este diluată şi dispersată de către "vinovatul" principal – gestionarul străzilor. Dacă într-un centru comercial, ipotetic şi puţin plauzibil, s-ar întâmpla ca un client să cadă printr-o gaură în podea şi să-şi rupă picioarele, evident, managerul spaţiului comercial ar fi tras la răspundere. Iar dacă o persoană cade pe timp de noapte într-o gaură de canalizare din cauza capacului care lipseşte, se întâmplă mai rar ca victima să fie recompensată.

Pe de o parte, în cazul în care un beţiv molestează clienţii în interiorul unui salon de frumuseţe, managerul localului răspunde în faţa acestora pentru neplăcerile cauzate; pe

[53] 7.2.2013

de altă parte, proprietarul/gestionarul străzilor răspunde în ultimul rând pentru nerespectarea regulilor de trafic. Similar, în cazul supermarketurilor şi saloanelor de frumuseţe, nefurnizarea confortului şi cauzarea pericolului pentru viaţă duc la faliment, deoarece clienţii sunt liberi să aleagă localurile concurenţilor. Iar străzile, dimpotrivă, sunt considerate un "bun public", care actualmente se află în gestiunea sectorului public, dar de fapt în mâinile unui monopolist. Dacă în cazul proprietăţilor private greşelile în asigurarea ordinii sunt pedep" inclusiv financiar, gestionarii străzilor publice sunt încurajaţi exact invers: cu cât mai multe accidente au loc, cu atât mai mulţi bani se vor aloca pentru bugetul agenţiei responsabile.

În cartea sa "Privatizarea drumurilor şi străzilor", economistul american Walter Block prezintă replici la argumentele principale împotriva privatizării străzilor. În primul rând, mecanismul de piaţă ar reduce preţurile şi ar îmbunătăţi calitatea drumurilor. De obicei, se spune că sectorul privat este mai eficient şi mai ieftin în aprovizionarea consumatorilor cu servicii şi bunuri diferite, cu excepţia anumitor domenii, cum ar fi străzile, în care piaţa ar lucra defectuos. Şi totuşi, dacă străzile ar fi în proprietatea diferitor companii stradale, putem presupune că utilizatorii le-ar alege pe cele care înregistrează mai puţine accidente, respectiv – cu drumuri de o calitate optimă şi cu un trafic fluidizat. Astfel, managerii străzilor ar fi constrânşi să optimizeze serviciile pentru a satisface mai bine călătorii.

Unii susţin că, dacă nu ar exista o autoritate centrală de stat care să monitorizeze străzile, s-ar produce un haos,

determinat de faptul că fiecare companie ar experimenta cu propriile reguli de trafic şi ar folosi semne rutiere individuale. Se insinuează că, fără un legiuitor, companiile private nu ar fi în stare să elaboreze, voluntar, anumite standarde comune. Fals. Faptul că aceasta nu este doar posibil, ci se şi întâmplă zi de zi, este ilustrat de meniul oricărui restaurant, care, prin "mâna invizibilă" a pieţei, este coordonat cu cel al altor restaurante. Astfel, avem aceleaşi tipuri de pizza şi de salate în diferite restaurante. De aceea, scenariul potrivit căruia proprietarul unei străzi ar impune circulaţia pe stânga, iar proprietarul alteia pe dreapta este ireal, deoarece prin armonizarea regulamentelor ambii proprietari ar profita de o circulaţie mai uşoară şi fără accidente. Persoanele cu viziuni de stânga susţin frecvent că o economie liberă ar tinde mereu spre formarea unor companii mai mari, ceea ce ar duce la monopoluri. Dar chiar şi aşa, nu ar fi mai rău decât în situaţia actuală, întrucât deja avem un monopolist – statul. Iar un monopolist privat al străzilor ar fi mai slab decât acesta, care monopolizează concomitent şi alte domenii şi are puterea de a cere impozite chiar şi persoanelor care nu folosesc străzile.[54]

Suntem toţi comunişti

Presupun că majoritatea cititorilor ZdG s-ar autoidentifica drept anticomunişti, cel puţin dacă ne-am referi la comunismul real din sec. XX. Dincolo de declaraţiile politicienilor şi intelectualilor anticomunişti,

[54] 15.11.2012

trebuie să constatăm că anticomunismul are mai degrabă un caracter cosmetic, cu mica diferenţa că la unii stratul de machiaj e ceva mai subţire. Retorica lor se limitează la condamnarea, bineînţeles necesară şi binevenită, a crimelor comunismului, săvârşite în cei peste 70 de ani de existenţă a "raiului muncitorilor". Dar focalizarea exclusivă asupra faptelor şi personajelor istorice comportă pericolul acordării unei atenţii insuficiente ideologiei comuniste, tendinţă atestată, într-o măsură mai mare sau mai mică, în programele tuturor partidelor.

Să ne întoarcem la un document-cheie al propagandei comuniste – "Manifestul comunist" al lui Karl Marx şi Friedrich Engels – şi la cele 10 puncte din programul propus de autori pentru edificarea unei societăţi socialiste. Haideţi să le parcurgem pe toate şi să vedem unde ne situăm astăzi.

1. Exproprierea proprietăţii funciare şi întrebuinţarea rentei funciare pentru acoperirea cheltuielilor de stat. Aproape toate statele lumii impozitează proprietăţile funciare, ceea ce este deja o expropriere parţială, sau practică exproprierea în scopuri colective (de pildă, pentru construcţii publice, cum ar fi căile ferate).

2. Impozit cu puternic caracter progresiv. Bifat şi la noi între salariaţi.

3. Desfiinţarea dreptului de moştenire. Multe state, printre care şi Germania, impozitează (deci, confiscă) moştenirile cu până la 50%.

4. Confiscarea proprietăţii tuturor emigranţilor şi rebelilor. Atacurile raider?

5. Centralizarea creditului în mâinile statului cu ajutorul unei bănci naţionale cu capital de stat şi cu monopol exclusiv. De fapt, situaţia actuală, general-europeană şi mondială, cu sistemele de bănci centrale.

6. Centralizarea tuturor mijloacelor de transport în mâinile statului. Ce ar trebui să-i răspundă lui Marx un ministru liberal al Transporturilor?

7. Sporirea numărului fabricilor de stat, a uneltelor de producţie, desţelenirea şi ameliorarea pământurilor după un plan general. Fenomene mai puţin atestate în R. Moldova, dar destul de frecvente în Occident, când statul, după criza din 2008, a "salvat" multe întreprinderi mari şi ineficiente cu banii contribuabililor.

8. Egală obligativitate a muncii pentru toţi, organizarea de armate industriale, îndeosebi pentru agricultură. E visul unor birocraţi, însă până acum doar parţial şi indirect realizat prin impozitarea salariului. Adică confiscarea unei părţi din salariu, care obligă angajatul să lucreze mai mult, pentru întreţinerea sa şi a familiei sale, decât ar fi lucrat fără impozite.

9. Îmbinarea muncii agricole cu cea industrială, măsura având ca scop înlăturarea treptată a opoziţiei dintre sat şi oraş. Complexele agroindustriale, generate de economia de piaţă, sunt un lucru benefic pentru toţi participanţii. Dacă, din contra, astfel de proiecte sunt iniţiate sau gestionate din domeniul public (ceea ce include

organizaţiile guvernamentale internaţionale), alocările greşite şi irosirea de resurse sunt ca şi programate din start.

10. Învăţământ public gratuit pentru toţi copiii. Interzicerea muncii copiilor în fabrici, sub forma ei actuală. Îmbinarea educaţiei cu producţia materială etc., etc. Pilonul "societăţii" în aproape toate statele este anume sistemul de învăţământ public, cu scopul uniformizării şi canalizării gândirii viitorilor cetăţeni.

Chiar şi această trecere în revistă superficială a celor 10 puncte ale programului marxist demonstrează că am înaintat deja considerabil pe "calea servituţii", ca să folosim o expresie a lui Friedrich Hayek. În loc s-o ignorăm şi s-o dăm uitării, ar fi bine să citim atent teoria socialistă, pentru a o refuta conştient şi logic. Altfel, am cădea iarăşi pradă "bunelor intenţii" şi ne-am lăsa cuceriţi de zâmbetele ipocrite ale politicienilor şi "experţilor" mai telegenici.[55]

Şcoala conformismului

Discuţiile despre stricteţea de la BAC mai persistă, cu adepţi ai standardelor europene plini de laude pentru promovarea corectitudinii şi cu opoziţia comunistă învinuind ministra Educaţiei că distruge sistemul autohton de învăţământ. Întreaga problemă are o latură despre care se vorbeşte mai rar: contextul în care este

[55] 18.4.2013

promovată corectitudinea. Să ne referim la un exemplu extrem, dar ilustrativ. Ce am face astăzi cu copiii din Coreea de Nord, comunistă, sau, eventual, dintr-o ipotetică URSS, care copiază sau înşală la testele ce ţin de istoria partidului comunist? Am acuza noi copiii de "lipsă de integritate"? Am colecta bani de la donatorii internaţionali pentru a oferi statelor respective echipament performant pentru supravegherea examenelor?

De regulă, atunci când apar acte de corupţie, avem şi un monopol. În cazul BAC-ului, statul şi-a asumat funcţia de planificator naţional al învăţământului, care decide ce trebuie să ştie copiii noştri. Reprezentanţi ai statului sunt şi cei care le evaluează cunoştinţele. Aparent, niciun promotor al valorilor europene, care laudă mâna fermă a Ministerului, nu se arată deranjat de faptul că, prioritar, statul e cel ce controlează procesul educaţional. Dar nu aceasta oare a fost şi cererea lui Marx şi Engels în "Manifestul comunist"?! "Învăţământ public gratuit pentru toţi copiii"?! Cel puţin pentru filosofii libertăţii din trecut, problema nu consta în faptul de a avea ceva gratuit (oricum va fi finanţat prin impozite), ci în faptul că un monopol de stat asupra învăţământului creează pericolul îndoctrinării unilaterale a copiilor. Dar altfel percep lucrurile "anticomuniştii" de azi. E suficient ca gardienii educaţiei să fie din partea "proeuropenilor", ca legile respective să poarte denumiri "pozitive" şi progresiste, ca totul să fie în ordine!

Criticii sistemelor de învăţământ din Occident au păreri diferite. "Democratizarea" învăţământului şi eliminarea unei competiţii reale private pentru ofertele de stat ar fi

provocat o degradare sesizabilă a culturii generale şi a raţionamentului critic, cu toate programele de "gândire critică" introduse în curriculum. În SUA, unii dintre cei mai articulaţi critici ai învăţământului public sunt John Taylor Gatto (autorul cărţilor "Armele de instrucţiune în masă" sau "Stupidizarea noastră" (Dumbing us down) şi Charlotte Iserbyt. Ultima, în anii '80, sub preşedintele Ronald Reagan, a lucrat într-o funcţie-cheie la Ministerul Educaţiei. În cărţile sale a publicat un număr mare de documente publice şi secrete care arată cum, de la 1930 încoace, SUA au preluat elemente din sistemul sovietic de învăţământ, culminând cu semnarea unui acord cu Gorbaciov despre fuzionarea planificată a ambelor sisteme.

În trecut, educaţia occidentală a pus accentul pe însuşirea unor deprinderi intelectuale solide şi a unor cunoştinţe fundamentale (gramatică, logică, retorică), cu ajutorul cărora tânărul să devină independent în dezvoltarea sa ulterioară, să poată lua decizii mature de sine stătător. Învăţământul a fost multe secole privat, oferit inclusiv de către părinţi, după cum se mai practică în SUA cu aşa-zisul "homeschooling". Pas cu pas, deprinderile concrete au fost înlocuite, pe de o parte, cu deprinderi "sociale" (va să zică, conformism de grup) şi "training" pentru viitoarea forţă de muncă. Tot aşa ca în URSS, unde se declara: "noi nu pregătim specialişti pentru profesii inexistente", în Occident chiar şi azi statul îşi mai asumă rolul marelui planificator, care se preface că ar cunoaşte de câţi tractorişti, croitori, economişti, jurişti, etc. ar avea nevoie piaţa peste un timp.

Un astfel de sistem produce efecte negative. Pe de o parte, inhibă flexibilitatea forţei de muncă de a-şi schimba profesia, mai ales dacă, prin sisteme de licenţiere, cadrul legislativ impune tot felul de obstacole unei reprofesionalizări individuale. Pe de altă parte, o societate planificată până la capăt devine mai acceptabilă pentru o populaţie care a trecut în primii 20 de ani printr-un sistem planificat de învăţământ. Astfel poate fi explicat comportamentul unor anticomunişti declaraţi care, aparent, condamnă actorii comunişti din trecut, dar în realitate mai speră în funcţionarea principiilor socialiste de bază.[56]

Tabuul societăţii noastre: capitalismul

Dacă analizăm poziţiile tuturor partidelor şi instituţiilor de politici publice, găsim cu uşurinţă o latură comună – "grija" lor de a ne proteja de pericolele economiei libere. La nivel mondial, aproape toate mişcările de protest, de la jihadiştii musulmani până la antiglobaliştii occidentali, sunt împotriva capitalismului. "O clipă, ar putea replica unii, dar toată lumea spune că trebuie să adoptăm o economie de piaţă, "ca în Europa"". Întrebarea ar fi: în care Europă şi în ce perioadă de timp?

În trecut, libertatea economică însemna mai întâi dreptul fiecărui cetăţean de a se angaja liber în activităţi economice voluntare şi de a participa la schimburi de bunuri şi servicii cu alte persoane, tot în mod voluntar;

[56] 25.7.2013

fără imixtiunea coercitivă a unor persoane sau instituţii terţe. Astăzi, aproape că nu există domeniu ce nu ar fi supus unor astfel de "intervenţii" involuntare: prin impozite, licenţieri, reglementări, grupuri de lobbying. Adepţii ultimelor spun că, fără ele, am trăi într-o stare de anarhie: cu telefoane mobile care explodează, DVD-uri cu desene animate care, în realitate, conţin filme porno, ş.a.m.d.

La începutul oricărei discuţii despre capitalism, ar trebui să admitem că, în prezent, nu mai avem o ţară cu o economie de piaţă liberă sută la sută. Ceea ce avem în toate statele lumii, cu Hong Kong, Singapore tinzând spre mai multă libertate, iar Coreea de Sud – spre mai puţină, este un sistem economic intervenţionist. Aşa-numita "cale de mijloc" (între socialism şi capitalism), de fapt, conduce, treptat, spre prima soluţie. E suficient să evaluăm creşterea birocraţiilor, majorarea impozitelor, manipularea monedelor. Ce s-a întâmplat în R. Moldova după plecarea comuniştilor de la guvernare, în 2009? S-au majorat sau au fost reduse impozitele? S-au majorat sau au fost reduse funcţiile în administraţia centrală? La fel şi în Occident: partide "liberale" capătă cu timpul tentă socialistă.

A numi capitalist acest sistem este echivalent cu a spune că "o sentinţă de 1-5 ani înseamnă libertate", că "numai un asalt fizic pe lună din partea soţului este absenţa violenţei domestice" şi că "un amant pe semestru, înaintea căsătoriei, înseamnă virginitate şi abstinenţă". Straniu e că, în mod special reprezentanţi ai ONG-urilor "sociale", preferă, dezinvolt, fraze similare atunci când diagnostichează prezentul sistem ca unul de piaţă liberă.

În toate aceste cazuri, în realitate, există doar libertate sau absenţa ei. Nu are sens să spunem că cineva are 56% de libertate sau că cineva a fost violat în proporţie de 35%.

În acest context, este trist să observăm că Germania, astăzi, este criticată ca fiind prea "capitalistă". Nu ştiu despre ce Germanie vorbesc criticii, poate despre vreun oraş liber din sec. XVIII sau XIX? Dar haideţi să vorbim despre statul german actual, în care, potrivit Indicelui Libertăţii al Fundaţiei Heritage, sectorul public reprezintă 44,7% din PIB, în care aproape toate profesiile sunt atât de strict reglementate, încât, dacă am compara cu R. Moldova, aceasta ar putea fi asemănată cu un paradis vocaţional. În Germania, povara fiscală, cu toate disensiunile mediatice la nivel înalt, nu e cu mult mai favorabilă decât în Franţa.

Mentalitatea anticapitalistă se ascunde în aproape fiecare declaraţie oficială. Recent, o asociaţie de farmacii a scris la ZdG, plângându-se că se deschid prea multe farmacii, în loc să lase cumpărătorul să decidă, prin "vot" financiar, riscul falimentării unor farmacii sau de câte anume are nevoie. Un reprezentant al Institutului Moldova la Washington, într-un interviu pentru Europa Liberă, a criticat guvernarea actuală pentru lacunele acesteia în atragerea investitorilor străini. Dar pentru ce să-i atragă? Ca, prin investiţii, companiile să contribuie mai mult la bugetul de stat şi, prin urmare, statul să poată cheltui mai mult pentru "proiecte sociale"! Aparent, nimeni nu pune în discuţie că, plătind salarii mai mari angajaţilor, în loc de impozite la stat (ipotetic), "proiectele sociale", adică învăţământul, medicina, transportul public, ar putea fi finanţate de propriii

salariaţi – ocolind furnizorii monopolişti, intermediari, de stat.[57]

Transparenţă, intransparenţă

Recent, în Anglia, în vecinătatea Londonului a avut loc o întîlnire "secretă" a cca. 140 oameni (şi femei) influenţi, din lumea financiară, politică şi mass media. Secret în ghilimele, deoarece, anul acesta, reuniunea aşa-numitului "Club Bilderberg" a fost larg mediatizată, cu toate că, nu ştim ce concret, timp de trei zile, "luminăţiile" lumei au discutat. Evenimentul a fost dezbătut şi în publicaţiile standard, cum ar fi BBC, The Guardian, New York Times, şi altele. Spre deosebire de ţara vecină (şi, pentru mulţi, mamă), România, unde, aproape toate ziarele mari (şi cele mai mici) au reflectat această ştire, în Republica Moldova aproape că a fost linişte de cimitir.

Sutele de jurnalişti, antrenaţi prin numeroasele programe internaţionale şi granturi de formări în libertatea de exprimare şi "gândire critică", aparent, nu au văzut nimic incompatibil cu democraţia şi statul de drept dacă înalţi demnitari ai diferitor state se întâlnesc în taină, cu excluderea reprezentanţilor presei. Dacă scandalul mediatic în jurul "Clubului Bilderberg" în semnificaţia internaţională s-ar putea compara cu importanţa cazului "Pădurii Domneşti" pentru Moldova, cum să ne explicăm ignorarea acestei ştiri în "oaza" informaţională autohtonă? Poate unele publicaţii s-au uitat mai întîi la

[57] 13.6.2013

“fratele lor mai mare” , dacă acesta va aproba publicarea, sau nu?

Discuţiile internaţionale la acest subiect, scot la iveală schizofrenia noastră intelectuală. Suntem gata să acceptăm două concepte diametral opuse: transparenţă şi intransparenţă. La mulţi dintre noi, expresii de gen “violenţă pacifică” sau “apă uscată” deja nu mai creează vre-o disonanţă cognitivă. Astfel, lozinca Ministerului Adevărului în celebrul roman “1984” al lui George Orwell a fost: “războiul este pace; sclavia este pace; ignoranţa este putere”. Astăzi am progresat departe în această direcţie. Credem că putem face lumea mai “democratică” prin războaie agresive. Nu vedem nici o contradicţie cînd unele state vin în Republica Moldova pentru a promova democraţia şi statul de drept, state care, în acelaşi timp, se angajează în spionaj masiv împotriva propriilor cetăţeni.

Un caz curios a avut loc recent în Norvegia. Cum raportează cotidianul *Aftenposten,* cetăţenii unui sat în nordul ţării au creat o pagină Facebook specială, prin care cca. 1500 de utilizatori, în timpul zilei, au “monitorizat” mişcările poliţistului local - unde se afla, ce făcea. S-a lăsat de înţeles că motivaţia principală a acestui site a fost de a preveni şi automobiliştii, care se plîngeau de “atenţia” excesivă acordată regulelor de trafic, în detrimentul cercetării crimelor mai serioase. Bine-înţeles, autorităţile au închis site-ul, iar poliţistul s-a plîns că se simte persecutat. Dar, ce să spună cetăţenii ale căror telefonate sunt interceptate, ale căror corespondenţă pare să fie citită deja de rutină de către Stat?!

Un alt caz emblematic a fost uciderea unui soldat la Londra. În timp ce uciderea multor persoane private trece neobservat de mass media, mai ales dacă infractorul este un angajat de stat, cînd merge vorba despre poliţişti violenţi, cazul de la Londra a fost tratat ca un caz de terorism. Aparenţa logică este: dacă un cetăţean de rând devine victima violenţei, aceasta este departe de efortul depus de autorităţi după ce un reprezentant al statului a fost agresat. Unde este echidistanţa aşteptată de organele de drept? Evident, că unii sunt mai egali decît muritorii de rînd.

În acest context al apatiei faţă de pericolul exceselor de putere, adulatorii înţelepciunii alegătorului apar încă mai bizari. Recent, într-un interviu acordat Ziarului de Gardă, prim-ministrul, Iurie Leancă a spus: "Oamenii mereu au ştiut să facă diferenţa dintre promisiunile populiste şi obiectivele declarate". Apare întrebarea: de ce istoria politică a tuturor ţărilor este un lanţ aproape neîntrerupt al eşecurilor şi dezamăgirilor? Şi, dacă cetăţenii sunt aşa de deştepţi: de ce mai au nevoie de politicieni, ca să le administreze proprii bani?

Un 2013 paşnic?

Cine dintre noi, ca cetăţeni de rând, şi-ar cumpăra un tanc sau un submarin pe piaţa liberă pentru a-şi rezolva neplăcerile cu vecinii?

În ciuda prognozelor apocaliptice legate de calendarul maya, Ziarul de Gardă şi cititorii săi păşesc netulburaţi în 2013. Anul 2012 i-a adus Uniunii Europene Premiul

Nobel pentru Pace, deşi multe state constituente ale acesteia şi-au intensificat propaganda belicoasă pentru "consolidarea democraţiei". Ca şi cetăţenii statului fictiv Oceania din celebra carte a lui George Orwell "1984", suntem îndoctrinaţi că "războiul e pace, sclavia e libertate şi ignoranţă e putere" de către intelectualii de "curte", mereu dornici să fie la unison cu patronii lor şi mereu panicaţi de eventuale devieri, chiar şi minime, de la linia oficială "de partid".

Astfel, suntem bombardaţi cu mituri şi falsuri prin care se justifică aventuri agresive. Foarte populară la timpul său era teza lui Woodrow Wilson, preşedintele american în 1913-1921, potrivit căreia răspândirea democraţiei ar conduce la încetarea războiului. Un secol mai târziu, cu milioane de victime, avem dovada empirică că Primul Război Mondial şi instaurarea statelor democratice în Europa nu a fost o frână împotriva totalitarismului. Prin procese democratice, Republica de la Weimar s-a transformat într-una dintre cele mai teribile dictaturi ale Europei. Acest caz exemplifică dilema în care se află ideologii democraţiei necondiţionate: să permitem sau nu ca un guvern democratic ales să abolească procesul de vot şi să instaureze o dictatură? Ambele opţiuni trag după sine nerespectarea voinţei majoritare.

Spiritele sunt aţâţate şi de economiştii care susţin că războiul ar stimula economia. Mai ales în SUA este răspândită, inclusiv în manualele de economie, opinia că "Războiul (al II-lea) a scos ţara din depresie". Economistul Robert Higgs, dar şi alţii, au demonstrat falsul acestui mit care operează cu statistici "inexacte", susţinând că, dimpotrivă, numai după sfârşitul celui de-al

Doilea Război Mondial economia SUA a început să se recupereze, înregistrând din anul 1946 o creştere economică de peste 30%. De altfel, ar fi şi logic ca o redirecţionare a resurselor dinspre scopuri civile spre scopuri militare să inducă pierderi enorme pentru cetăţeanul de rând. Frederic Bastiat a denumit această greşeala logică "Eroarea geamului spart". El relatează anecdota unui proprietar de magazin care se trezeşte într-o dimineaţă cu un geam spart. După momente de întristare colectivă, un şmecher intelectual din sat îi convinge pe toţi că, de fapt, incidentul ar fi o binefacere. Or, proprietarul va trebui să angajeze un sticlar, care, la rândul său, va cheltui banii câştigaţi în comunitate şi astfel, la urma urmei, va fi stimulată întreaga economie a localităţii.

O logică similară e folosită şi atunci când e vorba despre efectele benefice colaterale ale catastrofelor naturale şi ale războiului. Dar, dacă această soluţie ar fi corectă, de ce nu am sparge toate geamurile? Şmecheria în cazul dat e că resursele proprietarului magazinului (banii lui) sunt redirecţionate spre alte scopuri decât intenţionase el anterior. Poate omul ar fi preferat, bunăoară, să-şi cumpere o pereche de cizme? Aşadar, "economia" a rămas neschimbată, cu deosebirea că acum proprietarul respectiv are cu un geam mai puţin.

Secretul constă în faptul că de permanenta teamă de inamic, ca şi în cartea lui Orwell, profită elitele de la putere şi industria distrugerii. Profetică a fost cuvântarea din 1961 a preşedintelui american Eisenhower despre ameninţarea pe care o reprezintă excesele complexului "militar-industrial" asupra libertăţii. Altfel, cine dintre

noi, ca cetăţeni de rând, şi-ar cumpăra un tanc sau un submarin pe piaţa liberă pentru a-şi rezolva neplăcerile cu vecinii? În 2013 vom fi mai deştepţi?[58]

Unde e regula de aur?

Cândva, în Europa creştină, regula reciprocităţii era norma etică principală. Prin urmare: "Comportă-te cu ceilalţi aşa cum ai vrea să se comporte ei cu tine". Cel puţin în discursul mediatic, evenimente similare sunt tratate surprinzător de diferit. Să ne referim la câteva exemple. Pe 1 ianuarie 2012, un tânăr a fost împuşcat mortal la hotarul administrativ cu regiunea transnistreană. Un militar din contingentul rus al "forţelor de menţinere a păcii" a tras într-un cetăţean al R. Moldova care nu a răspuns la cererea de a se opri lângă un punct de control în zona de securitate din Transnistria. Reacţia comentatorilor vizavi de "pacificatorii" ruşi a fost, respectiv şi corect, dură. De altfel, nu există alte metode de a opri o maşină, în absenţa unui pericol mortal pentru alţii, în afară de stoparea acesteia prin uciderea şoferului? Concluzia: "Ruşii sunt răi".

Recent, în SUA, s-a întâmplat un caz similar, în care o tânără femeie, aparent cu tulburări psihice, nu s-a lăsat oprită de poliţia de la Washington D.C., în acelaşi cartier unde se află şi Congresul american. Femeia a fost ucisă, iar copilul său de un an a rămas viu în maşină. Deşi femeia nu avea armă, o perioadă de timp, mass media a

[58] 27.12.2013

lăsat să se înţeleagă că ar fi avut loc un "schimb de focuri". În realitate, au tras numai poliţiştii, care au reuşit să se rănească şi pe ei înşişi. Care a fost reacţia presei din R. Moldova? S-a pus accentul pe faptul că femeia ar fi fost o persoană "cu probleme". Niciun cuvânt critic despre acţiunile poliţiştilor. Concluzia: "Bravo poliţiştilor americani, care au deturnat un potenţial atac terorist. Dacă am avea şi noi poliţişti atât de performanţi…"

În acelaşi context, recent, s-a propus trimiterea "pacificatorilor" din R. Moldova într-o misiune ONU în Kosovo. Citez un post TV: "De la 1 noiembrie, Moldova ar putea participa cu un contingent de militari la operaţiunea internaţională de menţinere a păcii în Kosovo. Un proiect de lege în acest sens a fost avizat astăzi de Guvern. Pentru această misiune, anual, vor fi cheltuiţi 923 mii USD. Potrivit documentului, contingentul va fi format din 33 de militari instruiţi pentru misiuni de securitate şi pază a obiectivelor militare, o echipă de geniu, compusă din 7 militari, şi un ofiţer de stat-major".

E interesant de văzut din perspectivă sârbă diferenţele dintre priorităţile misiunii pacificatorilor moldavi în Kosovo şi a celor ruşi de la noi. Şi preţurile, din perspectiva noastră. Atunci când, din considerente financiar-economice, se închid şcoli rurale, planificatorii noştri consideră mai necesară o participare, oarecum simbolică, alături de "partenerii internaţionali" la operaţiunea de menţinere a păcii în Kosovo. Nemaivorbind de insuficienţa locurilor bugetare în învăţământul superior. Potrivit unor calcule aproximative, angajamentul de "pacificare" în Kosovo

echivalează, anual, cu cca 1600 de locuri suplimentare finanţate de la buget în universităţile de stat.

Ca şi în cazul monumentului deportaţilor, instalat în faţă gării, costul căruia se estimează la cca 25 de milioane de lei, orice "investiţie" făcută de stat poartă costul unor investiţii alternative nerealizate. Astfel, în loc să-şi protejeze propriii cetăţeni de criminalii autohtoni (sau să ridice pensiile deportaţilor şi veteranilor), autorităţile noastre investesc în stabilizarea unei frontiere dintre două regimuri care, ambele, se fac vinovate de crime împotriva umanităţii: de la comerţul cu organe până la genocid.

În definitiv, regula subiacentă a conceptului de "securitate globală" devine evidentă: transferarea fondurilor de la păturile sociale sărace (contribuabili occidentali şi state în prag de faliment) spre o birocraţie militar-umanitară, care, ca şi în cazul masacrelor din Ruanda, nu intervine chiar dacă se află alături. Sau, în alt caz, un ministru al statului vest-african Coasta de Fildeş se plângea într-un interviu acordat pentru filmul "U.N. me" că "pacificatorii" ONU se aflau departe de zonele de demarcare, instalaţi comod pe o plajă. Autorii filmului au stabilit şi ocupaţiile preferate ale militarilor internaţionali: cluburile de noapte şi bordelurile. Iată, în sfârşit, o industrie care prosperă![59]

[59] 17.10.2013, Ziarul de Garda

Valorile europene, date uitării

Un călător din sec. XIX care ne-ar vizita cu "maşina timpului" ar rămâne uimit că valorile care au contribuit secole de-a rândul la transformarea Europei în cel mai prosper continent nu numai că au fost date uitării, ci au fost şi redefinite sub vechile denumiri. Valorile de atunci s-ar considera radicale în zilele noastre. Începând de la civilizaţiile greacă şi romană, minţile perspicace au conştientizat că principalul conflict pentru libertatea umană este conflictul între individ şi instituţia statului. Deja Tacitus ştia că: "Cu cât mai corupt este statul, cu atât mai numeroase sunt legile". Astăzi, după nenumărate campanii de "conştientizare publică" (engl. awareness raising; neologism pentru propagandă?), cetăţeanul consideră că, cu cât mai mult se legislează, cu atât mai bine.

Reprezentanţii liberalismului clasic de până la sec. XIX înţelegeau bine că, cu cât mai restrâns este aparatul coercitiv al statului, cu atât mai bine pentru economia şi securitatea populaţiei. A cere de la funcţionarii publici să lucreze mai mult ar fi la fel ca şi a cere de la grupuri de hoţi să fie mai harnici şi mai performanţi. Secolul XX a fost martorul unei explozii a etatismului. Regimurile totalitare au înrădăcinat adânc reverenţa pentru stat. Deşi după prăbuşirea lor societatea şi economia au devenit iarăşi mai libere, în nicio ţară nu a fost atins nivelul libertăţii de până la instaurarea lor.

Pentru refuzul de a vedea aceste fenomene există trei cauze principale. Crescuţi într-un sistem semicontrolat; trecând de la naştere până la absolvirea universităţii prin

banda rulantă a instituţiilor de stat; fiind încadraţi în diverse programe de asistenţă socială, mai ales în Occident, — preferăm securitatea unui standard mai jos, dar, credem noi, previzibil (nemailuând în seamă eventuale dezastre în finanţele publice sau o hiperinflaţie) în locul riscului unei prosperităţi crescute şi potenţiale. Se pare că am uitat celebrul citat al lui Benjamin Franklin: "Cei care sunt gată să renunţe la libertate pentru a obţine o siguranţă temporară, nu merită nici libertate, nici siguranţă."

Un al doilea element-cheie sunt sistemele publice de învăţământ. Cu toate programele de "gândire critică", iarăşi finanţate de "partenerii noştri internaţionali", pare naiv să credem că aceste instituţii ar sprijini o gândire critică asupra funcţiei statului, atât din considerente economice cât şi etice. Modelul şcolii contemporane este cel prusian, devenit popular ulterior în Franţa şi în SUA. Confruntându-se, în timpul războaielor napoleoniene, cu dezertarea soldaţilor de pe câmpul de luptă, care puneau la îndoială necesitatea de a-şi risca viaţa pentru guvernul prusian, conducătorii prusieni au înţeles că un sistem şcolar public şi obligatoriu ar fi cadrul necesar unei "educaţii civice", va să zică respectarea autorităţilor statului. Nu este de mirare că adevăraţii filosofi ai libertăţii din trecutul european şi american rămân necunoscuţi pentru elevii de astăzi. În ultimii ani, în SUA se observă chiar trendul de a dispreţui în şcolile publice fondatorii SUA şi de a le distorsiona mesajul.

Dacă am citi cu mai multă atenţie cele scrise de preşedinţii americani John Adams, Thomas Jefferson, James Madison, Andrew Johnson sau Grover Cleveland,

am vedea de ce numeroşii promotori ai "democraţiei şi drepturilor omului" tac, jenaţi, când vine vorba despre filosofia acestora. Popularitatea preşedinţilor pare să fie legată de acţiunile lor belicoase: cu cât mai mult război, cu atât mai "mare" este personalitatea lor. Unul dintre cei mai puţin cunoscuţi preşedinţi americani este Grover Cleveland, care poate fi considerat astăzi ultimul preşedinte american non-intervenţionist şi "laissez-faire". În timpul celor două mandate ale sale, 1885—1889 şi 1893—1897, acesta a blocat tentaţiile imperialiste împotriva Hawaii-ului şi a refuzat să "salveze" (cu banii contribuabililor) companii mari ameninţate de faliment. Poate nu ar fi cel mai rău exemplu pentru o clasă politică mondială care pare obsedată de dorinţa de a socializa şi distruge economia, şi a purta războaie în orice colţ al lumii — "pentru democraţie", bineînţeles.[60]

Voluntariatul despre care nu vorbeşte nimeni

Voluntarul este eroul zilelor noastre. Planificatorii din UE i-au dedicat un an întreg, 2011 fiind declarat Anul European al Voluntariatului. Nenumărate organizaţii promovează activităţile neplătite, ca o modalitate de a da societăţii ceva "înapoi". Cuvântul "voluntar" înglobează şi sensul de muncă prestată benevol. În acest context, pare absurd că promotorii voluntariatului sunt, în acelaşi timp, şi cei mai mari adversari ai unei societăţi bazate exclusiv pe acţiuni voluntare.

[60] 1.8.2013

Altfel, de ce nu ar promova o tranziţie fundamentală, introducând voluntariatul în domeniile cruciale ale vieţii noastre? Multe funcţii publice ar putea fi readuse, aplicând filosofia lor ONG-istă, pe orbita serviciilor onorifice pentru societate, pe care deţinătorii le îndeplinesc fără a aştepta vreo remunerare. Printre acestea ar trebui să se regăsească funcţiile preşedinţilor de ţară, primarilor, ambasadorilor sau judecătorilor. Lumea occidentală are o asemenea tradiţie, cu şerifi comunitari onorifici în SUA, sau, de exemplu, brigăzi de pompieri voluntari în Germania, mai ales în localităţile mici.

Aici se manifestă întreaga ipocrizie a promotorilor ONG-ismului mondial. Când, pe de o parte, cer ca tineretul să se implice fără a fi remunerat în activităţi sociale, iar pe de altă parte fac lobbying, prin persoane influente, pentru ca salariaţilor statului să le fie achitate salarii cât mai mari. Economic vorbind, avem de a face cu o schemă de protejare a salariului unui segment din populaţie de concurenţa pe care ar putea s-o reprezinte tinerii. Cu cât aceştia se reţin mai mult în sistemul de învăţământ (pentru masterat sau încă o profesie), în serviciul militar obligatoriu sau în diferite activităţi voluntare, cu atât presiunea asupra salariilor celor deja angajaţi scade. Deoarece prin mecanismele sus-menţionate mulţi tineri încă nu au intrat pe piaţa muncii, salariile, mai ales în anumite profesii-cheie şi strategice, pot fi menţinute la un nivel înalt în mod artificial. Bineînţeles, raportate la salariile altor categorii de populaţie dintr-o ţară anume, situaţia diferind de la o ţară la alta.

Adularea şi curtarea tinerilor are mai multe motivaţii. În primul rând, în pofida părerii încetăţenite cum că persoanele mature ar fi cel mai manipulat şi manipulabil electorat, tineretul este mult mai atractiv pentru actorii politici. Proaspăt ieşiţi din sistemul şcolar public, cu amprenta ideologică practic intactă, deseori încă trăind pe banii altora, tinerii se lasă mai uşor impresionaţi de promisiuni, ca mai apoi instituţia statului, prin partidul ales, să le devină noul părinte-surogat, care să aibă grijă de viaţa lor de la A la Z. În al doilea rând, poate că adularea tinerilor este o măsură preventivă împotriva unor eventuale critici din partea lor.

De fapt, tinerii, sunt cei care vor suferi cel mai mult în urma acţiunilor iresponsabile ce au loc astăzi în Europa şi nu numai. Vor moşteni datoriile enorme ale politicienilor, acumulate pentru cumpărarea voturilor unei populaţii tranchilizate cu "pâine şi circ". Expansiunea monetară care are loc în toată lumea pentru a salva sistemele bancare nefezabile şi corupte va pedepsi tânăra generaţie cu o inflaţie permanentă, dacă nu, şi mai curând, cu un colaps total al valutelor, similar celui din Germania în anii '20 sau celui din Rusia în anii '90. Strategiile gen "divide et impera" în politica externă, prin care teroriştii şi inamicii sunt deseori susţinuţi chiar de statele "democratice" pentru a-şi subjuga propriii cetăţeni cu o permanentă groază de terorism şi atacuri externe, se soldează cu potenţiale conflicte, iar tinerii sunt duşi din discotecă direct în tranşee sau pe câmpul de bătălie, fiind o pradă umană uşoară pentru geopoliticienii laşi, care nu şi-au riscat niciodată propria viaţă (în SUA ultimii poartă numele de "chickenhawks" – pui de vultur; sunt promotorii agresiunii externe care, la timpul lor, au fugit

de serviciul militar în Vietnam sau în alte zone de conflict).

Dar… poate că am schiţat un tablou prea pesimist? Poate că "partenerii noştri internaţionali" vor veni curând cu campanii de promovare a voluntariatului în plătirea impozitelor şi salariilor funcţionarilor publici?[61]

[61] 12.9.2013

Literatură recomandată

Block, Walter. *În apărarea indezirabililor.* (http://mises.ro/175/)

Block, Walter. *The case for discrimination.* (http://mises.org/document/6078)

Block, Walter. *The privatization of roads and highways.* (http://mises.org/document/4084/)

Boldrin, Michele şi Levine, David K. *Against intellectual monopoly.* (http://levine.sscnet.ucla.edu/general/intellectual/against.htm)

Friedman, David. *The machinery of freedom.* (http://www.daviddfriedman.com/The_Machinery_of_Freedom_.pdf)

Hoppe, Hans Hermann. *Teoria socialismului şi capitalismului.* (http://mises.ro/228/)

Kinsella, Stephan. *Against intellectual property.* (http://mises.org/document/3582)

Kuehnelt-Leddihn, Erik. *The menace of the herd.* (http://mises.org/document/3082/)

Leoni, Bruno. *Freedom and the law.* (http://oll.libertyfund.org/?option=com_staticxt&staticfile=show.php%3Ftitle=920&Itemid=27)

Mises, Ludwig von. *Acțiunea umană.* (http://mises.ro/43/)

Mises, Ludwig von. *Socialismul.* (http://mises.ro/217/)

Mises, Ludwig von. *Birocrația.* (http://mises.ro/146/)

Rothbard, Murray N. *Etica libertății.* (http://mises.ro/75/)

Rothbard, Murray N. *Ce l-a făcut Statul banilor noștri.* (http://mises.ro/233/)

Despre autor și carte

Născut în 1979 la Hamburg, a studiat psihologia la Universitatea din Hamburg (masterat). Din 2006 activează în Republica Moldova, în domeniul academic şi sectorul privat. Actualmente este şi cercetător ştiinţific la Academia de Studii Economice a Republicii Moldova. Autorul nu a făcut studii doctorale şi nu deţine nici o altă distincţie academică, nu este afiliat nici unui partid, atît în Germania, cît şi în Republica Moldova.

Cartea conţine articole publicate în perioada 2012/2013 în Ziarul de Gardă. Materialul a fost scris fără suportul fondurilor EUropene sau eurasiatice şi, de aceea, autorul îşi asumă întreaga responsabilitate pentru conţinut. Pretenţii la "corectitudinea politică" şi la calitate, inclusiv cu privire la aspectul lingvistic, pot fi direcţionate la următoarea adresă: *gerhard.jorg.ohrband@gmail.com*

“N-am înţeles nică. Mai bine nu citiți”

Nicolae T.

„Aberaţii aberante într-un limbaj inaccesibil accesului intelectual al comprehensiunii cititorului atent, cu efectul colateral de a investi timp preţios, care ar fi putut investit altundeva, într-un proiect, care nu conţine elementele cheie, decisive şi determinante ale unei iniţiative, care s-ar afla în concordanţa cu o perfomanţă performantă a sectorului academic propriu-zis.”

Marian L.

„Această scriptură este o provocare adresată încercărilor noastre de a implementa în continuare, cu succes, mecanismele şi instituţiile de integrare europeană, reprezintînd astfel o problemă crucială.”

Iurie L.

„Citirea acestei lucrări este o pedeapsă pentru cititorul neavizat şi sunt mândru că am interzis autorului acces în auditoriu, în timpul în care acela activa la Universitatea mea”

Un rector anonim